

EU-MIDIS II

Eiropas Savienības minoritāšu un diskriminācijas otrais apsekojums

Rezultātu izlase par romiem

**Europe Direct dienests jums palīdzēs rast atbildes
uz jautājumiem par Eiropas Savienību**

Bezmaksas tālruņa numurs (*):
00 800 6 7 8 9 10 11

(* Informāciju sniedz bez maksas, tāpat arī lielākā daļa zvanu ir bezmaksas (izņemot dažus operatorus, viesnīcas vai taksofonus).

Fotoattēli (uz vāka un iekšlapās): © Shutterstock (Tomas Vynikal) un FRA

Plašāka informācija par Eiropas Savienību ir pieejama portālā *Europa* (<http://europa.eu>).

Luksemburga: Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2018. gads

Print	ISBN 978-92-9491-869-7	doi:10.2811/528255	TK-AN-16-111-LV-C
PDF	ISBN 978-92-9491-872-7	doi:10.2811/964925	TK-AN-16-111-LV-N

© Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūra, 2016. gads

Atļauts reproducēt, norādot avotu.

Eiropas Savienības minoritāšu un diskriminācijas otrais apsekojums

Rezultātu izlase par romiem

Priekšvārds

Aptuveni 80 % romu, kuri piedalījās apsekojumā, dzīvo zem savas mītnes valsts nabadzības sliekšņa; katra trešā roma mājoklī nav krāna ūdens; katrs trešais romu tautības bērns dzīvo mājsaimniecībā, kur pēdējā mēneša laikā kāds vismaz reizi ir devies pie naktsmiera izsalcis; 50 % romu vecumā no 6 līdz 24 gadiem neapmeklē skolu. Šajā ziņojumā uzsvērtā satraucoša, kaut arī neizbēgama, realitāte: Eiropas Savienības lielākā etniskā minoritāte joprojām saskaras ar nepieļaujamu diskrimināciju un nevienlīdzīgu piekļuvi svarīgiem pakalpojumiem.

Ziņojumā ne vien akcentēti pastāvīgi šķēršļi nodarbinātības, izglītības, mājokļu un veselības aprūpes pakalpojumu pieejamībai, bet arī pausts, ka četri no desmit apsekoto romu vismaz reizi pēdējo piecu gadu laikā ir izjūtuši diskrimināciju, no kuriem vien daži par to ir ziņojuši iestādēm. Tā kā vairumam romu nav zināmi tiesību akti, kas aizliedz diskrimināciju, vai organizācijas, kas varētu sniegt atbalstu, šāda situācija nepārsteidz. Tomēr rodas nopietni jautājumi par iespējām izmantot tiesības netikt diskriminētiem, ko garantē ar Eiropas Savienības (ES) Pamattiesību hartu un Rasu vienlīdzības direktīvu.

Ziņojumā ir izmantots liela mēroga apsekojums, kurā apkopota informācija par teju 34 tūkstošiem cilvēku, kas dzīvo romu tautības mājsaimniecībās deviņās Eiropas Savienības (ES) dalībvalstīs, intervijās klātienē iztaujājot gandrīz 8000 romu. Tajā ir iekļauta Eiropas Savienības minoritāšu un diskriminācijas otrā apsekojuma rezultātu izlase, kas iegūta, apsekojot aptuveni 26 tūkstošus ES iedzīvotāju ar imigrantu vai etnisko minoritāšu izcelsmi.

Eiropas Savienības minoritāšu un diskriminācijas otrais apsekojums palīdz lielā mērā īstenot ES Pamattiesību aģentūras apņemšanos apkopot un publicēt datus par grupām, ko neiekļauj visu iedzīvotāju apsekojumos. Šis ir trešais romu apsekojums, ko veikusi aģentūra. Pirmais mēģinājums sniegt salīdzināmus datus par viņu situāciju bija 2008. gadā veiktais Eiropas Savienības minoritāšu un diskriminācijas apsekojums. Eiropas Savienības minoritāšu un diskriminācijas otrā apsekojuma metodika tika koriģēta, lai panāktu uzticamības un salīdzināmības ziņā iespējami labākos rezultātus visās valstīs.

Šajā ziņojumā sniegtie dati ir unikāls resurss politikas veidotājiem, ļaujot viņiem novērtēt progresu laika gaitā un palīdzot konstatēt īstenotās politikas panākumus un trūkumus. Šādi ieskatī ir svarīgi, lai formulētu efektīvus pasākumus ne tikai attiecībā pret romiem, bet arī pret visām citām sociāli atstumtajām grupām.

Kaut arī šajā publikācijā izklāstītie fakti liek apjaust skaudro patiesību, ES Pamattiesību aģentūra cer, ka tie pastiprinās centienus sekmēt romu pilnīgu iekļaušanu un ievērot viņu pamattiesības.

Michael O'Flaherty

Direktors

Valstu kodi

Valsts kods	ES dalībvalsts
BG	Bulgārija
CZ	Čehija
EL	Grieķija
ES	Spānija
HR	Horvātija
HU	Ungārija
PT	Portugāle
RO	Rumānija
SK	Slovākija

Valstu grupas

- ES-28** Pašreizējās 28 ES dalībvalstis
9 DV Deviņas dalībvalstis, kurās veica romu apsekojumu *EU-MIDIS II*

Akronīmi un saīsinājumi

- EU-MIDIS** Eiropas Savienības minoritāšu un diskriminācijas apsekojums
- EU-SILC** Eiropas Savienības statistika attiecībā uz ienākumiem un dzīves apstākļiem
- IAM** Ilgtspējīgas attīstības mērķi (Apvienoto Nāciju Organizācija)
- ICESCR** Starptautiskais pakts par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām
- LFS** Darbaspēka apsekojums (*Eurostat*)
- SDO** Starptautiskā Darba organizācija
- UNDP** Apvienoto Nāciju Organizācijas Attīstības programma

Saturs

PRIEKŠVārds	3
KĀPĒC IR VAJADZĪGS ŠIS APSEKOJUMS	7
1 BŪTISKĀKIE SECINĀJUMI UN FRA ATZINUMI	9
1.1. Nabadzība un sociālā atstumtība	9
1.2. Iesaistīšanās darba tirgū	10
1.3. Izglītība	10
1.4. Zināšanas par tiesībām un ziņošana par diskrimināciju	11
1.5. Efektīvāka pārraudzība un izvērtēšana	11
2 REZULTĀTU APSKATS	13
2.1. Nabadzība un sociālās atstumtības dzīves apstākļi	13
2.1.1. Zemu ienākumu radīta nabadzība	13
2.1.2. Bads	16
2.2. Iesaistīšanās darba tirgū	17
2.2.1. Pamatnodarbošanās statuss	17
2.2.2. Algots darbs	19
2.2.3. Jaunieši, kuri nav iesaistīti ne darba tirgū, ne izglītībā, nedz arī apmācībā	21
2.2.4. Mājsaimniecības ar zemu darba intensitāti	22
2.3. Izglītība	23
2.3.1. Iesaistīšanās izglītībā	23
2.3.2. Segregācija izglītībā	27
2.3.3. Izglītības līmenis	28
2.4. Veselības aprūpe	29
2.4.1. Veselības apdrošināšanas segums un neapmierinātas medicīniskā aprūpes vajadzības	29
2.4.2. Ilglaicīgi ierobežota aktivitāte	30
2.5. Mājokļi	31
2.5.1. Personīgās telpas platības pieejamība	32
2.5.2. Piekļuve komunālajiem pakalpojumiem un elementārām mājokļu labierīcībām	33
2.5.3. Mājokļu kvalitāte un apkārtējā vide	34
2.6. Diskriminācija un savu tiesību zināšana	36
2.6.1. Diskriminācijas vispārējā izplatība	36
2.6.2. Subjektīvais viedoklis par diskriminācijas apmēru etniskās izcelsmes dēļ	38
2.6.3. Ziņošana par diskriminācijas gadījumiem	40
2.6.4. Zināšanas par atbalsta organizācijām, līdztiesības atbalsta struktūrām, tiesību aktiem un kampaņām, ar ko apkaro diskrimināciju	40
ĪSUMĀ PAR APSEKOJUMU	43
ATSAUCES	47

Attēli un tabulas

1. attēls.	Romu nabadzības riska indeksi (mazāk nekā 60 % no ekvivalento ienākumu mediānas pēc sociālo pabalstu izmaksas) salīdzinājumā ar Eurostat 2014. gada visu iedzīvotāju rādītāju, iedalījums pa ES dalībvalstīm (%)	14
2. attēls.	Romu nabadzības riska indeksi un koncentrācija dzīvojamajos rajonos, iedalījums pa ES dalībvalstīm (%) .	15
3. attēls.	Romu spēja izdzīvot ar ienākumiem, iedalījums pa ES dalībvalstīm (%)	15
4. attēls.	Romi, kuri dzīvo māsaimniecībās, kur pēdējā mēneša laikā vismaz viena persona ir devusies pie naktsmiera izsalkusi vienreiz, dažas reizes vai arī vismaz četras reizes, iedalījums pa ES dalībvalstīm (%)	16
5. attēls.	20–64 gadu vecu romu tautības vīriešu un sieviešu algota darba rādītājs, tostarp pašnodarbinātība, gadījuma darbi vai darbs pēdējo četru nedēļu laikā, salīdzinot ar stratēģijas “Eiropa 2020” 2015. gada nodarbinātības rādītāju (Eurostat), iedalījums pa ES dalībvalstīm (%)	19
6. attēls.	16–24 gadus veci romu tautības jaunieši, kuri nav iesaistīti ne darba tirgū, ne izglītībā, nedz arī apmācībā kā viņu pamatnodarbošanās veidā, iedalījums pa ES dalībvalstīm (%)	21
7. attēls.	Romi vecumā līdz 59 gadiem, kuri dzīvo māsaimniecībās ar šobrīd zemu darba intensitāti, iedalījums pa ES dalībvalstīm (%)	22
8. attēls.	Bērni vecumā no četriem gadiem līdz obligātās pamatizglītības sākuma vecumam (konkrētajā valstī), kuri apmeklē agrinās pirmsskolas izglītības iestādes, iedalījums pa ES dalībvalstīm (%)	23
9. attēls.	Bērni obligātajā izglītības vecumā (konkrētajā valstī), kuri apmeklē izglītības iestādes, iedalījums pa ES dalībvalstīm (%)	24
10. attēls.	Romi vecumā no 6 līdz 24 gadiem, iedalījums pēc apgūtā izglītības līmeņa (%)	26
11. attēls.	Personas vecumā no 18 līdz 24 gadiem, kuras priekšlaicīgi pametušas izglītību un apmācību, iedalījums pa ES dalībvalstīm (%)	27
12. attēls.	Skolu segregācija – bērnu vecumā no 6 līdz 15 gadiem koncentrācija skolā, iedalījums pa ES dalībvalstīm (%)	28
13. attēls.	Romi, kuri nav ieguvuši nekāda līmeņa formālo izglītību (ISCED o), iedalījums pa vecuma grupām un ES dalībvalstīm (%)	29
14. attēls.	Romi no 16 gadu vecuma, kuri apgalvo, ka ir apdrošināti ar valsts apdrošināšanas pamata shēmu un/vai ar papildu apdrošināšanu, iedalījums pa ES dalībvalstīm (%)	30
15. attēls.	Ilglaicīgi ierobežota aktivitāte sievietēm un vīriešiem – romi un visi iedzīvotāji, iedalījums pa ES dalībvalstīm (%)	31
16. attēls.	Vidējais telpu skaitu uz vienu personu māsaimniecībā – romi un visi iedzīvotāji (vidējā vērtība), iedalījums pa ES dalībvalstīm	32
17. attēls.	Romi, kuri dzīvo mājokļos bez krāna ūdens, salīdzinot ar visiem iedzīvotājiem, iedalījums pa ES dalībvalstīm (%)	33
18. attēls.	Romi, kuri dzīvo mājokļos bez tualetes un dušas vai vannasistabas sava mājokļa telpās, salīdzinot ar visiem iedzīvotājiem, iedalījums pa ES dalībvalstīm (%)	34
19. attēls.	Romu izcelsmes personu diskriminācijas vispārējā izplatība pēdējos 5 gados un pēdējos 12 mēnešos, iedalījums pa ES dalībvalstīm (%)	36
20. attēls.	Romi, kuri uzskata, ka konkrētajā valstī ir diezgan vai ļoti bieži sastopama diskriminācija etniskās izcelsmes, ādas krāsas vai reliģiskās pārliecības dēļ, iedalījums pa ES dalībvalstīm (%)	39
21. attēls.	Visu iedzīvotāju subjektīvais viedoklis par diskriminācijas apmēru etniskās izcelsmes dēļ visās deviņās ES dalībvalstīs (Ipašais Eurobarometrs Nr. 437), iedalījums pa ES dalībvalstīm (%)	39
22. attēls.	Romi, kuri ziņoja vai iesniedza sūdzību par pēdējo piedzīvoto diskriminācijas gadījumu savas romu izcelsmes dēļ, iedalījums pa ES dalībvalstīm (%)	40
23. attēls.	Romu zināšanas par organizācijām, kas sniedz atbalstu vai konsultācijas diskriminācijas upuriem (neatkarīgi no diskriminācijas iemesla), iedalījums pa ES dalībvalstīm (%)	41
24. attēls.	Romu zināšanas par tiesību aktiem, kas aizliedz diskrimināciju ādas krāsas, etniskās izcelsmes vai reliģijas dēļ, iedalījums pa ES dalībvalstīm (%)	41
1. tabula.	Pašreizējā pamatnodarbošanās deviņās ES dalībvalstīs, visas personas romu māsaimniecībās, kuras sasniegušas 16 gadu vecumu (%)	18
2. tabula.	20–64 gadu vecu romu tautības iedzīvotāju algota darba rādītājs, tostarp pašnodarbinātība, gadījuma darbi vai darbs pēdējo četru nedēļu laikā, iedalījums pēc vecuma grupas un valsts (%)	20
3. tabula.	Romu tautības bērnu uzņemšanas rādītāji atbilstīgajā izglītības līmenī salīdzinājumā ar visiem iedzīvotājiem, iedalījums pa vecuma grupām un ES dalībvalstīm (%)	25
4. tabula.	Romi, kuri dzīvo mājokļos, kur ir nehermētisks jumts, mitras sienas vai citas problēmas ar mājokļa struktūru, un mājokļos, kas ir pārāk tumši, salīdzinot ar visiem iedzīvotājiem, iedalījums pa ES dalībvalstīm (%)	35
5. tabula.	Mājokļu vide – romi, kuri dzīvo apkaimēs, ko ietekmē piesārņojums, noziedzība, vardarbība un vandālisms, salīdzinot ar visiem iedzīvotājiem, iedalījums pa ES dalībvalstīm (%)	35
6. tabula.	Romu izcelsmes personu diskriminācijas izplatība dažādās dzīves jomās pēdējos 12 mēnešos, iedalījums pa ES dalībvalstīm (%)	37
7. tabula.	Romu izcelsmes personu diskriminācijas izplatība dažādās dzīves jomās pēdējos 5 gados, iedalījums pa ES dalībvalstīm (%)	38
8. tabula.	Romu tautības personu un māsaimniecību skaits, kas piedalījās EU-MIDIS II, iedalījums pa ES dalībvalstīm	44

Kāpēc ir vajadzīgs šis apsekojums

Eiropas Savienības (ES) iestādes jau sen uzsverušas to, ka pret romiem — lielāko Eiropas minoritāti — ir jāizturas līdzvērtīgi un jāievēro viņu pamattiesības, kuras ir minētas ES Pamattiesību hartā. Tās ir sniegušas arī padomus un finansējumu ES dalībvalstīm, lai sasniegtu šo mērķi.

Eiropas Komisija 2011. gadā ierosināja ES programmu attiecībā uz romu integrācijas valsts stratēģijām līdz 2020. gadam. Tās mērķis ir nodrošināt romiem vienlīdzīgu piekļuvi četrām pamattomām — nodarbinātībai, izglītībai, veselības aprūpei un mājokļiem — nolūka uzlabot viņu sociālekonomiskos apstākļus. Paziņojumā uzsverts, ka ES stratēģijā gudrai, ilgtspējīgai un integrējošai izaugsmei "Eiropa 2020" nav aplūkota pastāvīgā ekonomiskā un sociālā marginalizācija attiecībā pret Eiropas lielāko etnisko minoritāti. ES Padome 2013. gada 9. decembrī pieņēma ieteikumu par efektīviem romu integrācijas pasākumiem dalībvalstīs (2013. gada Padomes ieteikums)¹, par kura īstenošanu Eiropas Komisija ziņo reizi gadā.

Kaut arī romi ir lielākā Eiropas etniskā minoritāte², ES dalībvalstīs netiek sistemātiski apkopoti dati par romiem. Tāpēc no "Eiropa 2020" statistikas rādītājiem par nodarbinātību, nabadzību un izglītību nevar atlasīt atsevišķus datus par romiem. Plaša mēroga apsekojumi ES līmenī, piemēram, ES statistika attiecībā uz ienākumiem un dzīves apstākļiem (*EU-SILC*) un darbaspēka apsekojums (*LFS*) patlaban neapkopo informāciju par etnisko izcelsmi un pietiekami neatspoguļo etniskās minoritātes, tostarp romus.

Par terminoloģiju

Eiropas Padomes lietotais termins "romi" ir virsējdzienis: tas attiecas uz romiem, sintiem, kaliem un saistītām grupām Eiropā, tostarp ceļotājiem un austrumu grupām (domiem un lomiem), un aptver attiecīgo grupu lielu daudzveidību, ieskaitot personas, kuras sevi dēvē par čigāņiem.

Apsekojuma *EU-MIDIS II* izpratnē termins "romi" attiecas uz autohtoniem romiem atsevišķās ES dalībvalstīs, bet ne uz tiem, kuri no vienas ES dalībvalsts ir pārcēlušies uz citu.

Sīkāka informācija: Eiropas Padome (2012), "Descriptive glossary of terms relating to Roma issues", Strasbūra.

Eiropas Revīzijas palāta 2016. gadā sagatavoja īpašu ziņojumu, ar ko novērtēja ES politikas iniciatīvu un finansiālā atbalsta ietekmi uz romu integrāciju³. Šā ziņojuma 8. ieteikuma b) punktā Eiropas Komisija aicināta mudināt dalībvalstis turpmāko divu gadu laikā apkopot visaptverošus statistikas datus par etnisko izcelsmi. Tajā arī ieteikts, ka *Eurostat* varētu iekļaut attiecīgos jautājumus *EU-SILC* apsekojumā un darbaspēka apsekojumā. Tomēr Eiropas Komisija noraidīja šo ieteikumu, sniedzot pamatojumu, ka dažās valstīs ir ne vien dārgi, bet arī tehniski un juridiski sarežģīti apkopot statistikas datus par etnisko izcelsmi, izmantojot Eiropas statistikas instrumentus.

Ar Apvienoto Nāciju Organizācijas ilgtspējīgas attīstības programmu 2030. gadam dalībvalstis apņēmušās sniegt pārskatu par gūtajiem panākumiem, turpmākajos 15 gados īstenojot mērķus un to apakšmērķus, un izstrādāt rādītājus šī darba vajadzībām. Lai varētu novērtēt panākumus un neviens netiktu aizmirsts, būs vajadzīgi kvalitatīvi, pieejami, savlaicīgi un uzticami dati, kas iedalīti pa kategorijām⁴.

Risinājums vajadzīgo datu iegūšanai

ES Pamattiesību aģentūra (*FRA*) ir novērsusi šo trūkumu, gūstot datus ar etnisko minoritāšu un romu apsekojumiem. Šajā ziņojumā ir iekļauta Eiropas Savienības minoritāšu un diskriminācijas otrā apsekojuma (*EU-MIDIS II*) rezultātu izlase par romiem. Visus gūtos rezultātus par romiem publicēs 2017. gadā.

FRA 2008. gadā septiņās ES dalībvalstīs apsekoja romus⁵, veicot Eiropas Savienības minoritāšu un diskriminācijas pirmo apsekojumu (*EU-MIDIS I*)⁶. Sadarbībā ar Eiropas Komisiju, Apvienoto Nāciju Organizācijas Attīstības programmu (*UNDP*) un Pasaules Banku 2011. gadā *FRA* veica **otro romu apsekojumu** 11 ES dalībvalstīs⁷. Apsekojumā tika apkopoti dati par viņu sociālekonomisko situāciju nodarbinātības, izglītības, veselības aprūpes un mājokļu jomā, piedzīvoto diskrimināciju un savu tiesību pārzināšanu⁸.

FRA 2016. gadā trešo reizi apsekoja romus, veicot *EU-MIDIS II* apsekojumu, lai novērtētu panākumus laika gaitā, atspoguļojot juridisko un politikas norišu praktisko

1 Eiropas Savienības Padome (2013), *Padomes ieteikums 378/1 (2013. gada 9. decembris) par efektīviem romu integrācijas pasākumiem dalībvalstīs*, OV C 378, 24.12.2013.

2 Eiropas Komisija, "EU and Roma" (tiešsaistē), 2016. gada 5. augusts, un Eiropas Padome (2012).

3 Eiropas Revīzijas palāta (ERP) (2016).

4 Sīkāku informāciju sk. programmas 2030. gadam [timekļa vietnē](#).

5 Bulgārija, Čehija, Grieķija, Polija, Rumānija, Slovākija un Ungārija.

6 *FRA* (2009).

7 Bulgārija, Čehija, Francija, Grieķija, Itālija, Polija, Portugāle, Rumānija, Slovākija, Spānija un Ungārija.

8 *FRA* (2012).

ietekmi. Šā apsekojuma pamatā ir iepriekšējos apsekojumos gūtā pieredze, lai varētu veikt salīdzinājumus ar *Eurostat* datiem, vienlaikus, ciktāl iespējams, saglabājot salīdzināmību ar iepriekšējiem romu apsekojumiem.

Datu apkopošana

- **Apsekojumā iekļautās valstis.** *EU-MIDIS II* apkopoja informāciju no vairāk nekā 25 500 respondentu ar dažādu etnisko minoritāšu un imigrantu izcelsmi visās 28 ES dalībvalstīs. Šajā ziņojumā sniegtais rezultātu kopsavilkums ir sagatavots, pamatojoties uz intervijām ar 7947 romu tautības pārstāvjiem, kuri dzīvo Bulgārijā, Čehijā, Grieķijā, Horvātijā, Portugālē, Rumānijā, Slovākijā, Spānijā un Ungārijā. Turklāt apsekojumā tika gūta informācija par 33 785 romu tautības pārstāvjiem, kuri dzīvo respondentu mājsaimniecībās. Saskaņā ar Eiropas Padomes aplēsēm 80 % no visiem ES dzīvojošajiem romiem mīt šajās deviņās apsekojumā iekļautajās valstīs⁹. 2011. gada romu apsekojums tika veikts astoņās, bet 2008. gada *EU-MIDIS I* apsekojums tika veikts sešās no deviņām *EU-MIDIS II* apsekojumā iekļautajām valstīm.
- **Apsekojuma rezultātu reprezentativitāte.** Gūti reprezentatīvi dati par romiem, kuri dzīvo minēto deviņu ES dalībvalstu ģeogrāfiskās vai administratīvās vienībās (kur romu tautības iedzīvotāju blīvums ir lielāks nekā 10 %) un kuri sevi dēvē par romiem vai kādas citas ar šo virsējdzieni apzīmētās grupas pārstāvjiem. Tāpēc šajā ziņojumā publicētie rezultāti atspoguļo apsekojumā iekļautajās deviņās ES dalībvalstīs dzīvojošo 80 % romu dzīves apstākļus, pamattiesību ievērošanas pakāpi un piedzīvoto diskrimināciju (sīkāku informāciju sk. sadaļā “[Īsumā par apsekojumu](#)”).
- **Apsekojuma dalībnieki.** Apsekojumā varēja piedalīties personas, kuras sasniegušas 16 gadu vecumu, dzīvo privātās mājsaimniecībās, dēvē sevi par romiem un vismaz pēdējo 12 mēnešu laikā lielākoties uzturējušās ES teritorijā.

- **Apsekojuma jautājumi.** Respondenti sniedza informāciju par personīgo situāciju un dzīves apstākļiem, kā arī galvenajām sociālekonomiskajām iezīmēm attiecībā uz visiem mājsaimniecības iemītniekiem. Apsekojumā iekļauti jautājumi par piedzīvoto diskrimināciju nodarbinātības, izglītības, mājokļu un veselības aprūpes jomā, kā arī sabiedrisko vai privāto pakalpojumu izmantošanas jomā. Tika noskaidrots arī tas, cik bieži ziņo par šiem starpgadījumiem. Turklāt apsekojumā vaicāja par pieredzi ar viktimizāciju, ko rada noziegumi (tostarp naida izraisīti noziegumi). Apsekojuma respondentiem uzdeva arī jautājumu par to, vai viņi zina savas tiesības un tiesiskās aizsardzības mehānismus. Aptaujas pamatā bija *EU-MIDIS I* un 2011. gada romu apsekojuma jautājumi. To pilnveidoja ar ieinteresēto personu un ekspertu ieteikumiem, un pēc tam, 2014. gadā, veica kognitīvu iepriekšēju pārbaudi (kvalitatīvs instruments aptaujas struktūras uzlabošanai)¹⁰. Apsekojuma intervijas notika no 2015. gada oktobra līdz 2016. gada aprīlim.
- **Rādītāju izlase.** Ziņojumā minētais rādītāju kopums atspoguļo šādas prioritārās jomas, kas raksturīgas ES programmai attiecībā uz romu integrācijas valsts stratēģijām līdz 2020. gadam: nodarbinātība un nabadzība, izglītība, mājokļi, veselības aprūpe, diskriminācija un zināšanas par tiesībām. Sīkus rezultātus un papildu rādītāju analīzi publicēs 2017. gadā. Rādītāji ir tie paši vai līdzīgi tiem, ko piemēro Eiropas standarta apsekojumos, piemēram, *EU SILC* vai *EU LFS*, ja vien iespējams un lai varētu veikt analītisku salīdzināšanu. Veicot pirmos salīdzinājumus ar 2011. gada romu apsekojumu un *EU-MIDIS I* apsekojumu, izmanto salīdzināmos rādītājus, un ziņojumu sagatavo tikai lielāku atšķirību gadījumā. Tā kā 2016. gadā uzlaboja izlases metodiku un izlases modeļa svāra piemērošanu, salīdzināmība ar 2011. gada romu apsekojumu vai *EU-MIDIS I* apsekojumu ir ierobežota – atsevišķos gadījumos ir minētas konkrētas atrunas (sīkāku informāciju sk. sadaļā “[Īsumā par apsekojumu](#)”). Analizējot tendences katrā no apsekojumā iekļautajām valstīm, jāņem vērā šīs atrunas par metodiku, statistikas datu dispersija un vajadzība pēc padziļinātas analīzes.

9 Eiropas Padome (2012).

10 Sk. Willis, G. B. (2005), 3. lpp.

1

Būtiskākie secinājumi un *FRA* atzinumi

Turpmāk redzami *FRA* atzinumi, kam pamatā ir *EU-MIDIS II* būtiskākie secinājumi par romiem, ir jāizvērtē saistībā ar ES izaugsmes stratēģijā “Eiropa 2020” noteiktajiem mērķiem un īpaši saistībā ar Padomes 2013. gada ieteikumu par efektīviem romu integrācijas pasākumiem dalībvalstīs.

Viens no stratēģijas “Eiropa 2020” mērķiem ir līdz 2020. gadam par 20 miljoniem samazināt to cilvēku skaitu, kuriem draud nabadzība vai sociālā atstumtība. To vidū, kuriem draud nabadzība vai sociālā atstumtība, ir pārāk daudz romu: *FRA* pirmajā romu apsekojumā, ko veica 2011. gadā, secināts, ka vismaz astoņas desmitdaļas apsekoto romu ir pakļauti nabadzības riskam un tikai vidēji nepilna trešdaļa strādā algotu darbu, taču teju puse dzīvo mājokļos, kur nav elementāru labierīcību, piemēram, virtuves, tualetes, dušas vai vannas iekārtas, kā arī elektrības.

Šajā sakarā Eiropas Komisija 2011. gada aprīlī pieņēma ES programmu attiecībā uz romu integrācijas valsts stratēģijām, pievēršoties četrām pamatjomām: izglītībai, nodarbinātībai, veselības aprūpei un mājokļiem. Īstenojot šo programmu, dalībvalstis izstrādāja savas romu integrācijas valsts stratēģijas un integrētu politikas pasākumu kopumu. Nodarbinātības, sociālās politikas, veselības un patērētāju tiesību aizsardzības padome (*EPSCO*)

2013. gada decembrī publicēja ieteikumu, kurā sniegtas norādes dalībvalstīm, kā uzlabot romu integrācijas pasākumu efektivitāti. Vienlaikus ES piešķīra finansējumu no saviem struktūrfondiem un ieguldījumu fondiem, ieviešot īpašu *ex ante* tematisku nosacījumu, ka šo finansējumu drīkst izmantot romu integrācijas vajadzībām tikai tad, ja ir ieviesta piemērota romu integrācijas valsts stratēģija.

1.1. Nabadzība un sociālā atstumtība

EU-MIDIS II liecina, ka 80 % romu joprojām dzīvo zem savas mītnes valsts nabadzības sliekšņa; katra trešā roma mājokli nav krāna ūdens; desmitā daļa dzīvo mājokļos bez elektrības; katrs ceturtais roms (27 %) un katrs trešais romu tautības bērns (30 %) dzīvo māsaimniecībā, kur pēdējā mēneša laikā vismaz reizi ir ciests bads.

Tas liecina, ka ne tuvu nav sasniegts Padomes 2013. gada ieteikuma mērķis par efektīviem romu integrācijas pasākumiem nabadzības mazināšanas jomā, izmantojot sociālos ieguldījumus. Tas pats attiecas uz Eiropas Komisijas 2013. gada ieteikumu “Ieguldījums bērnos: nabadzības apburtā loka pārraušana”, kurā sniegtas norādes dalībvalstīm par to, kā organizēt un īstenot politiku bērnu nabadzības un sociālās atstumtības novēršanai.

FRA 1. atzinums

ES dalībvalstīm ir Eiropas pusgada laikā jāpieņem savas valsts reformas programmas, kurās galvenā prioritāte ir izskaust galējas nabadzības izpausmes romu vidū, jo īpaši badu, nepietiekamu uzturu un ļoti sliktus sadzīves apstākļus. Tas ir paredzēts arī ANO 1. ilgtspējīgas attīstības mērķī.

ES dalībvalstīm ir jānodrošina nelabvēlīgā situācijā esošām personām, tostarp romiem, piemēroti un pieejami sociālie pakalpojumi un sociālās aizsardzības sistēmas, ko arī izmanto personas, kurām tie paredzēti.

Stratēģijas “Eiropa 2020” un valsts reformas programmu valsts mērķos ir skaidri jāiekļauj romu bērnu neaizsargātības jautājums, pieprasot, ka ģimenēm ir jābūt pieejamiem piemērotiem mājokļiem, kur ir krāna ūdens, elektrība un pietiekami liela platība.

ES dalībvalstīm ir pilnībā jāizmanto iespējas, ko sniedz Eiropas atbalsta fonds vistrūcīgākajām personām¹¹, lai visiem bērniem, kuriem vajadzīga palīdzība un kuri cieš no nepietiekama uztura, tostarp romiem, būtu pieejamas bērnu aprūpes iestādes un skolās nodrošināta bezmaksas ēdināšana.

FRA 2. atzinums

ES dalībvalstu pasākumiem, ar ko īsteno Padomes 2013. gada ieteikuma noteikumus par piekļuvi nodarbinātībai, jāvelta pienācīga uzmanība pārejai no izglītības un apmācības uz nodarbinātību, lai ieguldījums izglītībā nodrošinātu darba iespējas nelabvēlīgā situācijā esošām personām, tostarp romiem, jo īpaši jauniešiem un sievietēm.

ES dalībvalstīm ir jānodrošina uzņēmumi – jo īpaši vietējā mērogā – vairāk iesaistīties šajā procesā, kā arī jāapsver atbalsts sociālo uzņēmumu izveidei, lai radītu ilgtspējīgas darbavietas romiem, galvenokārt domājot par romu tautības sievietēm.

ES dalībvalstīm jāīsteno Padomes 2013. gada ieteikuma noteikumi par nodarbinātības iespēju veicināšanu civildienestā etniskajām minoritātēm, piemēram, romiem (jo īpaši sievietēm). Valsts pārvaldei var būt izdevīgs etniski daudzveidīgs personāls, kas arī palīdzētu vairot tās izpratni par konkrētām problēmām, ar ko saskaras romi, un kļūtu par labu priekšzīmi etnisko minoritāšu kopienām.

1.2. Iesaistīšanās darba tirgū

Pēc *EU-MIDIS II* datiem, apsekojuma veikšanas brīdī tikai viena ceturtdaļa romu, kuri sasnieguši 16 gadu vecumu, bija nodarbināti vai pašnodarbināti. Romu tautības sieviešu nodarbinātības rādītāji bija daudz zemāki nekā romu tautības vīriešiem – tikai 16 % salīdzinājumā ar 34 %. Apsekojums liecina, ka kopumā 43 % romu vecumā no 20 līdz 64 gadiem strādā algotu darbu, kas ir daudz mazāk nekā ES 2015. gada vidējais rādītājs – 70 %. Situācija jauniešu gadījumā ir daudz sliktāka: apsekojuma veikšanas brīdī vidēji 63 % romu vecumā no 16 līdz 24 gadiem nebija nodarbināti un neguva izglītību vai apmācību, salīdzinot ar ES vidējo rādītāju tai pašai vecuma grupai – 12 %. Šajā vecuma grupā rezultāti liecina arī par ievērojamu dzimumu atšķirību, proti, 72 % gados jaunu romu tautības sieviešu nebija nodarbinātas un neguva izglītību vai apmācību salīdzinājumā ar 55 % gados jaunu romu tautības vīriešu.

Jāsecina, ka būs diezgan grūti sasniegt Padomes 2013. gada ieteikuma mērķi ieviest efektīvus pasākumus, lai nodrošinātu vienlīdzīgu attieksmi pret romiem darba tirgus un nodarbinātības iespēju pieejamībā.

1.3. Izglītība

2011. gada romu pirmā apsekojuma rezultāti raisīja bažas. Tie liecināja, ka tikai puse apsekoto bērnu apmeklēja pirmskolas iestādi vai bērnudārzu un tikai niecīga daļa turpināja mācības pēc obligātās izglītības iegūšanas. *EU-MIDIS II* rezultāti liecina, ka romu tautības bērni atpaliek no saviem citu tautību vienaudžiem visos izglītības aspektos. Tikai aptuveni puse (53 %) romu tautības bērnu vecumā no četriem gadiem līdz obligātās pamatzglītības sākuma vecumam apmeklē agrīnās pirmskolas izglītības iestādes. Vidēji 18 % romu vecumā no sešiem līdz 24 gadiem apgūst tāda līmeņa izglītību, kas neatbilst viņu vecumam, t. i., atpaliek no tā. Romu, kuri priekšlaicīgi pamet skolu, proporcija ir nesamērīgi augsta salīdzinājumā ar pārējiem iedzīvotājiem. Skolu segregācija Bulgārijā, Grieķijā, Slovēnijā un Ungārijā joprojām ir problemātiska, neskatoties uz to, ka šāda rīcība ir aizliegta ar likumu un nesen ir ieviesta Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūra.

Jāsecina, ka nav sasniegts Padomes 2013. gada ieteikuma mērķis ieviest efektīvus pasākumus, lai romu tautības bērniem nodrošinātu pilnīgu piekļuvi kvalitatīvai vispārējai izglītībai un vienlīdzīgu attieksmi pret viņiem, kā arī panākt, lai visi romu tautības skolēni iegūtu vismaz obligāto izglītību. Rezultāti liecina, ka valsts iestādes nav īstenojušas efektīvus pasākumus nolūkā nodrošināt romu tautības bērniem vienlīdzīgu piekļuvi bērnudārziem un pirmskolas, vidusskolas un augstākajai izglītībai.

¹¹ Eiropas atbalsta fonds vistrūcīgākajām personām palīdz dalībvalstīm sniegt vistrūcīgākajām personām materiālo palīdzību, piemēram, pārtiku, apģērbu un pirmās nepieciešamības preces.

FRA 3. atzinums

ES dalībvalstīm jāsteno Padomes 2013. gada ieteikuma noteikums, ar ko aicina nekavējoties novērst skolu segregāciju, īstenojot pasākumus visu romu tautības bērnu vienlīdzīgai dalībai integrētās skolās un klasēs.

Valsts izglītības iestādēm ciešā sadarbībā ar romu pilsonisko sabiedrību un vietējām iestādēm ir jānovērš kopienu konflikti un/vai tā dēvētais antičigānisms, kā dēļ romu tautības vecāku bērnus neuzņem integrētās skolās vai klasēs.

Vietējām iestādēm ir jāņem vērā romu tautības bērnu vispārīgie dzīves apstākļi un izglītības šķēršļi, ar ko viņi saskaras. Politikas pasākumiem ir jāparedz stimuli un sociālais un mācību atbalsts skolās, lai risinātu virkni jautājumu, ar ko saskaras romu tautības bērni, un uzlabotu vienlīdzīgas izglītības iespējas.

Valsts izglītības iestādēm jāsniedz vajadzīgais atbalsts un resursi skolām, kur mācās romi, lai viņus uzņemtu klasēs, kas atbilst viņu vecumam, un mazinātu priekšlaicīgas skolas pamešanas rādītājus.

Tas liecina, ka, lai arī Padomes 2013. gada ieteikumā ir konkrēti minēta virkne horizontālu politikas pasākumu diskriminācijas apkarošanai, darāmā vēl ir daudz, lai efektīvi praksē īstenotu Rasu vienlīdzības direktīvu (2000/43/EK)¹², kas ir ieteikuma nepārprotama prasība.

FRA 4. atzinums

ES dalībvalstīm ir jāpanāk, ka saskaņā ar Padomes 2013. gada ieteikumu valsts pārvalde un līdztiesības atbalsta struktūras veic vajadzīgos pasākumus, lai varētu efektīvi praksē īstenotu Rasu vienlīdzības direktīvu (2000/43/EK), jo īpaši pievēršot uzmanību dzimumu līdztiesības aspektiem.

ES dalībvalstīm un Eiropas Komisijai ir jāpastiprina atbalsts pilsoniskās sabiedrības centieniem vairot romu zināšanas par tiesībām.

ES dalībvalstīm ir pilnībā jāsteno Direktīvas 2000/43/EK 10. pants, kurā dalībvalstīm ir noteikta prasība rūpēties par to, lai saskaņā ar šo direktīvu pieņemtie noteikumi kopā ar attiecīgajiem spēkā esošajiem noteikumiem "tiktu darīti zināmi attiecīgajām personām, izmantojot savā teritorijā visus attiecīgos līdzekļus".

1.4. Zināšanas par tiesībām un ziņošana par diskrimināciju

2011. gada romu apsekojumā aptuveni puse respondentu norādīja, ka ir saskārušies ar diskrimināciju savas etniskās izcelsmes dēļ. Tikai neliela daļa zināja par tiesību aktiem, kas aizliedz diskrimināciju etniskās izcelsmes dēļ, pieņemot personu darbā.

EU-MIDIS II liecina, ka romi joprojām ikdienā saskaras ar ārkārtīgi lielu diskrimināciju, meklējot darbu, darbavietā, izglītībā, veselības aprūpē, komunicējot ar pārvaldes iestādēm, kā arī apmeklējot veikalus. Teju puse romu (41 %) pēdējo piecu gadu laikā vismaz reizi ir saskārušies ar diskrimināciju savas etniskās izcelsmes dēļ kādā no iepriekš minētajiem gadījumiem. Ceturtā daļa romu (26 %) apgalvo, ka pēdējo reizi tikuši diskriminēti 12 mēnešu laikā pirms šā apsekojuma. Visbiežāk pēdējo 12 mēnešu laikā diskriminācija notikusi, lietojot sabiedrīkos vai privātos pakalpojumus (19 %) vai meklējot darbu (16 %). Tomēr vidēji tikai 12 % romu ziņo iestādēm par piedzīvoto diskrimināciju. Turklāt gandrīz trešdaļa (27 %) apsekoto romu nemaz nezina par tiesību aktiem, kas aizliedz diskrimināciju etniskās izcelsmes dēļ, un vairumam romu (82 %) nav zināma neviena organizācija, kas sniedz atbalstu diskriminācijas upuriem.

1.5. Efektīvāka pārraudzība un izvērtēšana

Viens no Padomes 2013. gada ieteikuma strukturālajiem pasākumiem attiecas uz pārraudzības un izvērtēšanas politiku. Eiropas Komisija un FRA vairākus gadus aicināja apkopot datus, kas ir iedalīti pēc etniskās izcelsmes un kuru pamatā ir informācija par respondenta pašidentifikāciju, turklāt kuri ir apkopoti brīvprātīgi un atbilstīgi ES un valsts datu aizsardzības noteikumiem. Saistībā ar to FRA regulāri veic apsekojumus par etnisko, reliģisko un citu minoritāšu pārstāvjiem. Lai ES mērogā izstrādātu kopēju metodiku, kas sniedz atbilstīgus un salīdzināmus datus par romu tautības iedzīvotājiem ES dalībvalstīs, to ir ieteicams darīt ciešā sadarbībā ar visām dalībvalstīm.

¹² Padomes Direktīva 2000/43/EK (2000. gada 29. jūnijs), ar ko ievieš vienādas attieksmes principu pret personām neatkarīgi no rasu vai etniskās piederības, OV L 180, 19.7.2000.

Ņemot vērā iepriekš minēto, Revīzijas palāta savā 2016. gada īpašā ziņojuma par ES politikas iniciatīvām un finansiālo atbalstu romu integrācijai 8. ieteikumā aicina Eiropas Komisiju sadarbībā ar dalībvalstīm izstrādāt kopēju metodiku. Komisijai ir “jānudina dalībvalstis, ievērojot valstu tiesiskos regulējumus un ES tiesību aktus, tostarp pastāvošās iespējamās atkāpes, nākamajos divus gadus visaptverošā veidā vākt statistikas datus par etnisko izcelsmi.”

FRA 5. atzinums

Eiropas Komisijai ir jānudina ES dalībvalstis apsvērt darbaspēka apsekojumā un Eiropas Savienības statistikā attiecībā uz ienākumiem un dzīves apstākļiem apkopot statistikas datus par etnisko izcelsmi. Kaut arī apkopot statistikas datus par romu tautības iedzīvotājiem ir ne vien tehniski un juridiski sarežģīti, bet arī dārgi, atsevišķas dalībvalstis ir veikušas veiksmīgus izmēģinājumus ar etniskās izcelsmes jautājumu iekļaušanu darbaspēka apsekojumā un Eiropas Savienības statistikā attiecībā uz ienākumiem un dzīves apstākļiem.

2

Rezultātu apskats

2.1. Nabadzība un sociālas atstumtības dzīves apstākļi

Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 25. pants, kas minēts Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām (ICESCR) 11. pantā, paredz, ka katram cilvēkam ir "tiesības uz tādu dzīves līmeni, tostarp uzturu, apģērbu, mājokli, medicīnisko aprūpi un sociālajiem pakalpojumiem, kas nepieciešami viņa un viņa ģimenes veselībai un labklājībai".¹³ Šie starptautisko cilvēktiesību instrumenti kopā ar Eiropas Sociālo hartu (pārskatītu) ir plašāks pamats, lai izstrādātu jaunā Eiropas sociālo tiesību pilāra apspriedes, par ko Eiropas Komisija pavēstīja 2016. gadā¹⁴.

Nabadzības un sociālās atstumtības apkarošana ir viens no stratēģijas "Eiropa 2020" pamatmērķiem. Padomes 2013. gada ieteikumā par efektīviem romu integrācijas pasākumiem ir rasta saikne starp nabadzības mazināšanu un darba tirgus aktivizēšanas un veicināšanas politiku¹⁵. Tas sasauca arī ar Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO) 1. ilgtspējīgas attīstības mērķi (IAM), kas aicina līdz 2030. gadam izskaust nabadzību visās tās izpausmēs un nodrošināt sociālo aizsardzību nabadzīgajiem un neaizsargātajiem iedzīvotājiem, uzlabojot piekļuvi pamatpakalpojumiem¹⁶.

ANO ilgtspējīgas attīstības mērķi un to apakšmērķi

1. mērķis. Visur izskaust nabadzību visās tās izpausmēs.

1. apakšmērķis. Līdz 2030. gadam visur izskaust galēju nabadzību, kāda, pēc pašreizējiem kritērijiem, ir tad, ja cilvēkam jāpārtiek ar mazāk nekā 1,25 USD dienā.

2. apakšmērķis. Līdz 2030. gadam vismaz uz pusi samazināt to visu vecumu vīriešu, sieviešu un bērnu īpatsvaru, kuri dzīvo nabadzībā visās tās dimensijās atbilstīgi valsti pieņemtajai definīcijai.

3. apakšmērķis. Īstenot valsts līmenī atbilstīgas sociālās aizsardzības sistēmas un pasākumus visiem, tostarp nodrošināt minimālo ienākumu līmeni, un līdz 2030. gadam panākt, ka šādas sistēmas aptver iedzīvotājus ar viszemākajiem ienākumiem un neaizsargātos iedzīvotājus.

10. mērķis. Samazināt nevienlīdzību starp valstīm un valstu iekšienē.

1. apakšmērķis. Līdz 2030. gadam pakāpeniski sasniegt un saglabāt 40 procentu nabadzīgāko iedzīvotāju ienākumu pieaugumu tādā līmenī, kas ir augstāks par vidējo attiecīgajās valstīs.

2.1.1. Zemu ienākumu radīta nabadzība

Nabadzības riska indeksā iekļauj tādu māsaimniecību iemītņiekus, kuros ekvivalentie māsaimniecības ienākumi nepārsniedz valsts nabadzības riska sliekšni, kas ir 60 % no gada ienākumu mediānas

¹³ Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO) Ģenerālās asamblejas Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas (1948. gada 10. decembris) 25. pants. Sk. arī ANO Ģenerālās asamblejas Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām (1976. gada 3. janvāris) 11. pantu.

¹⁴ Eiropas Komisija (2016).

¹⁵ Padomes 2013. gada ieteikuma 2.6. ieteikums "Nabadzības samazināšana, pateicoties sociālajam ieguldījumam".

¹⁶ Sk. 1. IAM. Sk. arī FRA (2016).

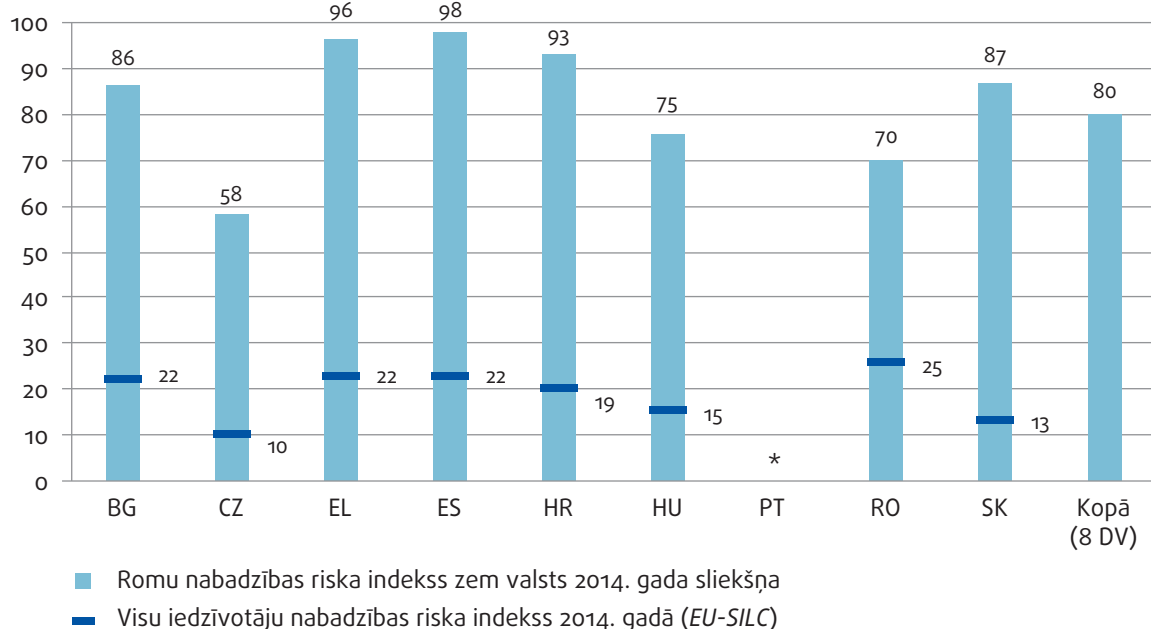
pēc sociālo pabalstu izmaksas atbilstīgi Eurostat ikgadējiem publicētajiem datiem¹⁷.

Kopumā 80 % apsekoto romu un viņu bērnu izdzīvo ar ienākumiem, kas ir zemāki nekā attiecīgās valsts nabadzības riska sliekšnis (1. attēls). Salīdzinājumam – 2014. gadā vidēji 17 % iedzīvotāju visā ES bija pakļauti nabadzības riskam. Gandrīz visiem apsekotajiem romu tautības iedzīvotājiem Spānijā (98 %), Grieķijā (96 %) un Horvātijā (93 %) un ienākumi nepārsniedz valstij noteikto zemu ienākumu radītu nabadzības risku. Čehijā šis rādītājs ir zemāks (58 %), tomēr tas teju sešas reizes pārsniedz visu iedzīvotāju rādītāju.

Šķiet, ka zemu ienākumu radīta nabadzība ir saistīta ar romu koncentrāciju noteiktās teritorijās. Lielākajā daļā valstu nabadzības riskam pakļauto romu ir proporcionāli vairāk apkaimēs, kur saskaņā ar respondentu novērtējumu visi vai gandrīz visi iedzīvotāji ir romu izcelsmes (2. attēls). Izņēmums ir tikai Grieķija un Spānija: šajās dalībvalstīs nabadzības risks ir ļoti augsts, taču nav vērojamas krāsas atšķirības starp dažādām apkaimēm.

Jautāti, vai var izdzīvot ar māsaimniecības kopējiem ienākumiem, 92 % apsekoto romu apgalvo, ka sastopas ar zināmām grūtībām, bet 45 % pauz, ka ir ārkārtīgi grūti izdzīvot ar šo iztiku. Grieķijā un Portugālē šis īpatsvars ir 74 % (3. attēls).

1. attēls. Romu nabadzības riska indeksi (mazāk nekā 60 % no ekvivalento ienākumu mediana pēc sociālo pabalstu izmaksas) salīdzinājumā ar Eurostat 2014. gada visu iedzīvotāju rādītāju, iedalījums pa ES dalībvalstīm (%)^{a,b}

Piezīmes. * Nav piemērojams. Portugāles vērtību nevar publicēt, jo trūkst liels skaits vērtību (>50 %).

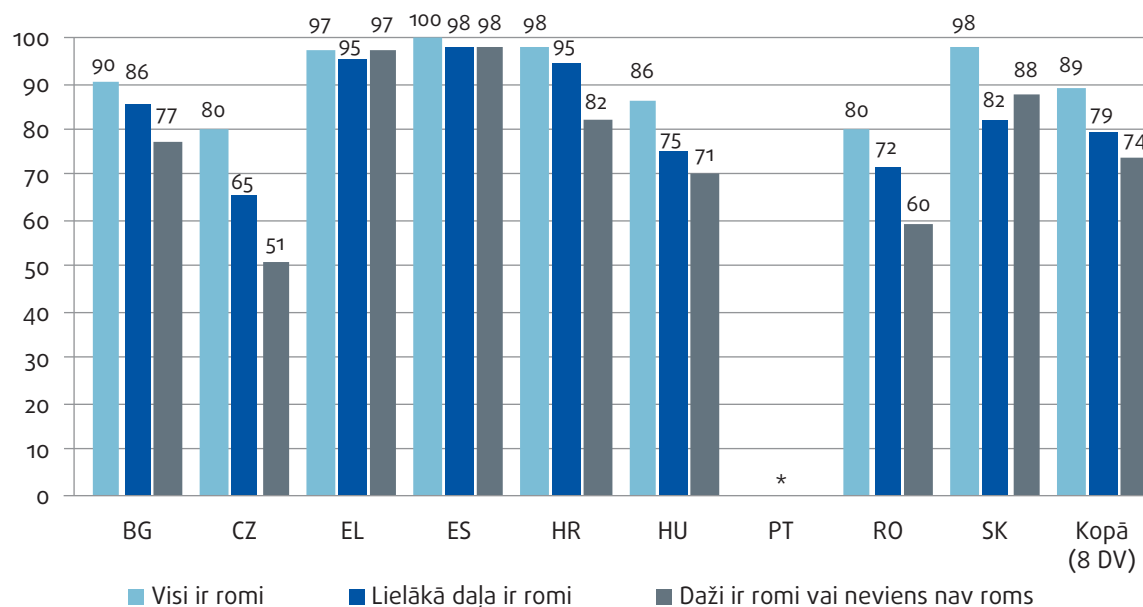
^a No visām personām romu māsaimniecībās (n=26 571); svaroti rādītāji.

^b Saskaņā ar EU-MIDIS II apsekojumu nabadzības riskam ir pakļautas visas personas, kuru ekvivalentie rīcībā esošie māsaimniecības mēneša ienākumi nepārsniedz vienu divpadsmito daļu no valsts 2014. gada nabadzības riska sliekšņa (pēc Eurostat publicētajiem datiem). Ekvivalentos rīcībā esošos ienākumus aprēķina, māsaimniecības kopējos ienākumus, no kuriem atņemti nodokļi un citi atskaitījumi, dalot ar māsaimniecības locekļu skaitu, ko izsaka pieaugušo ekvivalentā, izmantojot tā dēvēto modificēto OECD skalu (1-0,5-0,3). Eurostat [ilc_lio2] (dati iegūti: 14.9.2016.).

Avots: FRA, 2016. g. EU-MIDIS II, romi; Eurostat, 2014. g. EU-SILC.

17 Rādītāja aprēķina pamatā ir EU-MIDIS II, un tas ir ierobežotā veidā salīdzināms ar ES rādītāju "nabadzības riska rādītājs pēc sociālo pabalstu izmaksas". EU-MIDIS II informāciju par ienākumiem ieguva 2015.–2016. gadā, taču izmantotā nabadzības sliekšņa pamatā ir 2014. gada EU-SILC dati (jaunākie dati, kādi pieejami publikācijas sagatavošanas brīdī). Tā kā nabadzības sliekšnis 2015.–2016. gadā, visticamāk, ir augstāks, šajā ziņojumā varētu nebūt pietiekami novērtēti romu nabadzības riska indeksi. EU-MIDIS II respondentiem vaicāja par viņu pašreizējiem māsaimniecības mēneša ienākumiem. Rezultātā māsaimniecības gada ienākumi var tikt novērtēti pārāk zemu, proti, EU-MIDIS II var krietni pārvērtēt tos, kuri pakļauti nabadzības riskam. Turpreti Eurostat rādītāja vajadzībām apkopotie dati sniedz informāciju par māsaimniecību gada ienākumiem.

2. attēls. Romu nabadzības riska indeksi^a un koncentrācija^b dzīvojamajos rajonos, iedalījums pa ES dalībvalstīm (%) ^c

Piezīmes. * Nav piemērojams. Portugāles vērtību nevar publicēt, jo trūkst liels skaits vērtību (>50 %).

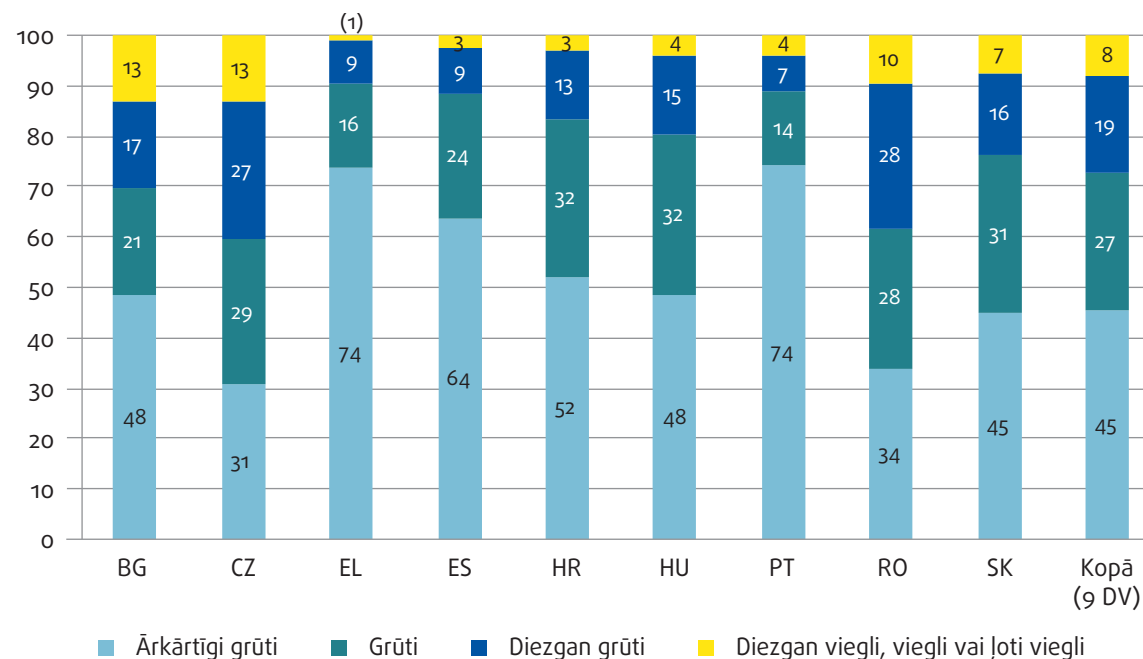
^a No visām personām romu māsaimniecībās, izņemot Portugāli (n=26 419); svaroti rādītāji.

^b Iedzīvotājiem uzdeva jautājumu: "Jūsprāt, cik daudz no visiem iedzīvotājiem jūsu dzīvojamajā rajonā ir romu izcelsmes personas tāpat kā jūs: visi iedzīvotāji, lielākā daļa, daži vai neviens iedzīvotājs?"

^c Attēlā redzamās kategoriju summas noapaļošanas rezultātā var atšķirties no tekstā norādītajām summām par vienu procentpunktu.

Avots: FRA, 2016. g. EU-MIDIS II, romi.

3. attēls. Romu spēja izdzīvot ar ienākumiem, iedalījums pa ES dalībvalstīm (%) ^{a,b,c}

Piezīmes. ^a No visām personām romu māsaimniecībās (n=31 334); svaroti rādītāji.

^b Apsekojuma jautājums: "Domājot par jūsu māsaimniecības kopējiem ienākumiem, vai jūsu māsaimniecībai ir grūti ar tiem izdzīvot?"

^c Attēlā redzamās kategoriju summas noapaļošanas rezultātā var atšķirties no tekstā norādītajām summām par vienu procentpunktu.

Avots: FRA, 2016. g. EU-MIDIS II, romi.

2.1.2. Bads

Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 25. pants un ICESCR 11. pants paredz, ka katram cilvēkam ir tiesības uz uzturu un vajadzīgajiem sociālajiem pakalpojumiem. Tiesības uz sociālo palīdzību ir noteiktas arī ES Pamattiesību hartas 34. pantā (sociālā nodrošinājuma un sociālās palīdzības pieejamība). Tās tiek nepārprotami pārķāptas, ja cilvēki cieš badu un nesaņem pietiekamu uzturu. Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komiteja (CESCR) savā Vispārējā komentārā Nr. 12 (1999. gads) interpretēja tiesības uz pienācīgu uzturu, nosakot, ka tiesības ir nodrošinātas tad, ja visiem vīriešiem, sievietēm un bērniem, kā atsevišķi, tā arī kopā ar pārējiem kopienas locekļiem, ir fiziski un ekonomiski vienmēr pieejams pienācīgs uzturs vai līdzekļi tā iegādei. Bada izskaušana un pārtikas nodrošinājums ir viens no ilgtspējīgas attīstības mērķu pilāriem.

4. attēlā redzams, ka 7 % apsekoto romu dzīvo māj-saimniecībās, kur pēdējā mēneša laikā vismaz viena persona regulāri devusies pie naktsmiera izsalkusi (t. i., vismaz četras reizes). To piedzīvojuši 17 % romu Horvātijā, 13 % romu Grieķijā un 11 % romu Ungārijā. Grieķijā gandrīz puse respondentu (47 %) dzīvo māj-saimniecībās, kur pēdējā mēneša laikā kāds vismaz reizi ir devies pie naktsmiera izsalkis. Tas jo īpaši raisa bažas, jo Grieķijā ir visaugstākais algotā darbā strādājošu romu

ANO ilgtspējīgas attīstības mērķi un to apakšmērķi

2. mērķis. Izskaut badu, panākt pārtikas nodrošinājumu un uzlabotu uzturu, veicināt ilgtspējīgu lauksaimniecību.

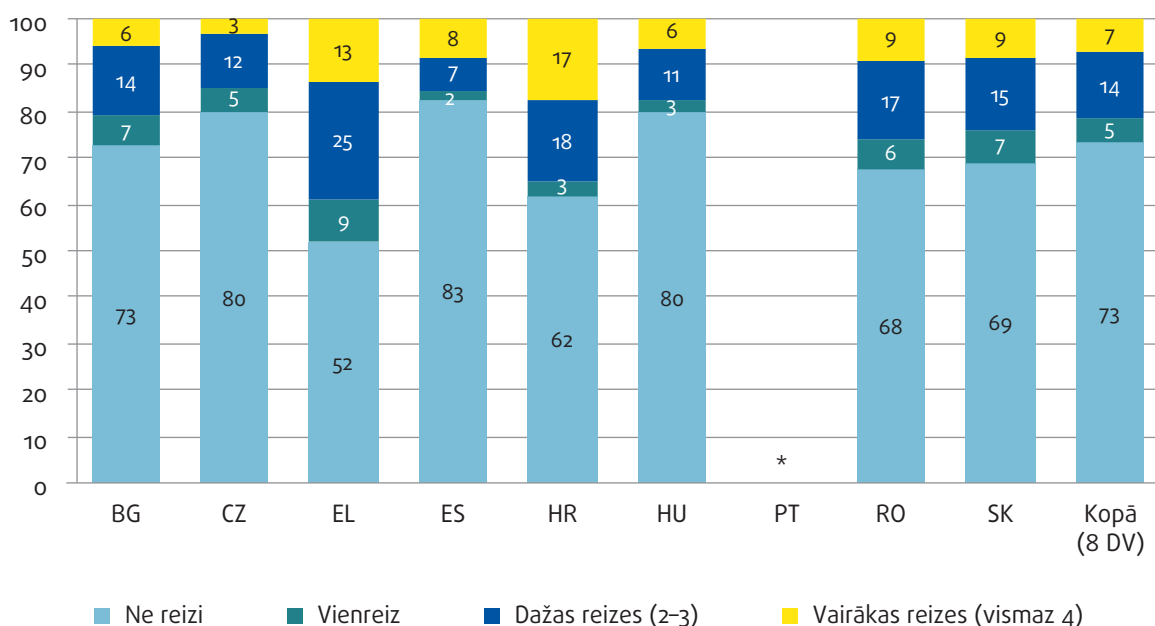
1. apakšmērķis. Līdz 2030. gadam izskaut badu un nodrošināt visiem iedzīvotājiem, jo īpaši nabadzīgajiem un neaizsargātajiem, tostarp zīdaiņiem, piekļuvi nekaitīgam, uzturvielām bagātam un pietiekamam uzturam visa gada garumā.

2. apakšmērķis. Līdz 2030. gadam izskaut visu veidu nepareizu uzturu, tostarp līdz 2025. gadam sasniegt starptautiski saskaņotos mērķus attiecībā uz kavētu augšanu un vājumu bērniem vecumā līdz 5 gadiem, kā arī apmierināt pusaudžu meiteņu, grūtnieču, ar krūti barojošu sieviešu un vecu cilvēku uztura vajadzības.

rādītājs, taču, kā redzams, ar to nepietiek, lai apmierinātu pat pamata vajadzības, piemēram, uzturu. Turklāt rezultāti liecina, ka vidēji katrs trešais romu tautības bērns apsekojumā iekļautajās valstīs dzīvo māj-saimniecībā, kur pēdējā mēneša laikā vismaz reizi ir ciests bads.

Salīdzinot ar 2011. gada apsekojuma rezultātiem, Bulgārijā, Čehijā, Rumānijā un Ungārijā ir samazinājies to romu īpatsvars, kuri dzīvo māj-saimniecībās, kur pēdējā mēneša laikā kāds vismaz reizi ir devies pie naktsmiera izsalkis. Īpatsvars nav mainījies ne Grieķijā, ne Slovākijā, nedz arī Spānijā.

4. attēls. Romi, kuri dzīvo māj-saimniecībās, kur pēdējā mēneša laikā vismaz viena persona ir devusies pie naktsmiera izsalkusi vienreiz, dažas reizes vai arī vismaz četras reizes, iedalījums pa ES dalībvalstīm (%) ^{a,b}

Piezīmes. * Nav piemērojams. Portugāles vērtību nevar publicēt, jo trūkst liels skaits vērtību (>25 %).

^a No visām personām romu māj-saimniecībās (n=31 793); svaroti rādītāji.

^b Apsekojuma jautājums: "Vai pēdējā mēneša laikā jums vai kādam citam jūsu māj-saimniecības loceklim bija jādodas pie naktsmiera izsalkušam tāpēc, ka nepietika naudas uzturam? Ja tā, tad cik bieži tas notika pēdējā mēneša laikā?"

Avots: FRA, 2016. g. EU-MIDIS II, romi.

2.2. Iesaistīšanās darba tirgū

ES Pamattiesību hartas 15. pants aizsargā personas tiesības strādāt. Pirmais stratēģijas "Eiropa 2020" pamatmērķis ir panākt, lai līdz 2020. gadam 75 % iedzīvotāju vecuma grupā no 20 līdz 64 gadiem būtu nodarbināti. Padomes 2013. gada ieteikums aicina dalībvalstis īstenot efektīvus pasākumus, lai sasniegtu šo mērķi, tostarp apkarojot diskrimināciju un atbalstot pirmo darba pieredzi, profesionālo apmācību, apmācību darba vietā, mūžizglītību un prasmju pilnveidošanu, kā arī atbalstot pašnodarbinātību un uzņēmējdarbību. Trīs no IAM 8. mērķa "veicināt noturīgu, iekļaujošu un ilgtspējīgu ekonomikas izaugsmi, pilnīgu un produktīvu nodarbinātību, kā arī cilvēka cienīgu darbu visiem" apakšmērķiem attiecas uz iesaistīšanos darba tirgū.

ANO ilgtspējīgas attīstības mērķis un tā apakšmērķi

8. mērķis. *Veicināt noturīgu, iekļaujošu un ilgtspējīgu ekonomikas izaugsmi, pilnīgu un produktīvu nodarbinātību, kā arī cilvēka cienīgu darbu visiem.*

5. apakšmērķis. Līdz 2030. gadam nodrošināt pilnvērtīgu un produktīvu nodarbinātību un pienācīgas kvalitātes darbu visām sievietēm un vīriešiem, tostarp jauniešiem un personām ar invaliditāti, un vienādu darba samaksu par vienādi vērtīgu darbu.

6. apakšmērķis. Līdz 2020. gadam ievērojami samazināt to jauniešu īpatsvaru, kuri nav iesaistīti ne darba tirgū, ne izglītībā, nedz arī apmācībā.

8. apakšmērķis. Aizsargāt darba ņēmēju tiesības un veicināt drošu darba vidi visiem darba ņēmējiem, tostarp migrējošiem darba ņēmējiem un jo īpaši migrējošām sievietēm un personām, kuras nodarbinātas neprognozējamā darbā.

2.2.1. Pamatnodarbošanās statuss

Vidēji viena ceturtdaļa romu, kuri sasnieguši 16 gadu vecumu (25 %), apgalvoja, ka apsekojuma veikšanas laikā viņu pamatnodarbošanās bija "nodarbināts" vai "pašnodarbināts" (1. tabula). Šeit ietilpst pilna un nepilna laika darbs, kā arī gadījuma darbs, ja to uzskata par pamatnodarbošanos¹⁸. Teju trīsreiz vairāk (64 %) deviņu attiecīgo ES dalībvalstu respondentu no visiem iedzīvotājiem apgalvoja, ka strādā algotu darbu¹⁹. Nav konstatēti vērā ņemami uzlabojumi, salīdzinot ar 2011. gada

apsekojuma rezultātiem. Visaugstākie romu pašnovērtētie nodarbinātības rādītāji ir Grieķijā (43 %), Ungārijā (36 %) un Portugālē (34 %). Vismazākie rādītāji ir konstatēti Horvātijā (8 %) un Spānijā (16 %).

Viena trešā daļa apsekoto romu mājsaimniecību locekļu (34 %) apgalvo, ka ir bezdarbnieki, turklāt to īpatsvars ir lielāks nekā 50 % Horvātijā (62 %), Spānijā (57 %) un Bulgārijā (55 %). Īpaši mazs respondentu pašnovērtēto bezdarbnieku īpatsvars ir Rumānijā — tikai 5 %, mazliet augstāks tas ir Portugālē (17 %) un Ungārijā (23 %). Tā kā pastāv saikne starp to, ka personas sevi uzskata par bezdarbniekiem, un to personu īpatsvaru, kuras veic mājsaimniecības pienākumus, vajadzētu veikt padziļinātu analīzi valsts mērogā, lai noskaidrotu, vai iedzīvotāji neregistrējas bezdarbnieku statusā vai arī pamet darba tirgu, kā arī to, vai tas ir saistīts ar aiziešanu no darba.

Turklāt 1. tabulā ir redzama vērā ņemama dzimumu atšķirība: 34 % romu tautības vīriešu apgalvo, ka ir nodarbināti, salīdzinot vien ar 16 % romu tautības sievietes. Visu iedzīvotāju vidū joprojām ir visai liela dzimumu atšķirība, tomēr tā ne tuvu nav tik krasa kā romu vidū (71 % nodarbinātu vīriešu salīdzinājumā ar 57 % nodarbinātu sievietes). Dzimumu atšķirību darba tirgus dalībnieku vidū var skaidrot ar to, ka romu tautības sievietes biežāk veic mājsaimniecības pienākumus, ko uzskata par savu pamatnodarbošanos. Arī 2011. gada romu apsekojums liecināja par būtisku dzimumu atšķirību darba tirgus dalībnieku vidū un lielāku sievietes īpatsvaru starp tiem, kuru pamatnodarbošanās ir mājsaimniecības pienākumu veikšana, kas 2016. gadā ir (un 2011. bija) otrā augstākā pašu uzrādītā pamatnodarbošanās kategorija pēc bezdarba. Saskaņā ar *EU-MIDIS II* apsekojuma rezultātiem 28 % no visām apsekotajām romu tautības sievietēm kā savu pamatnodarbošanos minējušas mājsaimniecības pienākumus salīdzinājumā ar 6 % no visiem romu tautības vīriešiem. Šī romu tautības sievietes proporcija ir augsta, salīdzinot ar sievietēm visu iedzīvotāju vidū, ko varētu skaidrot ar tradicionālo dzimumu lomu sadalījumu²⁰.

Aptuveni 12 % romu tautības respondentu kā pamatnodarbošanos minējuši "pensionārs", turklāt bez ievērojamām atšķirībām dzimumu starpā. Šī vērtība ir salīdzinoši zema un atspoguļo faktu, ka romu tautības iedzīvotāju vidējais vecums ir mazāks salīdzinājumā ar pārējiem iedzīvotājiem. To var skaidrot ar augstākiem romu dzimstības rādītājiem un īsāku paredzamo mūža ilgumu lielākajā daļā apsekoto valstu²¹. Vismazākais pensionēto romu īpatsvars ir Grieķijā un Horvātijā — abās 2 %.

18 "Pamatnodarbošanās" paredz jautāt visiem mājsaimniecības locekļiem par viņu pašreizējo statusu attiecībā uz nodarbinātību. Tā atšķiras no SDO nodarbinātības koncepcijas un no tās, kas lietota Darbspēka apsekojumā (mainīgais, kas izmantots MAINSTAT). Nodarbinātība attiecas arī uz neliela apjoma darbu bez atlīdzības ģimenes saimnieciskajā darbībā, ja tas ir devums ģimenes budžetā.

19 Pamatojoties uz pieprasītajiem datiem no Eurostat darbaspēka apsekojuma par pašnovērtēto nodarbinātības statusu (MAINSTAT) personām no 15 gadu vecuma.

20 FRA (2014).

21 *Fundación Secretariado Gitano (ed.)*, 2009.

1. tabula. Pašreizējā pamatnodarbošanās deviņās ES dalībvalstīs, visas personas romu mājāsaimniecībās, kuras sasniegušas 16 gadu vecumu (%)^{a,b}

ES dalībvalsts		Nodarbināts	Bezdarbnieks	Nestrādā slimības vai invaliditātes dēļ	Mājāsaimniecības pienākumi	Pensionārs	Ekonomiski neaktīvs cita iemesla dēļ (izglītība, militārais dienests, cits)
BG	Sievietes	16	59	(1)	6	16	3
	Vīrieši	29	52	(1)	(0)	13	5
	Kopā	23	55	1	3	14	4
CZ	Sievietes	21	30	5	18	18	8
	Vīrieši	37	35	3	(1)	16	8
	Kopā	29	32	4	9	17	8
EL	Sievietes	20	26	2	48	(1)	(2)
	Vīrieši	67	25	4	(0)	(2)	(2)
	Kopā	43	26	3	25	2	2
ES	Sievietes	12	51	3	24	6	4
	Vīrieši	21	63	5	(0)	6	5
	Kopā	16	57	4	12	6	5
HR	Sievietes	5	51	4	34	(1)	6
	Vīrieši	11	74	3	(0)	(2)	8
	Kopā	8	62	4	17	2	7
HU	Sievietes	26	22	8	14	13	17
	Vīrieši	45	24	5	(0)	16	9
	Kopā	36	23	6	7	14	13
PT	Sievietes	23	12	(1)	46	9	9
	Vīrieši	44	22	(1)	(1)	15	18
	Kopā	34	17	(1)	24	12	13
RO	Sievietes	13	4	2	59	10	11
	Vīrieši	42	6	4	22	13	13
	Kopā	28	5	3	40	12	12
SK	Sievietes	14	46	4	15	13	8
	Vīrieši	26	50	4	(1)	11	8
	Kopā	20	48	4	8	12	8
Kopā (9 DV)	Sievietes	16	32	3	28	12	8
	Vīrieši	34	35	4	6	12	9
	Kopā	25	34	4	17	12	8

Piezīmes. ^a No visām personām romu mājāsaimniecībās, kuras sasniegušas 16 gadu vecumu (n=22 097); svaroti rādītāji.

^b Rezultāti, kuru pamatā ir mazs atbilžu skaits, ir statistiski mazāk ticami. Tāpēc rezultāti, kuru pamatā ir 20-49 nesvaroti novērojumi grupas kopējos rezultātos vai arī šūnas, kurās ir mazāk nekā 20 nesvaroti novērojumi, ir doti iekavās. Rezultāti, kuru pamatā ir mazāk nekā 20 nesvaroti novērojumi grupas kopējos rezultātos, netiek publicēti.

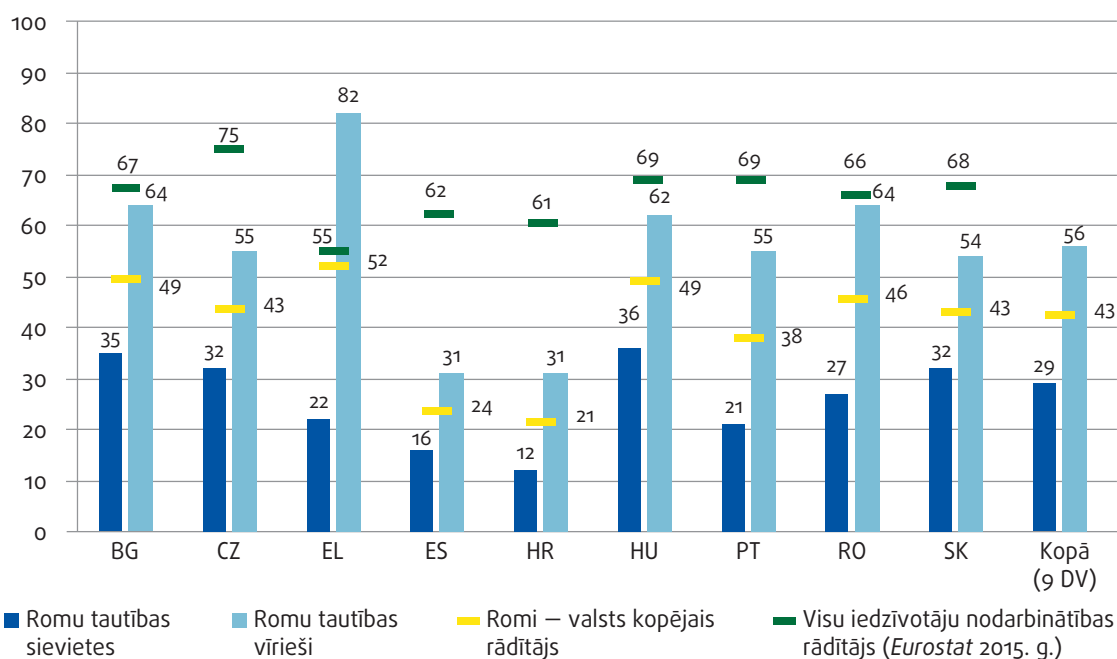
Avots: FRA, 2016. g. EU-MIDIS II, romi.

2.2.2. Algots darbs

Termins "algots darbs" attiecas uz personām, kuras apsekojuma veikšanas brīdī bija nodarbinātas vai pašnodarbinātas²², tostarp tādām, kuras pēdējo četru nedēļu laikā ir veikušas darbu, lai pelnītu naudu²³. Tas aptuveni atbilst nodarbinātības rādītāja definīcijai, ko Eurostat lieto stratēģijas "Eiropa 2020" mērķu novērtēšanai²⁴.

Jautājums par visa veida algotu darbu pēdējo četru nedēļu laikā vidēji par 18 procentpunktiem palielina romu pašnovērtētos nodarbinātības rādītājus. Tāpēc deviņās apsekotajās ES dalībvalstīs algota darba rādītājs attiecībā uz romiem ir 43 % (5. attēls). Tas ir daudz zemāks nekā ES 28 dalībvalstu vidējais nodarbinātības rādītājs, kas 2015. gadā bija 70 %. Vislielākais algota darba īpatsvars ir Grieķijā (52 %),

5. attēls. 20–64 gadu vecu romu tautības vīriešu un sieviešu algota darba rādītājs ^a, tostarp pašnodarbinātība, gadījuma darbi vai darbs pēdējo četru nedēļu laikā, salīdzinot ar stratēģijas "Eiropa 2020" 2015. gada nodarbinātības rādītāju (Eurostat) ^b, iedalījums pa ES dalībvalstīm (%)

Piezīmes. ^a No visām personām romu māsaimniecībās vecumā no 20 līdz 64 gadiem (n=17 806); svaroti rādītāji.

^b Stratēģijas "Eiropa 2020" 2015. gada nodarbinātības rādītājs: Eurostat t2020_10 (dati iegūti: 13.09.2016.). Aprēķins veikts, 20–64 gadu vecu nodarbinātu personu skaitu dalot ar tās pašas vecuma grupas kopējo iedzīvotāju skaitu. Rādītāja pamatā ir SDO koncepcija (darbspēka apsekojums).

Avots: FRA, 2016. g. EU-MIDIS II, romi.

22 Šajā definīcijā neiekļāva tos, kuri bez atbildības palīdz ģimenes saimnieciskajā darbībā.

23 2011. gada romu apsekojumā nevaicāja par visa veida algotu darbu pēdējo četru nedēļu laikā, tāpēc nav iespējams veikt tiešus salīdzinājumus ar 2016. gada rezultātiem.

24 Aprēķinātais algota darba rādītājs nav precīzi salīdzināms ar Eurostat nodarbinātības rādītāju, kam pamatā ir SDO koncepcija, proti, nodarbinātie ir vismaz 15 gadus vecas personas, kuras atsaucies nedēļā vismaz vienu stundu ir veikušas darbu, lai gūtu atalgojumu vai peļņu vai nodrošinātu ģimenes ienākumus, vai personas, kuras atsaucies nedēļā nebija darbā, bet kurām ir darbs vai nodarbošanās, ko šīs personas islaicīgi neveica. Algota darba rādītāja aprēķins romu apsekojumā veikts, pamatojoties uz māsaimniecību reģistru un respondentu aptauju par viņu pašnovērtēto tā brīža pamatnodarbošanos. Aprēķinā neiekļāva tos, kuri bez atbildības palīdz ģimenes saimnieciskajā darbībā. Ja kā pamatnodarbošanās bija norādīta "ekonomiski neaktīva persona" vai "darbs bez atbildības", tad respondentam vaicāja, vai viņš(-a) pēdējo četru nedēļu laikā ir veicis(-usi) darbu, lai pelnītu naudu. Šo jautājumu attiecināja arī uz neoficiālu darbu un nelieliem darbiem, kas varētu palīdzēt ģimenei izdzīvot un ir īpaši raksturīgi dažām romu māsaimniecībām.

bet vismazākais – Horvātijā (21 %). Visās valstīs tika konstatētas vēra ņemamas dzimumu atšķirības, vislielākās – Grieķijā (algotu darbu strādā 22 % romu tautības sievietes salīdzinājumā ar 82 % romu tautības vīriešiem) un Rumānijā (attiecīgi 27 % un 64 %). Vismazāko dzimumu atšķirību konstatēja Spānijā, kur pēdējo četru nedēļu laikā algotu darbu strādāja 16 % romu tautības sievietes un 31 % romu tautības vīrieši.

Grieķijā to romu īpatsvars, kuri strādā algotu darbu, ir vistuvāk visu iedzīvotāju rādītājam, turklāt romu tautības vīriešu rādītājs pat pārsniedz to. No vienas puses, to var daļēji skaidrot ar to, ka liela daļa romu uzrādīja, ka ir pašnodarbināti un veic gadījuma darbus; to pašu konstatēja arī 2011. gada romu apsekojumā. No otras puses, augstais algota darba rādītājs un augstais nabadzības rādītājs (96 % romu Grieķijā) liecina, ka daudzi romi ir nabadzīgi darba ņēmēji vai strādā galvenokārt slikti apmaksātā darbā. Visās pārējās valstīs romu tautības vīriešu un sievietes algota darba rādītājs ir zemāks nekā visu iedzīvotāju rādītājs.

Algotā darbā nodarbināto rādītājs dažādos vecumos ir krasi atšķirīgs (2. tabula), turklāt visās apsekotajās valstīs vērojamas līdzīgas tendences. Kopumā algotā darbā strādā 48 % respondentu vecumā no 25 līdz 54 gadiem un 38 % respondentu vecumā no 20 līdz 24 gadiem. Tomēr vecāka gadagājuma cilvēki atrodas daudz bēdīgākā situācijā: vidēji tikai 24 % romu vecumā no 55 līdz 64 gadiem strādā algotu darbu, salīdzinot ar tās pašas vecuma grupas ES 28 dalībvalstu vidējo rādītāju – 53 %. To romu algota darba rādītāji, kuri sasnieguši 55 gadus, daudz neatpaliek no visu iedzīvotāju nodarbinātības rādītājiem tikai Portugālē (49 %) un Grieķijā (48 %), tomēr visi rādītāji ir daudz zemāki nekā stratēģijas “Eiropa 2020” mērķis – sasniegt 75 % nodarbinātības līmeni. Romu jauniešiem vecumā no 16 līdz 24 gadiem neklājas labāk: vidēji tikai 27 % strādā algotu darbu, salīdzinot ar tās pašas jauniešu vecuma grupas ES 28 dalībvalstu vidējo rādītāju – 33 %.

2. tabula. 20–64 gadu vecu romu tautības iedzīvotāju algota darba rādītājs, tostarp pašnodarbinātība, gadījuma darbi vai darbs pēdējo četru nedēļu laikā, iedalījums pēc vecuma grupas un valsts (%) ^{a,b,c}

ES dalībvalsts	20–24 g. v.	25–54 g. v.	55–64 g. v.	Kopā 20–64 g. v.
BG	45	55	31	49
CZ	34	50	22	43
EL	45	55	48	52
ES	24	25	16	24
HR	22	22	(19)	21
HU	47	56	22	49
PT	28	37	49	38
RO	43	52	22	46
SK	35	48	23	43
Kopā	38	48	24	43

Piezīmes. ^a No visām personām romu māsaimniecībās vecumā no 20 līdz 64 gadiem (n=17 806); svaroti rādītāji.

^b Pamatojoties uz māsaimniecību aptauju un respondentu aptauju par pašnovērtēto tā brīža pamatnodarbošanos. Ja kā pamatnodarbošanās ir norādīta “ekonomiski neaktīva persona”, tad apsekojuma respondentam vaicāja, vai viņš(-a) pēdējo četru nedēļu laikā ir veicis darbu, lai pelnītu naudu. Šeit neiekļāva tos, kuri bez atbildības palīdz ģimenes saimnieciskajā darbībā.

^c Rezultāti, kuru pamatā ir mazs atbilžu skaits, ir statistiski mazāk ticami. Tāpēc rezultāti, kuru pamatā ir 20–49 nesvaroti novērojumi grupas kopējos rezultātos vai arī šūnas, kurās ir mazāk nekā 20 nesvaroti novērojumi, ir doti iekavās. Rezultāti, kuru pamatā ir mazāk nekā 20 nesvaroti novērojumi grupas kopējos rezultātos, netiek publicēti.

Avots: FRA, 2016. g. EU-MIDIS II, romi.

2.2.3. Jaunieši, kuri nav iesaistīti ne darba tirgū, ne izglītībā, nedz arī apmācībā

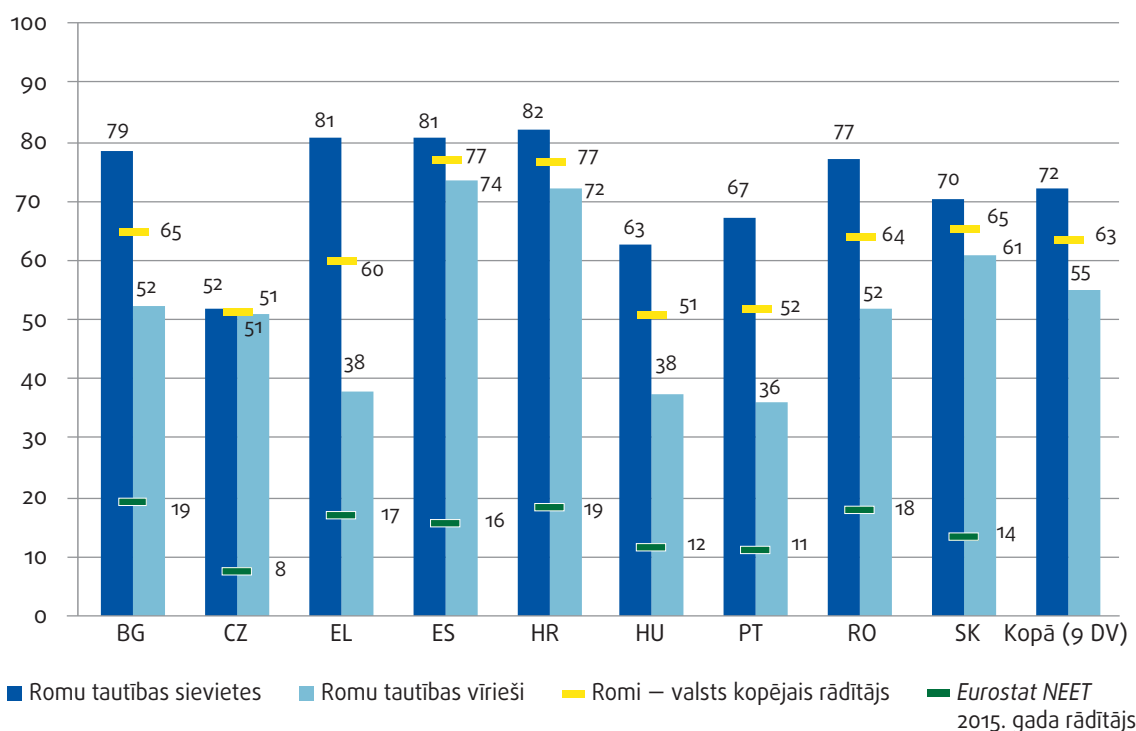
Eurostat katru gadu publicē datus par 15–24 gadus veciem jauniešiem, kuri nav iesaistīti ne darba tirgū, ne izglītībā, nedz arī apmācībā (NEET). Šis ir svarīgs to jauniešu īpatsvara rādītājs, kuru augstākais pabeigtā izglītības līmenis ir pamatzglītība un kuri nav iesaistīti ne darba tirgū, ne izglītībā, nedz arī apmācībā.

Tamlīdzīgi aprēķini tika veikti par 16–24 gadus veciem romiem, pamatojoties uz *EU-MIDIS II*: vidēji 63 % romu tautības jauniešu nav iesaistīti ne darba tirgū, ne izglītībā, nedz arī tālākā apmācībā kā viņu pamatnodarbošanās veidā, salīdzinot ar tās pašas jauniešu vecuma grupas ES 28 dalībvalstu vidējo rādītāju – 12 %²⁵. Īpaši krasa atšķi-

riba starp romu tautības jauniešiem un visiem iedzīvotājiem ir Čehijā, kur to romu īpatsvars, kuri nav iesaistīti ne darba tirgū, ne izglītībā, nedz arī apmācībā, ir sešas reizes lielāks nekā visu iedzīvotāju īpatsvars (6. attēls).

Rezultāti liecina arī par vērā ņemamu dzimumu atšķirību. Deviņās apsekotajās valstīs vidēji 72 % romu tautības sievietes vecumā no 16 līdz 24 gadiem nav iesaistītas ne darba tirgū, ne izglītībā, salīdzinot ar 55 % romu tautības vīriešu tajā pašā vecumā. Vislielākā dzimumu atšķirība ir Grieķijā, Portugālē un Ungārijā. Grieķijā 81 % romu tautības sievietes vecumā no 16 līdz 24 gadiem nav iesaistītas ne darba tirgū, ne izglītībā, nedz arī apmācībā, salīdzinot ar 38 % romu tautības vīriešu tajā pašā vecumā. Portugālē un Ungārijā šis īpatsvars gados jaunu romu tautības sievietes vidū ir attiecīgi 67 % un 63 %, turpretī tā pašā vecuma romu tautības vīriešu vidū – attiecīgi 36 % un 38 %.

6. attēls. 16–24 gadus veci romu tautības jaunieši, kuri nav iesaistīti ne darba tirgū, ne izglītībā, nedz arī apmācībā kā viņu pamatnodarbošanās veidā, iedalījums pa ES dalībvalstīm (%)^{a,b,c}

Piezīmes. ^a No visām personām romu mājāsniecībās vecumā no 16 līdz 24 gadiem (n=4189); svaroti rādītāji.

^b Pamatojoties uz mājāsniecību aptauju un respondentu aptauju par pašnovērtēto tā brīža pamatnodarbošanos.

^c Eurostat NEET 2015. gada rādītājs: *edat_lfse_20* (dati iegūti: 13.10.2016.). To 15–25 gadus veco jauniešu īpatsvars, kuri nav iesaistīti ne darba tirgū, ne izglītībā, nedz arī apmācībā, pamatojoties uz SDO koncepciju.

Avots: FRA, 2016. g. EU-MIDIS II, romi; Eurostat, 2015. g. NEET rādītājs, visi iedzīvotāji.

25 Salīdzināmība starp *EU-MIDIS II* un *Eurostat NEET* rādītāju ir ierobežota atšķirīgas definīcijas un atšķirīgu vecuma grupu dēļ. Iekļaujot 15 gadus vecas personas, par dažiem procentpunktiem samazinātos to personu īpatsvars, kuras nav iesaistītas ne darba tirgū, ne izglītībā, nedz arī apmācībā. *Eurostat NEET* rādītāja pamatā ir SDO koncepcija, saskaņā ar kuru pēdējās nedēļas laikā persona ir strādājusi vismaz vienu stundu, taču *EU-MIDIS II* noskaidroja personas pašnovērtēto pamatnodarbošanos.

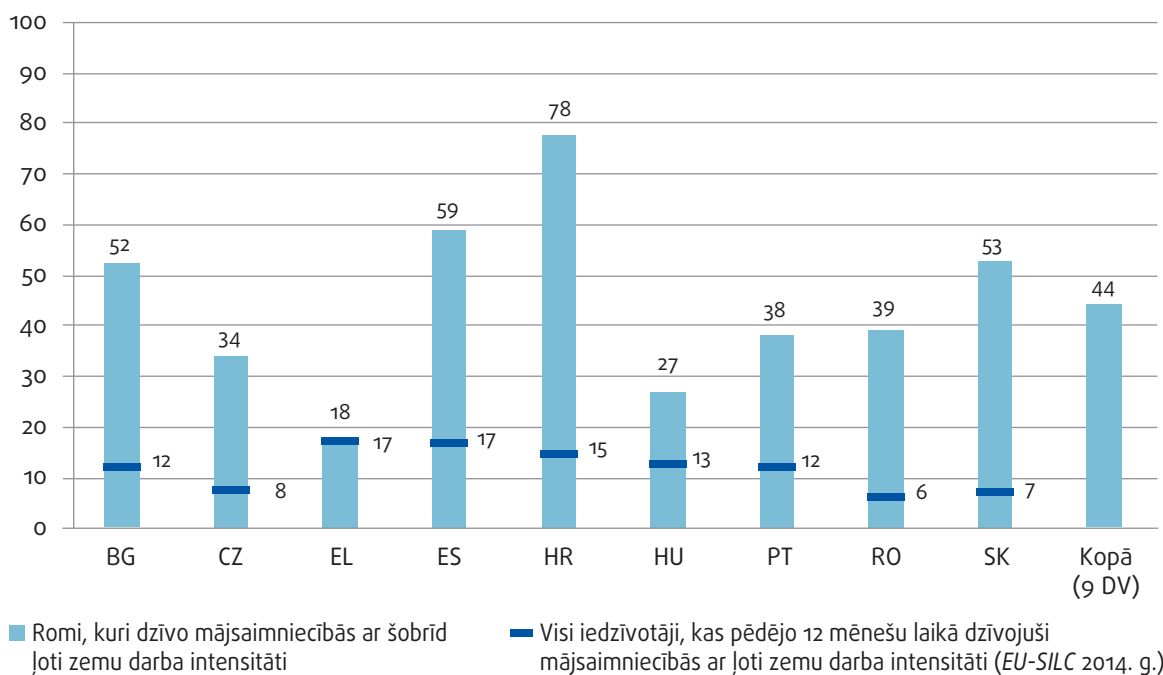
2.2.4. Mājsaimniecības ar zemu darba intensitāti

Viens no *stratēģijas “Eiropa 2020”* sociālās iekļaušanas galvenā rādītāja “sociālās atstumtības vai *nabadzības riskam* pakļautie” elementiem ir “personas, kuras dzīvo mājsaimniecībās ar ļoti *zemu darba intensitāti*”.

Darba intensitāte ir darbības vecuma mājsaimniecības locekļu (18–59 g. v. personas, izņemot 18–24 g. v. personas, kas apgūst izglītību), kuri patlaban strādā, skaita attiecība pret visu darbības vecuma mājsaimniecības locekļu skaitu. Darba intensitāti uzskata par zemu, ja tā nepārsniedz 20 % no visa mājsaimniecības potenciāla²⁶.

Neskatoties uz šo ierobežoto salīdzināmību, rezultāti liecina par milzīgu plaisu starp romiem un pārējiem iedzīvotājiem visās apsekotajās valstīs, izņemot Grieķiju (7. attēls). Pēc aprēķiniem, kas aptuveni atbilst *Eurostat* 2014. gada rādītājam, vidēji 44 % romu dzīvo mājsaimniecībās ar zemu darba intensitāti. Saskaņā ar minēto rādītāju tikai 11 % ES 28 dalībvalstu iedzīvotāju dzīvo mājsaimniecībās ar zemu darba intensitāti. Vismazākā atšķirība no visiem iedzīvotājiem ir konstatēta Grieķijā (18 % salīdzinājumā ar 17 %), ko var skaidrot ar pašnodarbināto romu augsto īpatsvaru. Turpretī viskrasākā atšķirība ir konstatēta Horvātijā (78 % salīdzinājumā ar 15 %) un Slovākijā (53 % salīdzinājumā ar 15 %).

7. attēls. Romi vecumā līdz 59 gadiem, kuri dzīvo mājsaimniecībās ar šobrīd zemu darba intensitāti, iedalījums pa ES dalībvalstīm (%) ^{a,b,c}

Piezīmes. ^a No visām personām romu mājsaimniecībās vecumā līdz 59 gadiem (n=33 785); svaroti rādītāji.

^b Personas, kuras dzīvo mājsaimniecībās ar ļoti zemu darba intensitāti, ir visu vecumu personas (līdz 59 g. v.) mājsaimniecībās, kur darbības vecuma mājsaimniecības locekļi (18–59 g. v.) strādāja mazāk nekā 20 % no visa viņu potenciāla, pamatojoties uz pašreizējo sociālekonomisko statusu.

^c Eurostat zemas darba intensitātes 2014. gada rādītājs: *ilc_lvhl11* (dati iegūti: 13.09.2016.). Personas, kuras dzīvo mājsaimniecībās ar ļoti zemu darba intensitāti, ir visu vecumu personas (līdz 59 g. v.) mājsaimniecībās, kur darbības vecuma mājsaimniecības locekļi (18–59 g. v.) pēdējos 12 mēnešos strādāja mazāk nekā 20 % no visa viņu potenciāla.

Avots: FRA, 2016. g. EU-MIDIS II, romi; Eurostat, 2014. g. EU-SILC, visi iedzīvotāji.

²⁶ Salīdzināmība ar *Eurostat* definēto darba intensitāti ir ierobežota, jo tā ir definēta kā darbības vecuma mājsaimniecības locekļu (18–59 g. v. personas, izņemot apgādībā esošus bērnus un 18–24 g. v. personas) ienākumu pārskata gadā nostrādāto mēnešu skaita attiecība pret kopējo mēnešu skaitu, ko mājsaimniecības locekļi teorētiski varēja nostrādāt. Attiecībā uz personām, kas apgalvo, ka strādā nepilna laika darbu, nostrādāto mēnešu skaitu pilna laika nodarbinātības izteiksmē aprēķināja, pamatojoties uz visbiežāk nostrādāto stundu skaitu intervijas veikšanas brīdī. Definīcija, ko izmanto *EU-MIDIS II* vajadzībām, tikai sniedz informāciju par pašreizējo situāciju un nenodala pilna un nepilna laika nodarbinātību, tāpēc varētu būt nepietiekami novērtēta zema darba intensitāte.

2.3. Izglītība

ANO Konvencijas par bērna tiesībām (ko ratificējušas visas ES dalībvalstis) 28. pants un ES Pamattiesību hartas 14. pants aizsargā tiesības uz izglītību. ES dalībvalstīm ir pienākums nodrošināt visiem bērniem vienlīdzīgu piekļuvi izglītībai, jo īpaši obligātajai izglītībai. Saskaņā ar UNESCO personas, kuras negūst vismaz obligāto izglītību, ir pakļautas augstam nabadzības riskam un saņem ierobežotas iespējas pilnveidot mācīšanas prasmes un pilnībā sasniegt savu potenciālu²⁷.

Viena no Padomes 2013. gada ieteikuma galvenajām tematiskajām jomām ir piekļuve izglītībai. ES dalībvalstis tiek mudinātas ieviest efektīvus pasākumus, lai romu tautības bērniem nodrošinātu pilnīgu piekļuvi kvalitatīvai vispārējai izglītībai un vienlīdzīgu attieksmi pret viņiem,

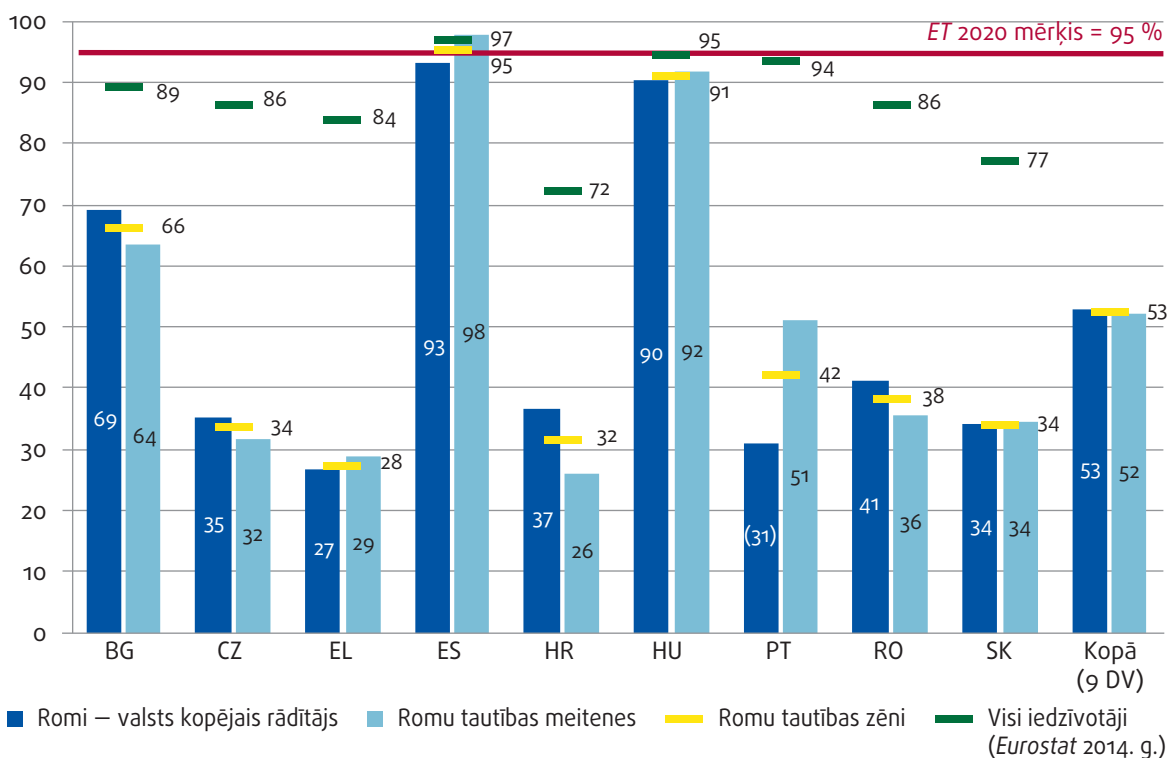
kā arī panākt, lai visi romu tautības skolēni iegūtu vismaz obligāto izglītību. Šajā iedaļā aplūkoti rādītāji atspoguļo galvenos pasākumus, kas ierosināti ieteikumā.

2.3.1. Iesaistīšanās izglītībā

Agrīnā pirmsskolas izglītība

Agrīnā pirmsskolas izglītība un pilnveide ir svarīgs priekšnosacījums turpmākām iespējām dzīvē. Lai pārrautu paudzēs mantotās nabadzības loku, svarīgi ir sniegt romu tautības bērniem vienlīdzīgas iespējas sākt izglītību salīdzinājumā ar viņu vienaudžiem no pārējo iedzīvotāju vidus²⁸. ES stratēģiskajā sistēmā Eiropas sadarbībai izglītības un apmācības jomā "Izglītība un apmācība 2020" (ET 2020) ir atzīts, ka agrīnā pirmsskolas izglītība un aprūpe var palīdzēt risināt sociālās iekļaušanas un ekonomikas

8. attēls. Bērni vecumā no četriem gadiem līdz obligātās pamatizglītības sākuma vecumam (konkrētajā valstī), kuri apmeklē agrīnās pirmsskolas izglītības iestādes, iedalījums pa ES dalībvalstīm (%)^{a,b,c,d}

Piezīmes. ^a No visām personām romu mājāsniecībās vecumā no četriem gadiem līdz obligātās pamatizglītības sākuma vecumam konkrētajā valstī (n=1776); svaroti rādītāji.
^b Respondents sniedza datus par visiem bērniem, norādot apsekojumā, vai viņi regulāri apmeklē valsts vai privātu bērnu aprūpes iestādi (tostarp bērnudārzu, pirmsskolas izglītības iestādi utt.).
^c Apsekotajās valstīs atšķiras to bērnu vecums, kuri apmeklē agrīnās pirmsskolas izglītības iestādes: Bulgārijā un Horvātijā no 4 līdz 6 gadu vecumam; pārējās valstīs no 4 līdz 5 gadu vecumam²⁹. Vecumu aprēķina reizi gadā, tāpēc datus nav ņemts vērā tas, vai bērns ir sācis pāragri vai novēloti apmeklēt sākumskolu.
^d Eurostat, "Izglītība un apmācība 2020" mērķis: educ_uoe_enra10 (dati iegūti: 20.10.2016.); izmantoti izglītības iestāžu reģistru dati.

Avots: FRA, 2016. g. EU-MIDIS II, romi; Eurostat, 2014. g., visi iedzīvotāji.

27 UNESCO (2010), 155. lpp.

28 Pasaules Banka (2012).

29 Eiropas Komisija, EACEA, Eurydice (2015).

problēmas. Tajā ir noteikts kritērijs: panākt, lai vismaz 95 % bērnu vecumā no četriem gadiem līdz obligātās pamatzglītības sākuma vecumam apmeklētu agrīnās pirmsskolas izglītības iestādes³⁰.

EU-MIDIS II rezultāti liecina, ka no deviņām apsekotajām valstīm *ET* 2020 mērķim vistuvāk ir tikai Spānija (95 %) un Ungārija (91 %) (8. attēls). Pārējās valstīs mazāk nekā puse bērnu vecumā no četriem gadiem līdz obligātās pamatzglītības sākuma vecumam apmeklēja agrīnās pirmsskolas izglītības iestādes, izņemot Bulgāriju (66 %).

Salīdzinot ar 2011. gada romu apsekojumu, *EU-MIDIS II* rezultāti liecina, ka visās valstīs ir palielinājies iesaistīšanās izglītībā rādītājs, izņemot Portugāli un Rumāniju. Tomēr šie rādītāji ne tuvu neatbilst 2020. gada ES kritērijam par agrīno pirmsskolas izglītību un stipri atpaliek no visu iedzīvotāju rādītājiem.

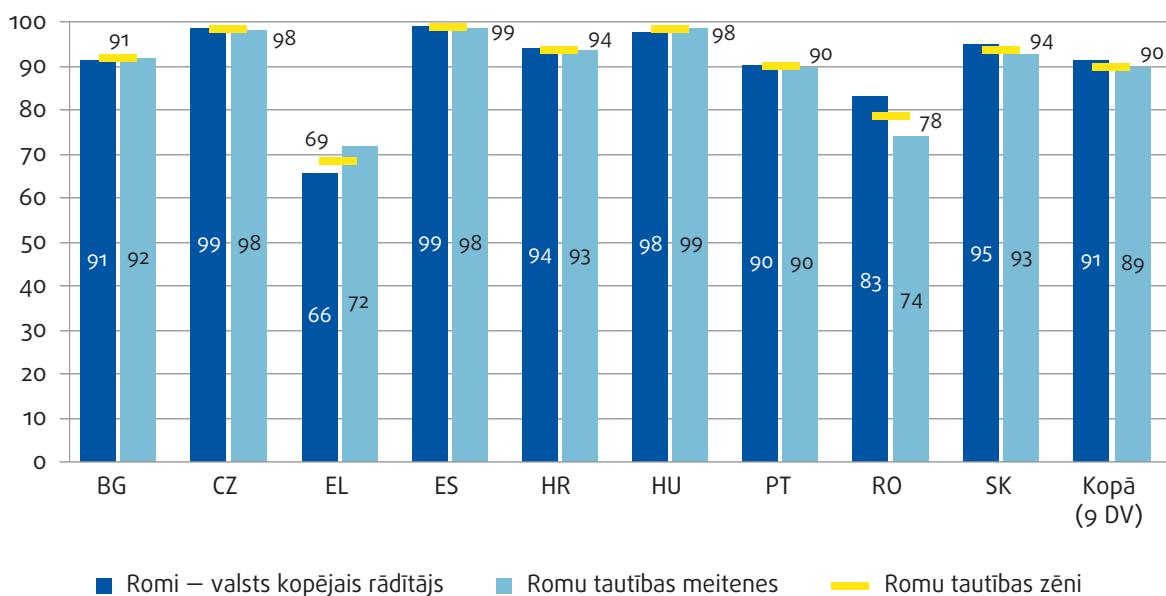
Obligātais izglītības vecums

Bērniem, kuri ir sasnieguši obligāto izglītības vecumu, ar likumu ir noteikts obligāti apmeklēt skolu. Trīs valstīs no deviņām gandrīz visi romu tautības bērni, kuriem ir jāapmeklē skola (pirmsskola, sākumskola, pamatskola,

vai vidusskola), to arī apmeklē: Spānijā 99 %, Čehijā 98 % un Ungārijā 98 % (9. attēls). Rumānijā un Grieķijā attiecīgi 77 % un 69 % obligāto izglītības vecumu sasniegušo bērnu apmeklēja skolu. Salīdzinot ar 2011. gada romu apsekojumu, *EU-MIDIS II* konstatēja, ka gandrīz visās valstīs nedaudz ir palielinājies to bērnu īpatsvars, kuri apgūst obligāto izglītību, izņemot Rumāniju un Slovēniju, kur nav vērojama izmaiņu. Horvātiju neiekļāva 2011. gada romu apsekojumā; *EU-MIDIS II* dati liecina, ka obligātajā izglītībā iesaistījušos bērnu īpatsvars (94 %) pārsniedz vidējo rādītāju salīdzinājumā ar pārējām apsekotajām valstīm.

Tomēr 9. attēlā redzami iesaistīšanās izglītībā rādītāji neatspoguļo visu kopējo situāciju. Svarīgi ir ne vien vispār apmeklēt skolu, bet arī mācīties savam vecumam atbilstīgā izglītības līmenī. Saskaņā ar 3. tabulu visās apsekotajās valstīs faktiskā situācija tomēr ir pavisam cita.

9. attēls. Bērni obligātajā izglītības vecumā (konkrētajā valstī), kuri apmeklē izglītības iestādes, iedalījums pa ES dalībvalstīm (%) ^{a,b}

Piezīmes. ^a No visām personām romu mājāsaiņniecībās, kuras ir konkrētās valsts obligātās izglītības vecumā (n=7364); svaroti rādītāji.

^b Atšķirīgs obligātais izglītības vecums valstīs, kas bija spēkā 2015./2016. mācību gadā: sākuma vecums – 7 g. v. (BG), 6 g. v. (CZ, ES, HR, PT, RO, SK) un 5 g. v. (EL, HU); beigu vecums – 17 g. v. (PT), 16 g. v. (RO), 15 g. v. (BG, ES, HU, SK) un 14 g. v. (CZ, EL, HR). (Avots: Eiropas Komisija, EACEA, Eurydice (2015. g.)). Vecumu aprēķina reizi gadā, tāpēc datus nav ņemts vērā tas, vai bērns ir sācis pāragri vai novēloti apmeklēt sākumskolu.

Avots: FRA, 2016. g. EU-MIDIS II, romi.

30 Eurostat (2016).

3. tabula. Romu tautības bērnu uzņemšanas rādītāji atbilstīgajā izglītības līmenī salīdzinājumā ar visiem iedzīvotājiem, iedalījums pa vecuma grupām un ES dalībvalstīm (%) ^{a,b}

ES dalībvalsts	Vecums ^c	Izglītības līmenis (ISCED 2011) ^a	Romi			Visi iedzīvotāji ^f	
			Neto uzņemšanas rādītājs ^d	Kopējais uzņemšanas rādītājs ^e	Neapgūst neviena līmeņa izglītību	Neto uzņemšanas rādītājs	Kopējais uzņemšanas rādītājs
BG	7-14	ISCED1+2	89	93	7	88	95
	15-18	ISCED3	40	57	43	83	87
	19-24	ISCED4+	-	-	97	37	41
CZ	6-14	ISCED1+2	89	98	(2)	86	93
	15-18	ISCED3	45	67	33	81	96
	19-24	ISCED4+	-	-	93	35	47
EL	6-14	ISCED1+2	69	73	27	95	95
	15-17	ISCED3	(9)	21	79	88	94
	18-24	ISCED4+	-	-	97	36	43
ES	6-14	ISCED1+2	89	99	(1)	95	95
	15-17	ISCED3	20	44	56	78	94
	18-24	ISCED4+	-	6	94	34	51
HR	7-14	ISCED1+2	95	97	(3)	89	92
	15-18	ISCED3	35	47	53	86	90
	18-24	ISCED4+	-	-	94	40	51
HU	6-13	ISCED1+2	86	99	(1)	77	88
	14-18	ISCED3	28	59	41	72	93
	18-24	ISCED4+	-	7	93	35	55
PT	6-14	ISCED1+2	88	97	(3)	94	95
	15-17	ISCED3	(20)	74	26	74	100
	18-24	ISCED4+	-	-	96	28	45
RO	6-14	ISCED1+2	77	85	15	85	89
	15-18	ISCED3	22	34	66	80	87
	19-24	ISCED4+	-	-	97	32	36
SK	6-14	ISCED1+2	90	94	6	83	88
	15-18	ISCED3	33	58	42	74	91
	18-24	ISCED4+	-	6	94	33	50
Kopā (9 DV)	ISCED1+2	86	93	7	90	93	
	ISCED3	30	52	48	79	92	
	ISCED4+	2	5	95	34	47	

Piezīmes. ^a Attiecībā uz romiem: no visām personām romu mājsaimniecībās, kuras ir konkrētās valsts noteiktajā attiecīgajā izglītības līmeņa vecumā (no 6 līdz ne vairāk kā 24 gadiem) saskaņā ar ISCED 2011, kas bija spēkā 2015./2016. mācību gadā³¹ (pamatizglītība: n=6195; vidējā izglītība: n=2865; augstākā izglītība: n=3651).

Attiecībā uz visiem iedzīvotājiem: pašu aprēķins pēc Eurostat datiem – attiecīgajā izglītības līmenī uzņemto un šā līmeņa vecumam atbilstīgo bērnu absolūtais skaits [educ_uoe_enrpo5, educ_uoe_enrso2, educ_uoe_enrso5, educ_uoe_enrso8, educ_uoe_enrt02] un to bērnu absolūtais skaits, kuri ir minēti izglītības līmeņa vecumā [demo_pjan]; visi dati iegūti: 19.10.2016.

^b Rezultāti, kuru pamatā ir mazs atbilžu skaits, ir statistiski mazāk ticami. Tāpēc rezultāti, kuru pamatā ir 20-49 nesvaroti novērojumi grupas kopējos rezultātos vai arī šūnas, kurās ir mazāk nekā 20 nesvaroti novērojumi, ir doti iekavās. Rezultāti, kuru pamatā ir mazāk nekā 20 nesvaroti novērojumi grupas kopējos rezultātos, netiek publicēti.

^c EU-MIDIS II nevaicāja dzimšanas datumus, taču reģistrēja vecumu brīdī, kad veica intervijas.

^d Neto uzņemšanas rādītājs: to bērnu īpatsvars, kuri iegūst savam vecumam atbilstīga līmeņa izglītību, no visa kopējā bērnu skaita attiecīgajā vecumā. Neto uzņemšanas rādītāji visās valstīs attiecībā uz romiem augstākajā un terciārajā izglītībā ir pamatoti mazāk nekā 20 novērojumos. Tāpēc ir norādīta tikai visu valstu kopējā vērtība, kuras pamatā arī ir mazs novērojumu skaits.

^e Kopējais uzņemšanas rādītājs: to bērnu īpatsvars, kuri iegūst jebkāda līmeņa izglītību, kas var arī neatbilst viņu vecumam, no visa kopējā bērnu skaita attiecīgajā vecumā.

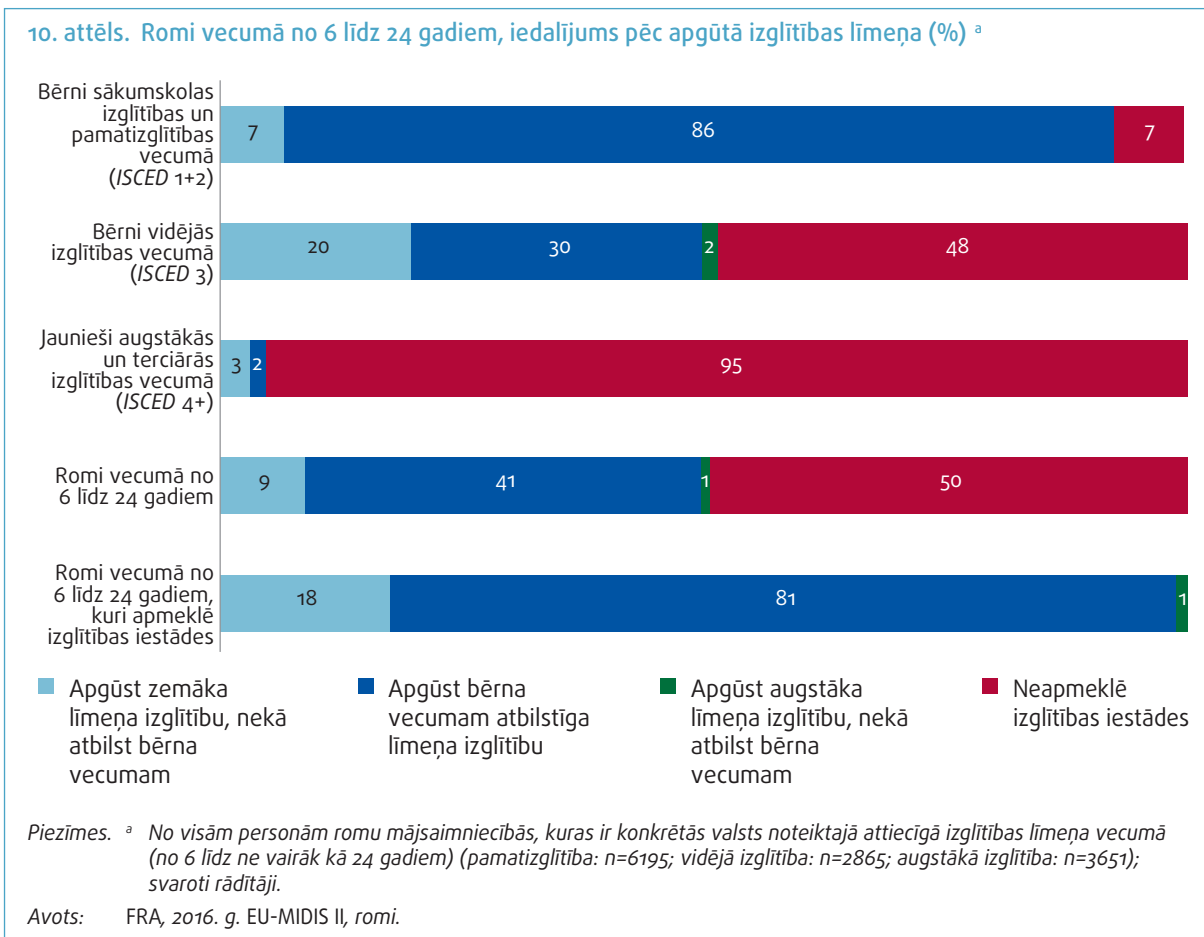
^f Pašu aprēķins pēc Eurostat 2014. gada datiem.

^g Izglītības līmeni noteikti saskaņā ar UNESCO 2011. gada *Starptautisko standartizēto izglītības klasifikāciju* (ISCED), ko izstrādāja, lai varētu labāk salīdzināt dažādu valstu statistikas datus un rādītājus izglītības jomā, pamatojoties uz vienotām un starptautiski pieņemtām definīcijām.

Avots: FRA, 2016. g. EU-MIDIS II, romi; Eurostat, 2014. g., visi iedzīvotāji.

Kāda līmeņa izglītību apgūst tie bērni, kuri apmeklē skolu savam vecumam neatbilstīgā līmenī? 10. attēlā norādītie dati liecina, ka puse romu vecumā no sšiem līdz 24 gadiem neapmeklē skolu. No tiem, kuri apmeklē skolu, tikai 1 % apgūst augstāka līmeņa izglītību, nekā

viņu vecumam ir paredzēts, bet 18 % apgūst tādu izglītības līmeni, kas ir zemāks par to, kāds atbilst viņu vecumam, jo ir palikuši uz otru gadu, novēloti sākuši mācības vai gan viens, gan otrs. Visaugstākais īpatsvars romu vidū ir vidējās izglītības vecumā (20 %).

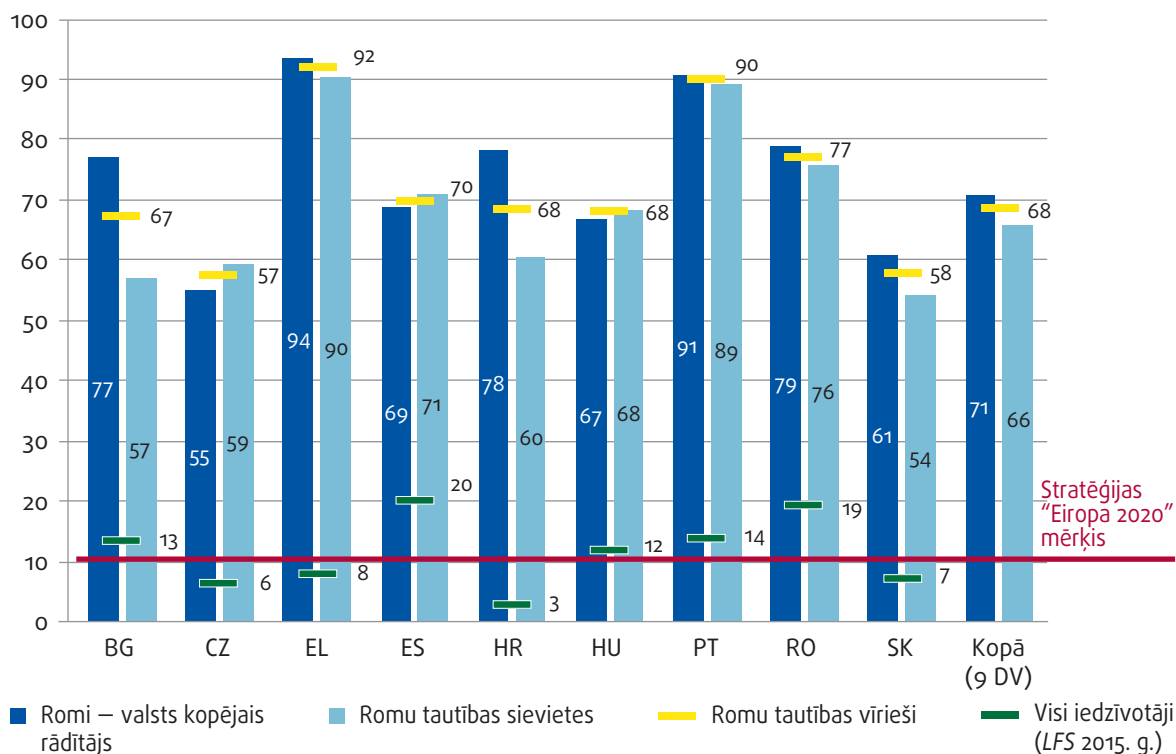

Izglītības un apmācības priekšlaicīga pamešana

Personas vecumā no 18 līdz 24 gadiem, kurām ir tikai pamatizglītība un kuras neturpina izglītību vai apmācību, ir personas, kuras priekšlaicīgi pametušas skolu³². Viens no stratēģijas "Eiropa 2020" pamatmērķiem ir panākt, lai to personu īpatsvars, kuras priekšlaicīgi pamet izglītību un apmācību, ir mazāks par 10 %. Apsekojuma rezultāti liecina, ka romiem visās apsekotajās valstīs var neizdoties līdz 2020. gadam sasniegt šo mērķi (11. attēls).

³² Sk. Komisijas [timekļa lapu](#) par šo tematu.

11. attēls. Personas vecumā no 18 līdz 24 gadiem, kuras priekšlaicīgi pametušas izglītību un apmācību ^d, iedalījums pa ES dalībvalstīm (%) ^{a,b,c}

Piezīmes. ^a No visām personām romu mājsaimniecībās vecumā no 18 līdz 24 gadiem (n=4152); svaroti rādītāji.

^b Pamatojoties uz mājsaimniecību aptauju. Izmantota tā pati definīcija, ko lieto visiem iedzīvotājiem, izņemot iesaistīšanos neformālajā izglītībā vai apmācībā. Eurostat ņem vērā šo faktoru attiecībā uz visiem iedzīvotājiem, taču EU-MIDIS II apsekojumā to neaplūkoja.

^c Eurostat 2015. gada rādītājs: edat_lfse_14 (dati iegūti: 12.09.2016.). To iedzīvotāju īpatsvars vecumā no 18 līdz 24 gadiem, kuriem ir tikai pamatzglītība un kuri neturpina izglītību vai apmācību.

^d Personas, kuras priekšlaicīgi pametušas izglītību un apmācību, ir to iedzīvotāju īpatsvars vecumā no 18 līdz 24 gadiem, kuriem ir tikai pamatzglītība (ISCED 2011 o., 1. vai 2. līmenis) un kuri neturpina izglītību vai apmācību. Šeit ir dažas atkāpes no Eurostat definīcijas. Eurostat ņem vērā personas, kuras četru nedēļu laikā pirms LFS apsekojuma neapguva izglītību un apmācību (ne formālo, ne neformālo). Savukārt EU-MIDIS II apsekojumā ir ņemts vērā, vai persona pašlaik apmeklē skolu vai profesionālās apmācības iestādi, nevaicājot tieši par neformālo izglītību.

Avots: FRA, 2016. g. EU-MIDIS II, romi; Eurostat, 2015. g. darbaspēka apsekojums (LFS), visi iedzīvotāji.

2.3.2. Segregācija izglītībā

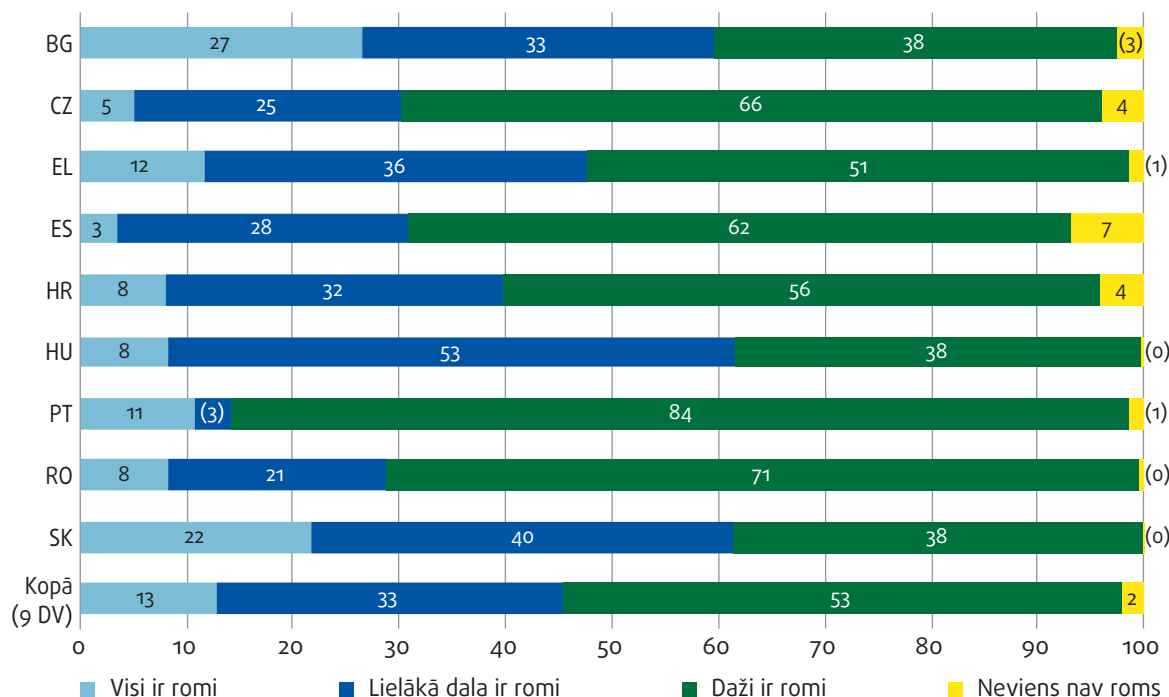
Padomes 2013. gada ieteikumā ir minēta prasība izskaust skolu segregāciju. Oficiāli statistikas dati par skolu segregāciju nav pieejami, tāpēc EU-MIDIS II apsekojuma respondentus lūdza aptuveni novērtēt romu īpatsvaru starp savā mājsaimniecībā dzīvojošo bērnu klasesbiedriem vai skolasbiedriem, kas ļauj aprēķināt netiešos rādītājus, lai novērtētu segregācijas līmeni izglītības jomā. Rezultāti liecina, ka to romu tautības bērnu īpatsvars, kuri apmeklē skolas, kurās mācās tikai romi, svārstās atkarībā no valsts: no 27 % Bulgārijā līdz 3 % Spānijā (12. attēls). Mazāk nekā 10 % bērnu apmeklē šādas skolas Čehijā (5 %), Horvātijā, Rumānijā un Ungārijā (katrā pa 8 %). Slovākijā (62 %), Ungārijā (61 %) un Bulgārijā (60 %) lielākā daļa romu tautības bērnu apmeklē skolas, kurās mācās tikai vai gandrīz tikai romi. Jāatzīmē, ka skolu etniskais sastāvs

(pārmērīgi daudz bērnu no kādas noteiktas etniskās grupas) var atspoguļot to vietējo apkaimju demogrāfisko stāvokli, kurās atrodas skolas.

Klašu segregācija mēdz būt tāda pati kā skolu segregācija. To romu tautības bērnu īpatsvars, kuri apmeklē klases, kurās mācās tikai romi, ir dažāds atkarībā no valsts: no 29 % Bulgārijā līdz 4 % Spānijā. Uzskatot par segregētām klases, kurās vairums klasesbiedru ir romu izcelsmes, vislielākais to bērnu īpatsvars, kuri mācās segregētās klasēs, ir Slovākijā (63 %) un vismazākais – Portugālē (19 %) ³³.

³³ Šie dati ir ierobežotā veidā salīdzināmi ar 2011. gada romu apsekojumu, jo tā atbilžu kategorijas bija šādas: "visi ir romi", "daudzi ir romi", "daži ir romi", "neviens nav roms" vai "jaukta klase". Kategorija "jaukta klase" bija grūti interpretējama, tāpēc to vairs neiekļāva 2016. gada apsekojumā.

12. attēls. Skolu segregācija — bērnu vecumā no 6 līdz 15 gadiem koncentrācija skolā, iedalījums pa ES dalībvalstīm (%) ^{a,b,c}

Piezīmes. ^a No visām personām romu mājsaimniecībās vecumā no 6 līdz 15 gadiem, kuras apmeklēja izglītības iestādes (n=6518); svaroti rādītāji.

^b Respondents sniedza datus par visiem bērniem vecumā no 6 līdz 15 gadiem, kuri apmeklēja skolu: "Domājot par skolu, kuru apmeklēja [BĒRNS], jūsuprāt, cik daudz no visiem skolabiedriem ir romi: visi skolabiedri, lielākā daļa, daži vai neviens skolabiedrs?"

^c Rezultāti, kuru pamatā ir mazs atbilžu skaits, ir statistiski mazāk ticami. Tāpēc rezultāti, kuru pamatā ir 20–49 nesvaroti novērojumi grupas kopējos rezultātos vai arī šūnas, kurās ir mazāk nekā 20 nesvaroti novērojumi, ir doti iekavās. Rezultāti, kuru pamatā ir mazāk nekā 20 nesvaroti novērojumi grupas kopējos rezultātos, netiek publicēti.

Avots: FRA, 2016. g. EU-MIDIS II, romi.

Romu tautības bērnu nosūtīšana uz speciālās izglītības iestādēm ir izglītības segregācijas īpašs paveids. Kā skaidrots aptaujā, "speciālā skola" ir bērniem ar īpašām vajadzībām paredzēta skola. Tajās izglīto bērnus gan ar mācīšanās, fiziskiem vai attīstības traucējumiem, gan arī ar uzvedības traucējumiem. Padomes 2013. gada ieteikumā ir minēta prasība pārtraukt šo nepieņemamo romu tautības skolēnu novirzīšanu uz šādām skolām. Šī tendence ir īpaši izplatīta Čehijā un Slovākijā: attiecīgi 16 % un 18 % romu tautības bērnu vecumā no 6 līdz 15 gadiem, kuri mācījās, 2016. gadā apmeklēja speciālās skolas. Šajās valstīs jau 2011. gadā bija vislielākais to bērnu īpatsvars, kuri apmeklēja speciālās skolas. 2011. gada romu apsekojumā noskaidroja, vai bērns *jebkad* — pat neilgi — ir mācījies speciālajā skolā vai klasē, kurā gandrīz visi klasesbiedri bija romi, savukārt *EU-MIDIS II* noskaidroja, vai bērns šobrīd apmeklēja speciālo skolu. 2016. gada dati, kaut arī tie nav tieši salīdzināmi, skaidri liecina par nepietiekamu progresu³⁴.

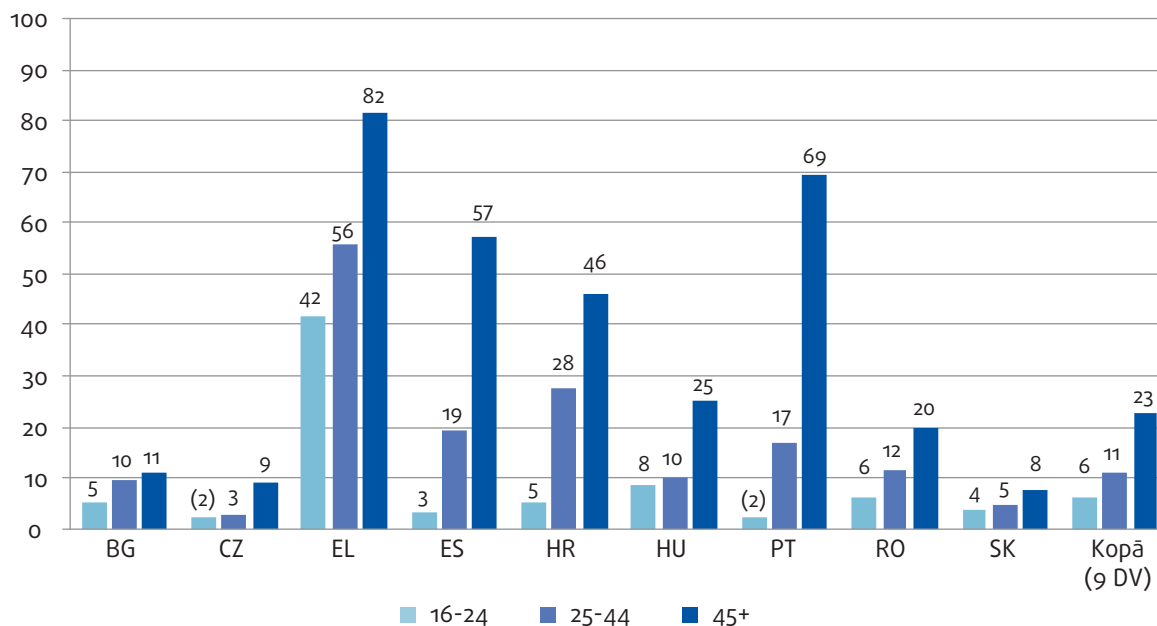
34 Šo jautājumu uzdeva tikai Bulgārijā, Čehijā, Grieķijā, Horvātijā, Rumānijā, Slovākijā un Ungārijā.

2.3.3. Izglītības līmenis

Formālā izglītība nav iegūta

EU-MIDIS II rezultāti liecina par pastāvīgi zemu izglītības līmeni romu vidū. Grieķijā ir proporcionāli visvairāk to romu visās trīs vecuma grupās, kuri nav ieguvuši formālo izglītību (13. attēls). Liels īpatsvars ir vērojams arī Horvātijā, Portugālē un Spānijā, savukārt zems — Bulgārijā, Čehijā un Slovākijā.

13. attēls. Romi, kuri nav ieguvuši nekāda līmeņa formālo izglītību (ISCED o), iedalījums pa vecuma grupām un ES dalībvalstīm (%)^{a,b,c,d}

Piezīmes. ^a No visām personām romu mājāsaimniecībās, kuras sasniegušas 16 gadu vecumu (n=21 896); svaroti rādītāji.

^b Respondents sniedza datus par visiem 16 g. v. bērniem: "Kāds ir augstākais izglītības līmenis, ko apguvis(-usi) [BĒRNA VĀRDS]?".

^c Izmantota ISCED 2011 klasifikācija.

^d Rezultāti, kuru pamatā ir mazs atbilžu skaits, ir statistiski mazāk ticami. Tāpēc rezultāti, kuru pamatā ir 20-49 nesvaroti novērojumi grupas kopējos rezultātos vai arī šūnas, kurās ir mazāk nekā 20 nesvaroti novērojumi, ir doti iekavās. Rezultāti, kuru pamatā ir mazāk nekā 20 nesvaroti novērojumi grupas kopējos rezultātos, netiek publicēti.

Avots: FRA, 2016. g. EU-MIDIS II, romi.

2.4. Veselības aprūpe

2014. gada martā pieņēma trešo ES daudzgadu rīcības programmu veselības jomā "Veselība izaugsmei"³⁵ laikposmam no 2014. gada līdz 2020. gadam, kurā veselības aprūpe ir saistīta ar ekonomisko labklājību, jo veselības joma ietekmē ekonomikas rādītājus. Ar Padomes 2013. gada ieteikumu aicina ieviest efektīvus pasākumus, ar ko nodrošināt romiem vienlīdzīgu piekļuvi veselības aprūpes pakalpojumiem, kas ir pieejami visiem.

2.4.1. Veselības apdrošināšanas segums un neapmierinātas medicīniskā aprūpes vajadzības

Veselības apdrošināšanas pieejamība ir viens no galvenajiem priekšnosacījumiem, lai varētu piekļūt veselības aprūpes sistēmām, un tas ir skaidri norādīts Padomes 2013. gada ieteikumā. Apdrošināšanas segums ir iekļauts

arī Eiropas veselības pamatrādītājos (76. pamatrādītājā)³⁶. EU-MIDIS II respondentiem vaicāja, vai attiecīgā valsts apdrošināšanas pamata shēma patlaban sedz viņu veselības aprūpes izmaksas un vai viņiem ir vēl kāda cita veselības apdrošināšana.

Rezultāti liecina, ka 95–98 % romu Portugālē, Slovākijā un Spānijā ir apdrošināti vai nu ar valsts apdrošināšanas pamata shēmu, vai ar papildu apdrošināšanu (14. attēls). Savukārt tikai 45 % romu Bulgārijā un 54 % romu Rumānijā apgalvoja to pašu.

Salīdzinot ar Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (ESAO) datiem³⁷, veselības apdrošināšanas segums visiem iedzīvotājiem Čehijā, Portugālē, Slovākijā, Spānijā un Ungārijā ir robežās no 94 līdz 100 %, bet Grieķijā 86 % visu iedzīvotāju saņem valsts vai privāto veselības apdrošināšanu³⁸.

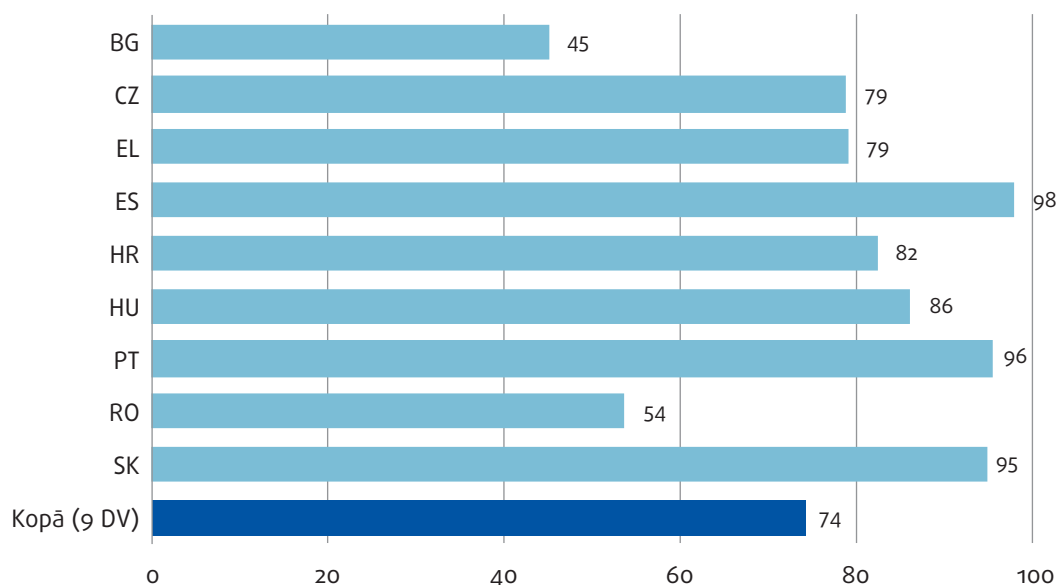
³⁶ Sk. Eiropas Komisijas [tīmekļa lapu](#) par pamatrādītājiem.

³⁷ Eurostat nesniedz datus par veselības apdrošināšanas segumu Eiropas Savienībā.

³⁸ Sk. ESAO [tīmekļa lapu](#), kur attēloti statistikas dati par veselības stāvokli.

³⁵ Sīkāku informāciju sk. Eiropas Komisijas [tīmekļa lapā](#), kas veltīta programmai.

14. attēls. Romi no 16 gadu vecuma, kuri apgalvo, ka ir apdrošināti ar valsts apdrošināšanas pamata shēmu un/vai ar papildu apdrošināšanu, iedalījums pa ES dalībvalstīm (%) ^{a,b}

Piezīmes. ^a No visiem romu tautības respondentiem (n=7826), izņemot tos, kuri atteicās atbildēt; svaroti rādītāji.

^b Apsekojuma jautājums: "Vai [VALSTS APDROŠINĀŠANAS PAMATA SHĒMA] patlaban sedz jūsu veselības aprūpes izmaksas? Vai jums ir vēl kāda veselības apdrošināšana?"

Avots: FRA, 2016. g. EU-MIDIS II, romi.

To romu īpatsvars, kuriem ir veselības apdrošināšana, šajā apsekojumā salīdzinoši maz atšķiras no 2011. apsekojumā konstatētā īpatsvara. Bulgārijā un Rumānijā joprojām ir viszemākais apdrošināšanas seguma rādītājs³⁹.

Apsekojuma respondentiem vaicāja arī to, vai pēdējos 12 mēnešos viņiem ir bijusi vajadzīga medicīniskā pārbaude vai ārstēšana; ja tā, tad vai viņi veica pārbaudi vai ārstēšanu un, ja neveica, tad kāpēc. Kopumā 1–7 % respondentu atkarībā no valsts apgalvoja, ka viņiem nebija iespējams saņemt vajadzīgo veselības aprūpi vai ārstēšanu. Dati, kas iegūti Čehijā, Portugālē, Spānijā un Ungārijā, kur ir reģistrēti viszemākie rādītāji attiecībā uz neapmierinātām veselības aprūpes vajadzībām, ir mazāk ticami maza novērojumu skaita dēļ.

2.4.2. Ilglaicīgi ierobežota aktivitāte

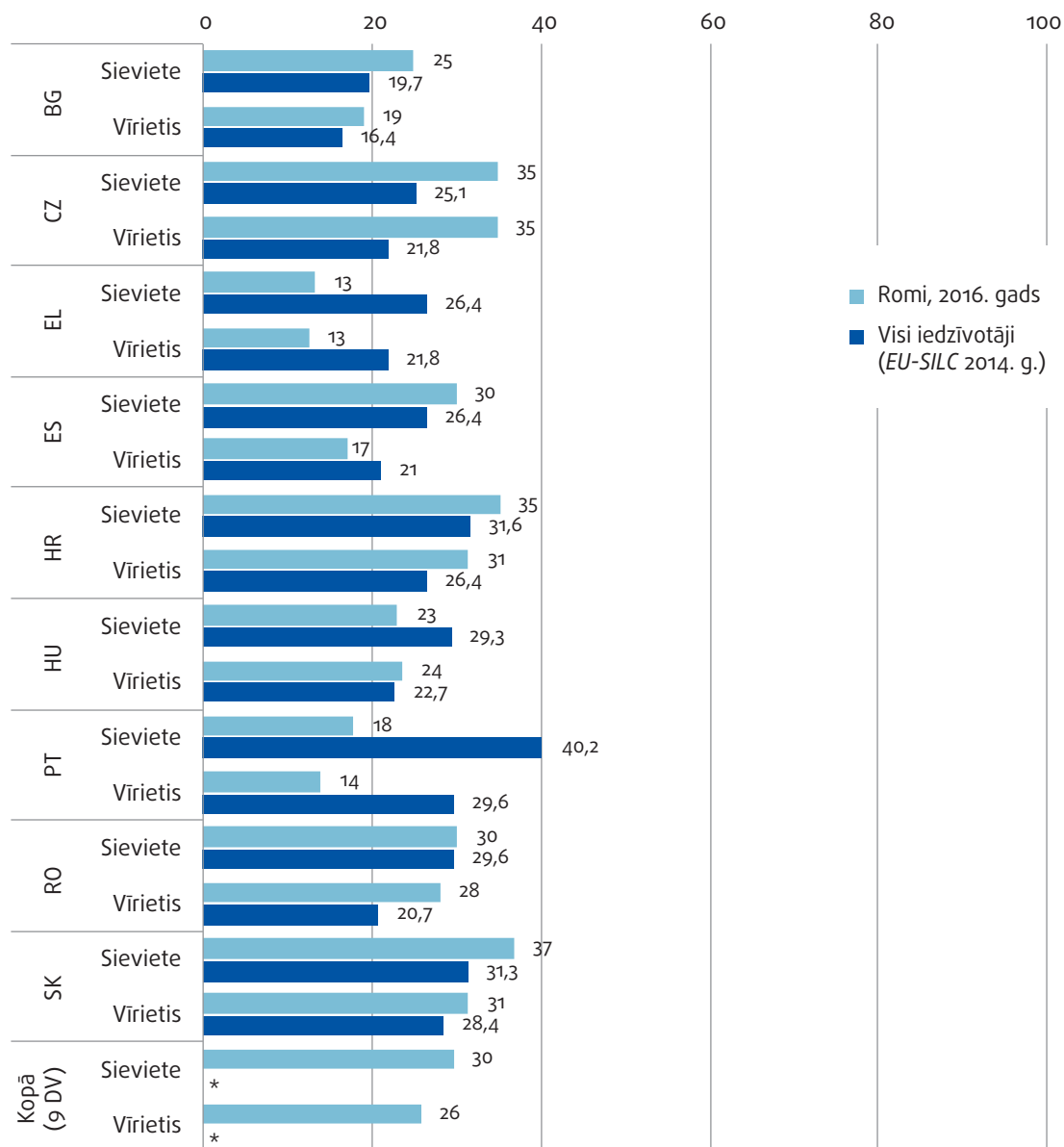
EU-MIDIS II respondentiem vaicāja, vai viņu ierastā aktivitātes ir (būtiski vai nebūtiski) ierobežotas ilgstošu veselības sarežģījumu dēļ. Tas atbilst Eiropas veselības pamatrādītāju 35. rādītājam ("ilglaicīgi ierobežota aktivitāte"). Ierobežotas aktivitātes rādītājs liecina, ka aptuveni viena trešdaļa romu Horvātijā, Čehijā un Slovākijā (attiecīgi 33 %, 35 % un 34 %) apgalvo, ka veselības sarežģījumi tādā vai citādā veidā – gan būtiski, gan

nebūtiski – ierobežo viņu ikdienas aktivitātes. To romu īpatsvars, kuri minējuši ilglaicīgi ierobežotu aktivitāti, Bulgārijā, Rumānijā, Spānijā un Ungārijā ir robežās no 22 līdz 29 %, savukārt Grieķijā šis rādītājs ir 13 % un Portugālē – 16 %.

Četrās valstīs – Bulgārijā, Čehijā, Horvātijā un Slovākijā – to romu īpatsvars, kurus ietekmē ilglaicīgi ierobežota aktivitāte, ir lielāks nekā visu iedzīvotāju rādītājs. Rumānijā tas ir augstāks romu tautības vīriešiem, bet Spānijā – romu tautības sievietēm (15. attēls). Turklāt sešās apsekotajās valstīs no deviņām drīzāk romu tautības sievietes, nevis vīrieši, apgalvo, ka viņu ikdienas aktivitātes ir būtiski vai nebūtiski ierobežotas veselības sarežģījumu dēļ; šī tendence ir vērojama arī visiem iedzīvotājiem. Spānijā ir vērojamas viskrasākās atšķirības starp vīriešiem un sievietēm, kur 17 % romu tautības vīriešu apgalvo, ka ir ierobežotas viņu ikdienas aktivitātes, un gandrīz viena trešdaļa sieviešu (30 %) uzskata, ka viņu ikdienas aktivitātes ir tā vai citādi ierobežotas veselības sarežģījumu dēļ. Savukārt Čehijā, Grieķijā un Ungārijā starp romu tautības sievietēm un vīriešiem nav nekādu atšķirību vai tās ir niecīgas.

39 2011. gada romu apsekojumā uzdeva jautājumu: "Vai [apsekotajā valstī] ir pieejams kāds medicīniskās apdrošināšanas veids?"

15. attēls. Ilglaicīgi ierobežota aktivitāte sievietēm un vīriešiem – romi un visi iedzīvotāji, iedalījums pa ES dalībvalstīm (%) ^{a,b,c}

Piezīmes. * Nav piemērojams.

^a EU-MIDIS II rezultātu pamatā ir visi respondenti (n=7909), izņemot tos, kuri atteicās atbildēt; svaroti rādītāji. Izmantota tā pati definīcija, ko lieto visiem iedzīvotājiem.

^b Eurostat 2014. gada rādītājs: [hlth_silc_06], dati iegūti 2016. gada 20. oktobrī. Eurostat datubāzē dati par ierobežotu aktivitāti vīriešiem Čehijā ir atzīmēti kā maz ticami.

^c Iekļauti respondenti, kuri apgalvo, ka pēdējos sešos mēnešos viņu ikdienas aktivitātes ir būtiski vai nebūtiski ierobežotas veselības sarežģījumu dēļ.

Avots: FRA, 2016. g. EU-MIDIS II, romi; Eurostat, 2014. g. EU-SILC, visi iedzīvotāji.

2.5. Mājokļi

Mājokļu pieejamība ir viena no cilvēku pamattiesībām. ICESCR garantē tiesības uz pienācīgu mājokli. Rasu vienlīdzības direktīva (2000/43/EK) aizsargā un garantē vienlīdzīgu attieksmi attiecībā uz pieeju precēm un pakalpojumiem, preču piegādi un pakalpojumu sniegšanu, tostarp piekļuvi mājoklim. Piekļuve drošam mājoklim ar pamata infrastruktūru ir viens no sociālās

iekļaušanas galvenajiem aspektiem. Eiropas platforma cīņai pret nabadzību un sociālo atstumtību atzīmē, ka "mājokļa zaudēšana ir viena no galējām nabadzības un nenodrošinātības izpausmēm, kas [...] draud atņemt māj-saimniecībām ne tikai apkuri vai dzesēšanu, bet arī silto ūdeni, apgaismojumu un citas būtiskas māj-saimniecības vajadzības"⁴⁰. Pienācīgu un drošu mājokļu nodrošināšana

⁴⁰ Eiropas Komisija (2010), 5. lpp.

par pieejamu cenu galvenokārt ir valsts un reģionālās politikas atbildības lokā. Padomes 2013. gada ieteikumā dalībvalstis ir aicinātas izstrādāt efektīvākus pasākumus, lai novērstu teritoriālo segregāciju, veicinātu nediskriminējošu piekļuvi sociālajiem mājokļiem un nodrošinātu piekļuvi komunālajiem pakalpojumiem un infrastruktūrai mājokļos saskaņā ar valsts tiesību aktu prasībām⁴¹. Arī

ANO ilgtspējīgas attīstības mērķi un to apakšmērķi

6. mērķis. Nodrošināt ūdens un sanitārijas pieejamību visiem.

1. apakšmērķis. Līdz 2030. gadam nodrošināt visiem vispārēju un vienlīdzīgu piekļuvi nekaitīgam dzeramajam ūdenim par pieejamu cenu.

2. apakšmērķis. Līdz 2030. gadam nodrošināt visiem pienācīgas sanitārijas un higiēnas iespējas un izskaust defekāciju atklātās vietās, īpašu uzmanību pievēršot sievietēm, meiteņiem un neaizsargātu iedzīvotāju vajadzībām.

11. mērķis. Padarīt pilsētas iekļaujošas, drošas, pielāgoties spējīgas un ilgtspējīgas.

1. apakšmērķis. Līdz 2030. gadam nodrošināt visiem piekļuvi pienācīgiem un drošiem mājokļiem un pamatpakalpojumiem par pieejamu cenu, kā arī sakārtot graustus.

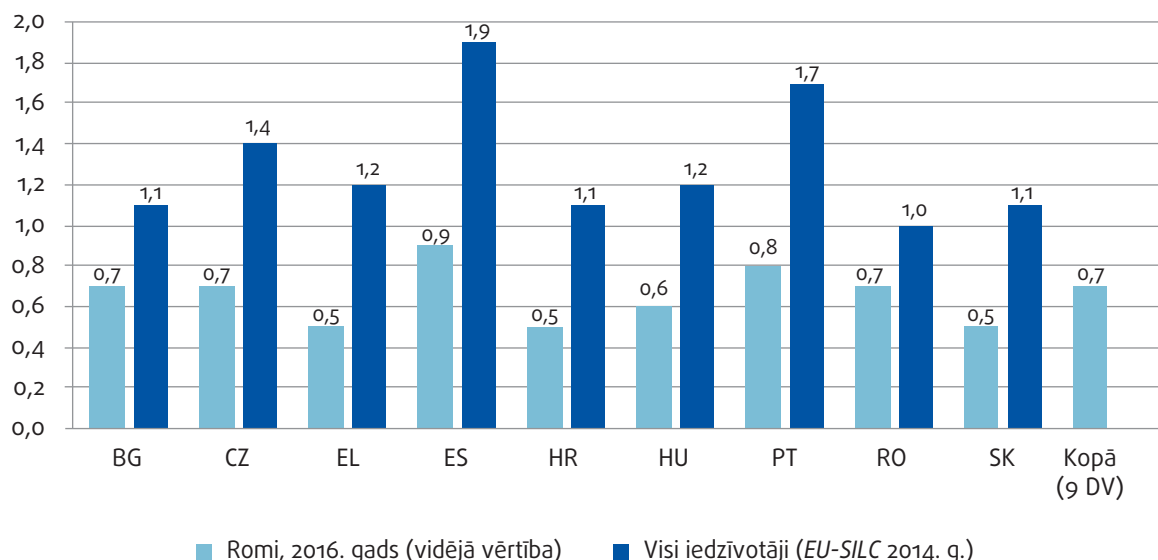
ANO ilgtspējīgas attīstības 6. un 11. mērķi ir nepārprotami atspoguļoti mājokļu jautājumi, un dažus to apakšmērķus var īpaši attiecināt uz romiem⁴².

2.5.1. Personīgās telpas platības pieejamība

Viens no galvenajiem mājokļu kvalitātes rādītājiem ir pietiekami lielas personīgās telpas platības pieejamība. Eurostat novērtē mājokļu kvalitāti un īpaši ņem vērā pārapdzīvotības rādītāju, ar ko novērtē mājsaimniecībai pieejamo telpu platību, ņemot vērā mājsaimniecības lielumu un tās locekļu vecumu un ģimenes stāvokli⁴³. Tāpat EU-SILC novērtē vidējo telpu skaitu uz vienu personu pēc īpašumtiesību statusa un mājokļu veida. Šo rādītāju var salīdzināt ar EU-MIDIS II rezultātiem, kas iegūti par romu mājsaimniecībām. Rezultāti liecina, ka romu mājokļiem joprojām ir raksturīga nepietiekamas platības problēma, kas rada sliktus sadzīves apstākļus. Saskaņā ar rezultātiem pastāv krāsas atšķirības starp romiem un visiem iedzīvotājiem (16. attēls).

Salīdzinot ar 2011. gada romu apsekojumu, visās valstīs ir uzlabojies personīgās telpas platības pieejamības rādītājs. Būtiskākie uzlabojumi ir vērojami Portugālē, Rumānijā un Spānijā.

16. attēls. Vidējais telpu skaits uz vienu personu mājsaimniecībā – romi un visi iedzīvotāji (vidējā vērtība)^{a,b}, iedalījums pa ES dalībvalstīm

Piezīmes. ^a Visas personas romu mājsaimniecībās (n=33 648); svaroti rādītāji.

^b Pamatā ir telpu skaits uz vienu personu mājsaimniecībā (izņemot virtuvi) vidējā vērtība; attiecībā uz visiem iedzīvotājiem datu pamatā ir Eurostat 2014. gada EU-SILC [ilc_lvho03, dati iegūti: 08.09.2016.].

Avoti: FRA, 2016. g. EU-MIDIS II, romi; Eurostat, 2014. g. EU-SILC, visi iedzīvotāji.

41 Sk. arī Padomes 2013. gada ieteikuma 4. lpp.

42 Sk. 6. IAM un 11. IAM.

43 Skaidrojumu par Eurostat statistikas datiem attiecībā uz mājokļiem sk. Komisijas tīmekļa vietnē.

2.5.2. Piekļuve komunālajiem pakalpojumiem un elementārām mājokļu labierīcībām

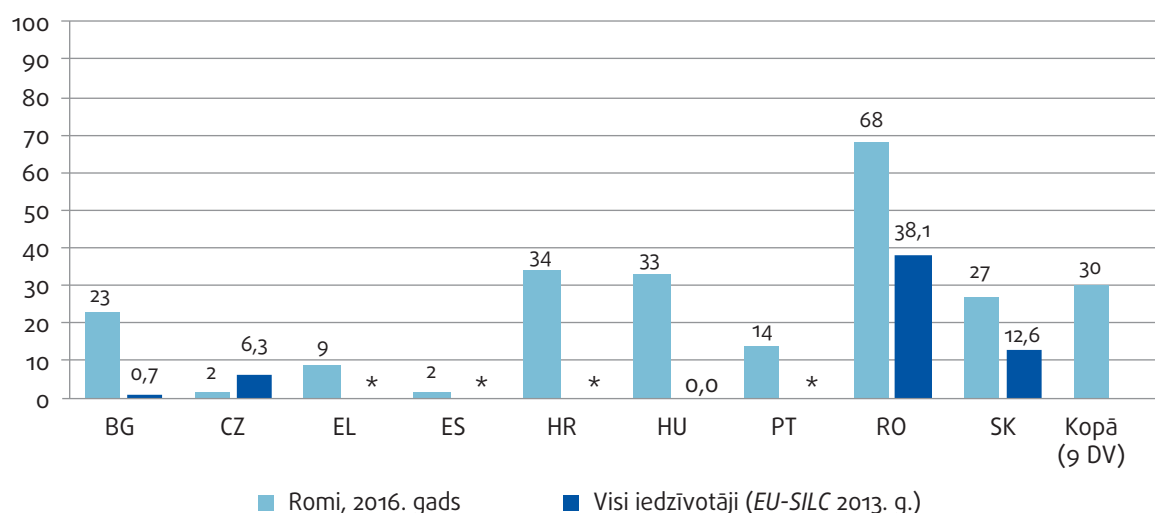
Vērtējot sliktus sadzīves apstākļus, ņem vērā dažādus mājokļu nepilnību rādītājus. Šeit ietilpst elementāru sanitāro labierīcību, piemēram, vannas, dušas un ūdens-klozeta tualetes, neesamība, kā arī mājokļa vispārējais stāvoklis, piemēram, nehermētisks jumts, pārāk tumšas telpas vai pelējums uz sienām un logu rāmjiem.

Viens no sociālās iekļaušanas galvenajiem rādītājiem ir elektroenerģijas pieejamība, jo bez tās ikdienā nevar iztikt, piemēram, tirot, gatavojot maltītes un nodrošinot apgaismojumu bērniem, kuri pilda mājasdarbus. *EU-MIDIS II* rezultāti liecina par nelieliem uzlabojumiem

salīdzinājumā ar 2011. gada romu apsekojumu. Bulgārijā, Čehijā, Spānijā un Ungārijā teju visi romi (97–98 %) dzīvo mājokļos, kas apgādāti ar elektroenerģiju, bet Portugālē 88 % romu un Grieķijā 89 % romu dzīvo šādos mājokļos. Visās deviņās apsekotajās dalībvalstīs elektroenerģija ir pieejama gandrīz 100 % visu iedzīvotāju.

Situācija ir bēdīgāka attiecībā uz piekļuvi tīram dzeramajam ūdenim, ko iegūst no sabiedriski pieejamas ūdensapgādes sistēmas. *EU-MIDIS II* rezultāti liecina, ka to romu īpatsvars, kuri dzīvo mājokļos bez krāna ūdens, ir daudz lielāks nekā visu iedzīvotāju īpatsvars, izņemot Čehiju un Spāniju ([17. attēls](#)). Romu īpatsvars ir robežās no 9 % Grieķijā līdz 68 % Rumānijā. Salīdzinot ar 2011. gada romu apsekojuma rezultātiem, šķiet, ka situācija ir uzlabojusies Slovēnijā, Bulgārijā, Grieķijā un Rumānijā.

17. attēls. Romi, kuri dzīvo mājokļos bez krāna ūdens, salīdzinot ar visiem iedzīvotājiem, iedalījums pa ES dalībvalstīm (%) ^{a,b,c}

Piezīmes. * Nav piemērojams.

^a No visām personām romu māsaimniecībās (n=33 767); svaroti rādītāji.

^b Pamatā ir to romu īpatsvars, kuri dzīvo romu mājokļos bez krāna ūdens; attiecībā uz visiem iedzīvotājiem datu pamatā ir Eurostat 2013. gada EU-SILC (jaunākie pieejamie dati), "iedzīvotāji, kuriem ir savienojums ar sabiedriski pieejamu ūdensapgādes sistēmu" [end_wat_pop], dati iegūti 2016. gada 8. septembrī.

^c Nav pieejami visu valstu dati par visiem iedzīvotājiem. Sabiedriski pieejama krāna ūdens neesamību uzskata par retu parādību, tāpēc ES datus par to regulāri npublicē.

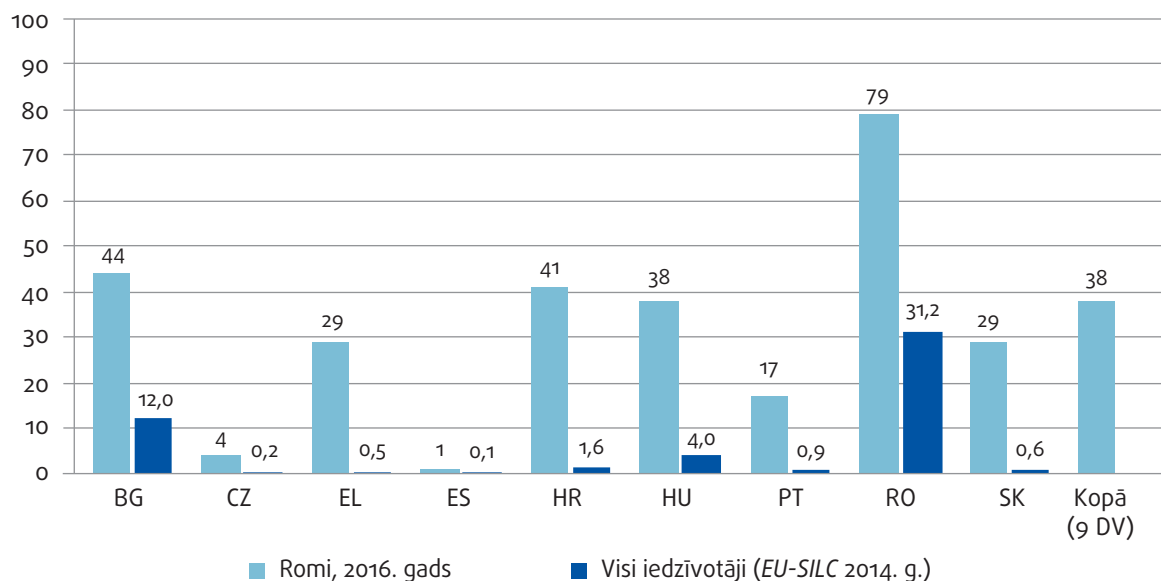
Avoti: FRA, 2016. g. EU-MIDIS II, romi; Eurostat, 2013. g. EU-SILC, visi iedzīvotāji.

Kaut arī daudzi romi deviņās apsekotajās ES dalībvalstīs dzīvo mājokļos bez krāna ūdens, vēl vairāk dzīvo mājokļos bez tualetes un dušas vai vannasistabas sava mājokļa telpās. Šādos mājokļos dzīvo 17 % romu Portugālē, 44 % romu Bulgārijā un 79 % romu Rumānijā. Vismazāk mājokļu bez elementārām sanitārajām labierīcībām ir Čehijā (4 %) un Spānijā (1 %). Saskaņā ar Eurostat datiem septiņās dalībvalstīs no deviņām – Čehijā, Grieķijā, Horvātijā, Portugālē, Slovēnijā, Spānijā, un Ungārijā – gandrīz visi iedzīvotāji dzīvo mājokļos ar minētajām labierīcībām.

Savukārt Bulgārijā un Rumānijā šīs labierīcības nav pieejamas attiecīgi aptuveni 12 % un 31,2 % visu iedzīvotāju ([18. attēls](#)). Taču romi atrodas daudz bēdīgākā situācijā. Salīdzinājumā ar 2011. gadu uzlabojumi ir konstatēti Bulgārijā, Čehijā, Rumānijā un Slovēnijā.

Ņemot vērā dažādus mājokļu kvalitātes rādītājus kopumā, proporcionāli liela daļa romu dzīvo mājokļos, kur nav piekļuves vajadzīgajiem komunālajiem pakalpojumiem un elementārām mājokļu labierīcībām. Tādējādi viņi ir

18. attēls. Romi, kuri dzīvo mājokļos bez tualetes un dušas vai vannasistabas sava mājokļa telpās, salīdzinot ar visiem iedzīvotājiem, iedalījums pa ES dalībvalstīm (%) ^{a,b}

Piezīmes. ^a No visām personām romu māsasaimniecībās (n=33 764); svaroti rādītāji.

^b Pamatā ir to personu īpatsvars, kuras "dzīvo mājokļos bez tualetes un dušas vai vannasistabas sava mājokļa telpās". Attiecībā uz visiem iedzīvotājiem: [ilc_mdho05, dati iegūti 2016. gada 8. septembrī].

Avoti: FRA, 2016. g. EU-MIDIS II, romi; Eurostat, 2014. g. EU-SILC, visi iedzīvotāji.

pakļauti riskam dzīvot sliktos sadzīves apstākļos. Interesanti, ka, lai arī gandrīz visi romu mājokļi Bulgārijā un Ungārijā ir apgādāti ar elektroenerģiju, ievērojami mazāk romu šajās dalībvalstīs dzīvo mājokļos, kur ir pieejams krāna ūdens un tualete vai vannasistaba mājokļa telpās.

2.5.3. Mājokļu kvalitāte un apkārtējā vide

Romu mājokļu kvalitāte ir zemāka salīdzinājumā ar visu iedzīvotāju mājokļiem dažādu nozīmīgu ietekmes faktoru dēļ. Portugālē ir vislielākais to personu – gan romu, gan visu iedzīvotāju – īpatsvars, kas norādīja, ka viņu mājokļos ir nehermētisks jumts, mitras sienas, grīdas vai pamati vai arī pelējums uz logu rāmjiem vai grīdas (4. tabula). Apgaismojuma pieejamība mājokļos ir vēl viens svarīgs raksturlielums, kas ietekmē dzīves kvalitāti. Šis rādītājs liecina, ka plaša starp romiem un visiem iedzīvotājiem ir vēl lielāka. Horvātijā, Portugālē, Slovākijā un Ungārijā ir konstatēts vislielākais to romu īpatsvars, kuru mājokļos ir nepietiekams apgaismojums.

Visās valstīs abi mājokļu kvalitātes rādītāji romiem ir zemāki nekā visiem iedzīvotājiem.

Liels skaits romu uzskata, ka piesārņojums, netīrumi un citas vides problēmas, piemēram, dūmi, putekļi un nepatīkamas smakas vai piesārņots ūdens, ir kaitīgas, jo īpaši Čehijā un Portugālē, kur attiecīgi 41 % un 36 % respondentu pauduši šādu viedokli. Ar to saskaras teju viena trešdaļa romu Horvātijā un Slovākijā un vairāk nekā viena ceturtdaļa romu Bulgārijā, Grieķijā, Spānijā un Ungārijā. Rumānija ir vienīgā valsts, kurā to romu īpatsvars, kuri dzīvo piesārņotā vidē, ir mazāks nekā visiem iedzīvotājiem (5. tabula). Noziedzības, vardarbības un vandālisma aina vietējā apkaimē ir daudzveidīgāka. Čehijā un Spānijā ir vislielākais to romu īpatsvars, kurus ietekmē šīs problēmas (attiecīgi 46 % un 42 %). Turpretī Bulgārijā noziedzības, vardarbības un vandālisma problēmu atzinuši tikai 9 % romu, kaut arī to pašu atzinuši 26,8 % visu iedzīvotāju šajā valstī.

4. tabula. Romi, kuri dzīvo mājokļos, kur ir nehermētisks jumts, mitras sienas vai citas problēmas ar mājokļa struktūru, un mājokļos, kas ir pārāk tumši, salīdzinot ar visiem iedzīvotājiem, iedalījums pa ES dalībvalstīm (%) ^{a,b,c}

ES dalībvalsts	Uzskata, ka mājoklis pārāk tumšs		Dzīvo mājoklī, kur ir nehermētisks jumts, mitras sienas, grīdas vai pamati vai arī pelējums uz logu rāmjiem vai grīdas	
	Romi, 2016. gads	Visi iedzīvotāji, 2014. gads	Romi, 2016. gads	Visi iedzīvotāji, 2014. gads
BG	17	6,8	33	13,2
CZ	17	3,8	21	9,2
EL	18	6,6	37	13,7
ES	15	5,2	26	17,1
HR	23	5,5	43	11,7
HU	25	9,2	44	26,9
PT	39	9,7	66	32,8
RO	14	5,8	26	12,7
SK	30	3,2	38	7
Kopā (9 DV)	20		32	

Piezīmes. ^a No visām personām romu māsaimniecībās ("Dzīvo...": n=33 632; "Uzskata...": n=33 679); svaroti rādītāji.

^b Lieluma "Dzīvo..." pamatā ir "visu valsts iedzīvotāju īpatsvars, kuri dzīvo mājokļos, kur ir nehermētisks jumts, mitras sienas, grīdas vai pamati vai arī pelējums uz logu rāmjiem vai grīdas". Attiecībā uz visiem iedzīvotājiem: EU-SILC [ilc_mdho01, dati iegūti 2016. gada 11. septembrī].

^c Lieluma "Uzskata..." pamatā ir "visu valsts iedzīvotāju īpatsvars, kuri uzskata, ka mājoklis pārāk tumšs". Attiecībā uz visiem iedzīvotājiem: EU-SILC apsekojums [ilc_mdho04, dati iegūti 2016. gada 11. septembrī].

Avoti: FRA, 2016. g. EU-MIDIS II, romi; Eurostat, 2014. g. EU-SILC, visi iedzīvotāji.

5. tabula. Mājokļu vide – romi, kuri dzīvo apkaimēs, ko ietekmē piesārņojums, noziedzība, vardarbība un vandālisms, salīdzinot ar visiem iedzīvotājiem, iedalījums pa ES dalībvalstīm (%) ^{a,b,c}

ES dalībvalsts	Piesārņojums, netīrumi vai citas vides problēmas		Noziedzība, vardarbība vai vandālisms tuvējā apkaimē	
	Romi, 2016. gads	Visi iedzīvotāji, 2014. gads	Romi, 2016. gads	Visi iedzīvotāji, 2014. gads
BG	27	15,7	9	26,8
CZ	41	13,7	46	13,5
EL	28	23,2	22	16,1
ES	27	10,2	42	11,9
HR	31	5,7	22	2,5
HU	24	15	23	13,9
PT	36	13,7	11	11,6
RO	11	16,8	5	14,9
SK	33	12,2	33	8,7
Kopā (9 DV)	25		23	

Piezīmes. ^a No visām personām māsaimniecībās ("Piesārņojums...": n=33 370; "Noziedzība...": n=32 883); svaroti rādītāji.

^b Lieluma "Piesārņojums" pamatā ir "visu valsts iedzīvotāju īpatsvars, kuru tuvējā apkaimē ir piesārņojums, netīrumi vai citas vides problēmas, piemēram, dūmi, putekļi un nepatīkamas smakas vai piesārņots ūdens". Attiecībā uz visiem iedzīvotājiem: EU-SILC apsekojums [ilc_mddwo2, dati iegūti 2016. gada 11. septembrī].

^c Lieluma "Noziedzība, vardarbība un vandālisms" pamatā ir visu valsts iedzīvotāju īpatsvars, kuru tuvējā apkaimē ir noziedzība, vardarbība un vandālisms. Attiecībā uz visiem iedzīvotājiem: EU-SILC apsekojums [ilc_mddwo3, dati iegūti 2016. gada 20. septembrī].

Avoti: FRA, 2016. g. EU-MIDIS II, romi; Eurostat, 2014. g. EU-SILC, visi iedzīvotāji.

2.6. Diskriminācija un savu tiesību zināšana

Cilvēktiesību ievērošana, tostarp minoritāšu grupām piederīgu personu tiesību ievērošana, ir Eiropas Savienības izveidošanas un līgumu pamatvērtība. ES Pamattiesību hartas 21. pants aizliedz diskrimināciju rases vai etniskās izcelsmes dēļ. Rasu vienlīdzības direktīva (2000/43/EK) aizliedz šāda veida diskrimināciju nodarbinātības, izglītības, sociālās aizsardzības, tostarp sociālā nodrošinājuma

ANO ilgtspējīgas attīstības mērķi un to apakšmērķi

10. mērķis. Samazināt nevienlīdzību starp valstīm un valstu iekšienē.

2. apakšmērķis. Līdz 2030. gadam nodrošināt un veicināt visu iedzīvotāju sociālo, ekonomisko un politisko iekļaušanu neatkarīgi no vecuma, dzimuma, invaliditātes, rases, etniskās piederības, izcelsmes, reliģiskās pārliecības vai ekonomiskā vai cita statusa.

3. apakšmērķis. Nodrošināt vienlīdzīgas iespējas un mazināt stāvokļa atšķirības, cita starpā atsakoties no diskriminējošiem tiesību aktiem, politikas un prakses un šajā saistībā veicinot atbilstīgus tiesību aktus, politiku un rīcību.

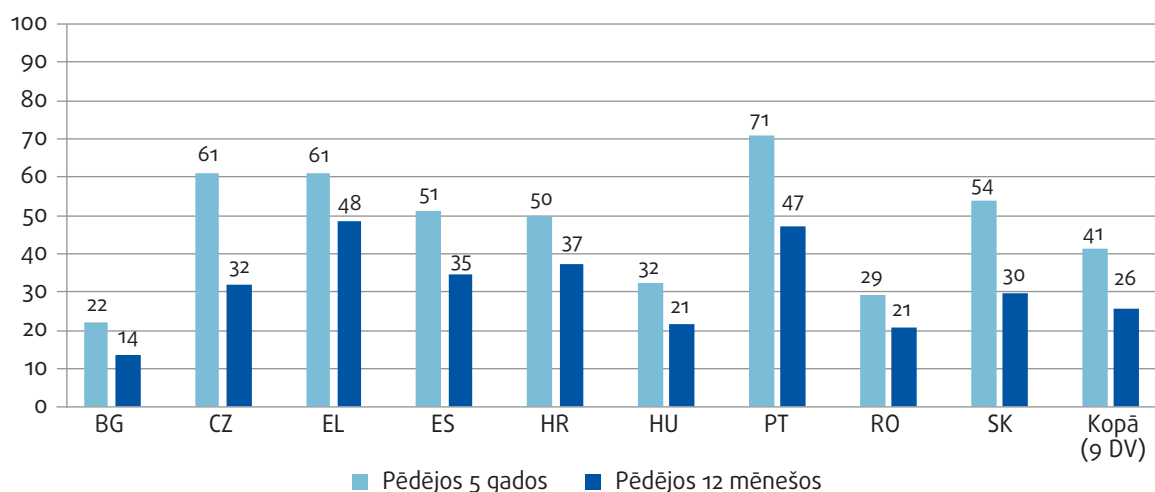
un veselības aprūpes, un preču un pakalpojumu, tostarp mājokļu, jomā⁴⁴. ANO ilgtspējīgas attīstības 10. mērķis, ar ko mazina nevienlīdzību starp valstīm un valstu iekšienē, aplūko diskrimināciju nevienlīdzības kontekstā⁴⁵.

2.6.1. Diskriminācijas vispārējā izplatība

Apsekojuma uzdevums bija noteikt diskriminācijas vispārējo izplatību, noskaidrojot to romu respondentu īpatsvaru, kuri uzskata, ka viņi personīgi ir diskriminēti ādas krāsas, etniskās izcelsmes, reliģijas vai reliģiskās pārliecības dēļ. Respondentiem, kuri apgalvoja, ka ir diskriminēti vismaz viena minētā iemesla dēļ, pēc tam vaicāja, vai tas ir noticis arī pēdējo 12 mēnešu laikā. Visos turpmākajos apsekojuma jautājumos lietoja vispārīgu apzīmējumu "romu izcelsme", kas attiecas uz etnisko izcelsmi un ādas krāsu.

Vidēji 41 % romu deviņās apsekotajās ES dalībvalstīs vismaz reizi pēdējo piecu gadu laikā ir izjutuši diskrimināciju savas romu izcelsmes dēļ vismaz vienā no apsekojumā aplūkotajām ikdienas dzīves jomām, piemēram, meklējot darbu, darbavietā, mājokļu jautājumos, veselības aprūpē un izglītībā. Ceturtā daļa romu (26 %) apgalvo, ka pēdējo reizi tikuši diskriminēti savas romu izcelsmes dēļ 12 mēnešu laikā pirms šī apsekojuma.

19. attēls. Romu izcelsmes personu diskriminācijas vispārējā izplatība pēdējos 5 gados un pēdējos 12 mēnešos, iedalījums pa ES dalībvalstīm (%) ^{a,b,c}

Piezīmes. ^a No visiem romu tautības respondentiem, kuri pakļauti diskriminācijas riskam savas romu izcelsmes dēļ vismaz vienā no apsekojumā aplūkotajām ikdienas dzīves jomām ("pēdējos 5 gados": n=7745; "pēdējos 12 mēnešos": n=7875); svaroti rādītāji.

^b Apsekojumā aplūkotās ikdienas dzīves jomas: meklējot darbu, darbavietā, izglītībā (attiecībā uz sevi vai bērniem), veselības aprūpē, mājokļu jautājumos un citos sabiedriskajos un privātajos pakalpojumos (valsts pārvaldē, restorānos, bāros, sabiedriskajā transportā, veikalos).

^c Saistībā ar veselības aprūpes pieejamību vaicāja tikai par piedzīvoto diskrimināciju pēdējos 12 mēnešos, ar ko var skaidrot dažādus izlases lielumus (n) abiem atsaucēs laikposmiem.

Avots: FRA, 2016. g. EU-MIDIS II, romi.

44 Rasu vienlīdzības direktīva, 22.-26. lpp.

45 Sk. 10. IAM.

6. tabulā ir attēlota dažādās dzīves jomās piedzīvotās diskriminācijas izplatība etniskās izcelsmes dēļ 12 mēnešu laikā pirms šī apsekojuma deviņās ES dalībvalstīs, kur veica romu apsekojumu. Kopumā vairums romu uzskata, ka tiek diskriminēti savas romu izcelsmes dēļ, izmantojot sabiedriskos vai privātos pakalpojumus, piemēram, administratīvo biroju pakalpojumus, sabiedrisko transportu vai veikalu, restorānu un bāru pakalpojumus (19 %), kā arī meklējot darbu (16 %). Tas sasaucas ar divu iepriekšējo romu apsekojumu – *EU-MIDIS I* un 2011. gada romu apsekojuma – rezultātiem.

Tomēr pēdējos 12 mēnešos ir ievērojami sarucis to romu skaits, kuri uzskata, ka tiek diskriminēti, meklējot darbu, salīdzinot ar *EU-MIDIS I* (2008. gadā tie bija 38 %, bet 2016. gadā – 16 %). Tas varētu atspoguļot gan uzlabojumus apsekojuma izlases modeli, gan ievērojami mazāku skaitu uzrādīto gadījumu. Salīdzinot ar 2011. gada romu apsekojuma rezultātiem, ievērojams kritums šajā jomā ir konstatēts tikai Bulgārijā, Čehijā, Rumānijā un Ungārijā; kopumā kritums ir par astoņiem procentpunktiem. Vienlaikus Portugālē ir ievērojami palielinājusies diskriminācijas izplatība attiecībā uz darba meklēšanu.

6. tabula. Romu izcelsmes personu diskriminācijas izplatība dažādās dzīves jomās pēdējos 12 mēnešos, iedalījums pa ES dalībvalstīm (%)^d

ES dalībvalsts	Meklējot darbu ^a	Darba-vietā ^a	Izglītībā (attiecībā uz sevi vai bērniem) ^a	Mājokļu jautājumos ^a	Citos sabiedriskajos un privātajos pakalpojumos ^{a,c}	Veselības aprūpē ^a	Kopumā ^b
BG	7	3	(4)	(3)	10	(3)	14
CZ	28	6	9	25	17	8	32
EL	24	10	(10)	(1)	43	20	48
ES	13	5	7	14	30	7	35
HR	29	(9)	15	(29)	27	10	37
HU	13	4	9	(8)	15	4	21
PT	47	11	(2)	(5)	38	5	47
RO	10	6	4	(6)	17	12	21
SK	22	5	7	(8)	23	11	30
Kopā (9 DV)	16	5	7	12	19	8	26

Piezīmes. ^a No visiem romu tautības respondentiem, kuri pēdējos 12 mēnešos pakļauti diskriminācijas riskam savas romu izcelsmes dēļ konkrētā jomā; svaroti rādītāji.

^b No visiem romu tautības respondentiem, kuri pēdējos 12 mēnešos pakļauti diskriminācijas riskam vismaz vienā no apsekojumā aplūkotajām ikdienas dzīves jomām (n=7875); svaroti rādītāji.

^c Citos sabiedriskajos un privātajos pakalpojumos ietilpst naktsklubi, bāri, restorāni, viesnīcas, administratīvie biroji, valsts dienesti, sabiedriskais transports un veikali.

^d Rezultāti, kuru pamatā ir mazs atbilžu skaits, ir statistiski mazāk ticami. Tāpēc rezultāti, kuru pamatā ir mazāk nekā 20–49 nesvaroti novērojumi grupas kopējos rezultātos vai arī šūnas, kurās ir mazāk nekā 20 nesvaroti novērojumi, ir doti iekavās. Rezultāti, kuru pamatā ir mazāk nekā 20 nesvaroti novērojumi grupas kopējos rezultātos, netiek publicēti.

Avots: FRA, 2016. g. EU-MIDIS II, romi.

7. tabulā ir attēloti romu izcelsmes personu diskriminācijas izplatības rādītāji dažādās jomās piecu gadu laikā. Diskriminācijas izplatības rādītāju modelis ir līdzīgs tam, kāds reģistrēts par pēdējiem 12 mēnešiem, izņemot mājokļu pieejamību. Šajā jomā nenotiek pārāk bieža

aktivitāte, tāpēc piecu gadu atsaucis laikposms ir būtiskāks. Rezultāti par pēdējiem pieciem gadiem liecina, ka diskriminācijas izplatība attiecībā uz mājokļu pieejamību (41 %) konkrētajā laikposmā ir tikpat liela kā attiecībā uz darba meklēšanu (40 %).

7. tabula. Romu izcelsmes personu diskriminācijas izplatība dažādās dzīves jomās pēdējos 5 gados, iedalījums pa ES dalībvalstīm (%) ^d

ES dalībvalsts	Meklējot darbu ^a	Darbavietā ^a	Izglītībā (attiecībā uz sevi vai bērniem) ^a	Mājokļu jautājumos ^a	Citos sabiedriskajos un privātajos pakalpojumos ^{a,c}	Kopumā ^b
BG	21	11	6	(14)	11	22
CZ	61	17	19	65	40	61
EL	63	38	20	44	52	61
ES	34	23	15	45	37	51
HR	50	17	22	53	32	49
HU	33	11	15	22	18	32
PT	76	40	13	75	45	71
RO	34	19	10	(13)	21	29
SK	53	18	16	30	44	54
Kopā (9 DV)	40	17	14	41	28	41

Piezīmes. ^a No visiem romu tautības respondentiem, kuri pēdējos 5 gados pakļauti diskriminācijas riskam savas romu izcelsmes dēļ konkrētā jomā; svaroti rādītāji.

^b No visiem romu tautības respondentiem, kuri pēdējos 5 gados pakļauti diskriminācijas riskam vismaz vienā no apsekojumā aplūkotajām jomām (n=7745); svaroti rādītāji.

^c Citos sabiedriskajos un privātajos pakalpojumos ietilpst naktsklubi, bāri, restorāni, viesnīcas, administratīvie biroji, valsts dienesti, sabiedriskais transports un veikali.

^d Rezultāti, kuru pamatā ir mazs atbilžu skaits, ir statistiski mazāk ticami. Tāpēc rezultāti, kuru pamatā ir mazāk nekā 20-49 nesvaroti novērojumi grupas kopējos rezultātos vai arī šūnas, kurās ir mazāk nekā 20 nesvaroti novērojumi, ir doti iekavās. Rezultāti, kuru pamatā ir mazāk nekā 20 nesvaroti novērojumi grupas kopējos rezultātos, netiek publicēti.

Avots: FRA, 2016. g. EU-MIDIS II, romi.

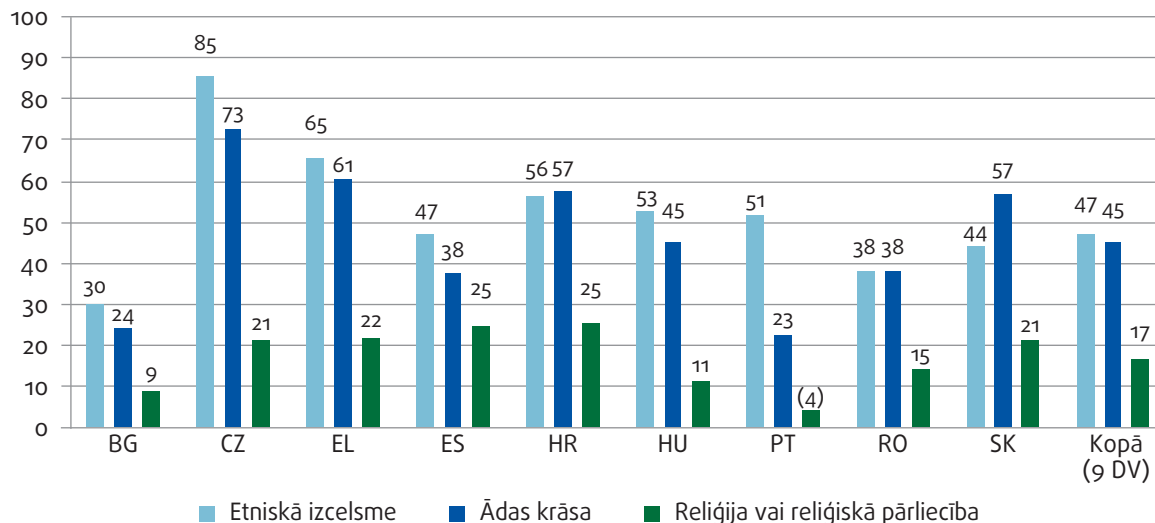
2.6.2. Subjektīvais viedoklis par diskriminācijas apmēru etniskās izcelsmes dēļ

Respondentus aicināja novērtēt, cik bieži ir sastopama diskriminācija ādas krāsas, etniskās izcelsmes, reliģijas vai reliģiskās pārliecības dēļ konkrētajā valstī. To romu īpatsvars, kuri izjutuši diskrimināciju, ir mazliet mazāks nekā to, kuri uzskata, ka viņu sabiedrībā bieži ir sastopama diskriminācija etniskās izcelsmes vai ādas krāsas dēļ; šie rezultāti liecina, ka respondenti ne vien novērtē savu personīgo pieredzi, bet arī ģimenes locekļu un draugu pieredzi. Gandrīz puse romu uzskata, ka konkrētajā valstī ir diezgan vai ļoti bieži sastopama diskriminācija etniskās izcelsmes un ādas krāsas dēļ (20. attēls).

Īpašā Eurobarometra Nr. 437 par diskrimināciju ES 2015. gadā (21. attēls) rezultāti liecina, ka vidēji ļoti liels visu iedzīvotāju īpatsvars visās deviņās dalībvalstīs arī uzskata, ka konkrētajā valstī ir diezgan vai ļoti bieži sastopama diskriminācija etniskās izcelsmes dēļ⁴⁶. Tomēr romu subjektīvais viedoklis būtiski atšķiras no visu iedzīvotāju subjektīvā viedokļa. Visās apsekotajās valstīs, izņemot Čehiju un Horvātiju, to respondentu īpatsvars, kuri uzskata, ka konkrētajā valstī ir bieži sastopama diskriminācija etniskās izcelsmes dēļ, ir lielāks visu iedzīvotāju vidū (21. attēls), nevis romu vidū (20. attēls). Čehijā 52 % visu iedzīvotāju salīdzinājumā ar 85 % romu uzskata, ka ir bieži sastopama diskriminācija etniskās izcelsmes dēļ. Horvātijā šī atšķirība nav tik izteikta: 56 % romu salīdzinājumā ar 50 % visu iedzīvotāju.

⁴⁶ ES 28 dalībvalstu vidējais rādītājs ir 64 % attiecībā uz diskrimināciju etniskās izcelsmes dēļ un 50 % attiecībā uz diskrimināciju reliģijas vai reliģiskās pārliecības dēļ. Sk. Eiropas Komisija (2015), 14. lpp.

20. attēls. Romi, kuri uzskata, ka konkrētajā valstī ir diezgan vai ļoti bieži sastopama diskriminācija etniskās izcelsmes, ādas krāsas vai reliģiskās pārliecības dēļ, iedalījums pa ES dalībvalstīm (%) ^{a,b,c,d}

Piezīmes. ^a No visiem romu tautības respondentiem (n=7947); svaroti rādītāji.

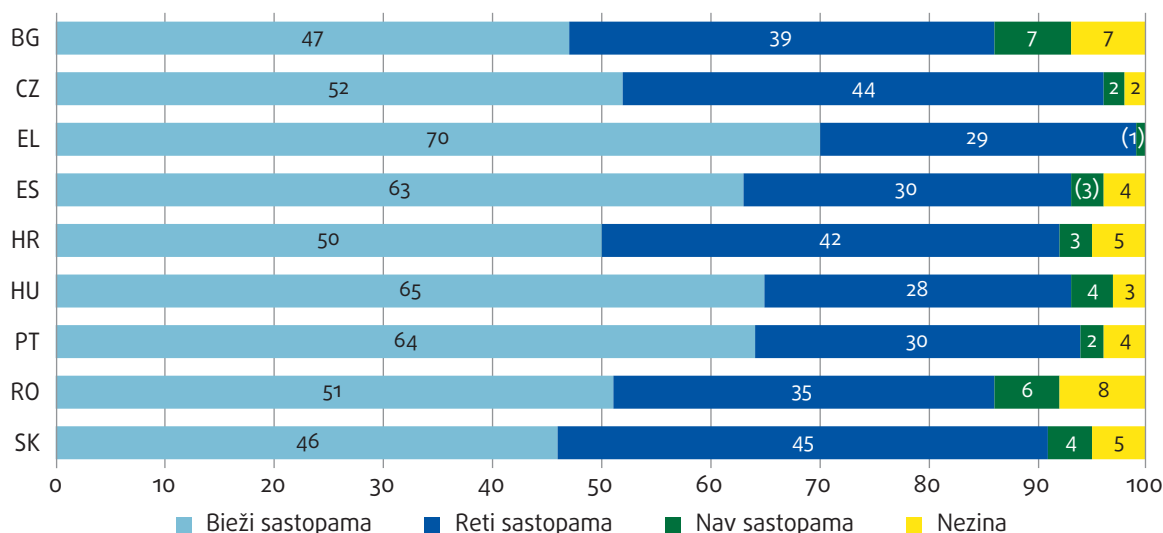
^b Apsekojuma jautājums: "Vai, jūsuprāt, [VALSTĪ] ir ļoti reti, diezgan reti, diezgan bieži vai ļoti bieži sastopama diskriminācija etniskās izcelsmes, ādas krāsas, reliģijas vai reliģiskās pārliecības dēļ?"

^c Šajā analizē ir apvienotas atbilžu kategorijas "ļoti bieži sastopama" un "diezgan bieži sastopama".

^d Rezultāti, kuru pamatā ir mazs atbilžu skaits, ir statistiski mazāk ticami. Tāpēc rezultāti, kuru pamatā ir mazāk nekā 20-49 nesvaroti novērojumi grupas kopējos rezultātos vai arī šūnas, kurās ir mazāk nekā 20 nesvaroti novērojumi, ir doti iekavās. Rezultāti, kuru pamatā ir mazāk nekā 20 nesvaroti novērojumi grupas kopējos rezultātos, netiek publicēti.

Avots: FRA, 2016. g. EU-MIDIS II, romi.

21. attēls. Visu iedzīvotāju subjektīvais viedoklis par diskriminācijas apmēru etniskās izcelsmes dēļ visās deviņās ES dalībvalstīs (Īpašais Eiroparometrs Nr. 437), iedalījums pa ES dalībvalstīm (%) ^{a,b,c}

Piezīmes. ^a Eiroparometra jautājums: "Vai, jūsuprāt, [VALSTĪ] ir ļoti bieži, diezgan bieži, diezgan reti vai ļoti reti sastopama diskriminācija etniskās izcelsmes dēļ?"

^b Attiecīgi pa divām ir apvienotas atbilžu kategorijas "ļoti bieži sastopama" un "diezgan bieži sastopama", kā arī "ļoti reti sastopama" un "diezgan reti sastopama".

^c Rezultāti, kuru pamatā ir mazs atbilžu skaits, ir statistiski mazāk ticami. Tāpēc rezultāti, kuru pamatā ir mazāk nekā 20-49 nesvaroti novērojumi grupas kopējos rezultātos vai arī šūnas, kurās ir mazāk nekā 20 nesvaroti novērojumi, ir doti iekavās. Rezultāti, kuru pamatā ir mazāk nekā 20 nesvaroti novērojumi grupas kopējos rezultātos, netiek publicēti.

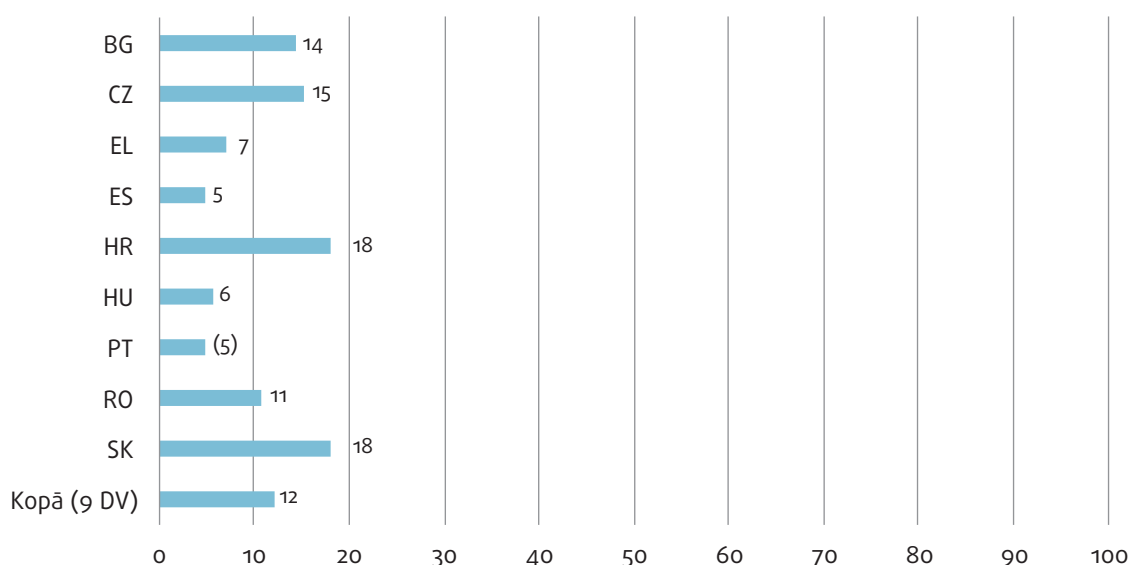
Avots: Eiropas Komisija, Īpašais Eiroparometrs Nr. 437 "Diskriminācija ES 2015. gadā".

2.6.3. Ziņošana par diskriminācijas gadījumiem

Apsekojuma rezultāti liecina, ka romiem ir ierasts neziņot par diskriminācijas gadījumiem. Vidēji tikai 12 % respondentu, kuri vismaz reizi pēdējos 12 mēnešos ir izjutuši diskrimināciju savas romu izcelsmes dēļ, ziņoja iestādēm vai iesniedza sūdzību par pēdējo šādu gadījumu (22. attēls).

Zemie ziņošanas rādītāji, piemēram, Grieķijā – 7 %, ir jāizvērtē saistībā ar augstajiem diskriminācijas izplatības rādītājiem etniskās izcelsmes dēļ, kas Grieķijas gadījumā ir 48 %. Salīdzinot ar *EU-MIDIS I* rezultātiem, kur 21 % romu septiņās apsekotajās ES dalībvalstīs apgalvoja, ka ir ziņojuši iestādēm par pēdējo piedzīvoto diskriminācijas gadījumu, nav konstatēti uzlabojumi attiecībā uz ziņošanu vai sūdzību iesniegšanu par diskriminācijas gadījumiem.

22. attēls. Romi, kuri ziņoja vai iesniedza sūdzību par pēdējo piedzīvoto diskriminācijas gadījumu savas romu izcelsmes dēļ, iedalījums pa ES dalībvalstīm (%)^{a,b,c}

Piezīmes. ^a No visiem romu tautības respondentiem, kuri apgalvoja, ka pēdējo reizi piedzīvoja diskrimināciju etniskās izcelsmes vai ādas krāsas dēļ pēdējo 12 mēnešu laikā (n=3730); svaroti rādītāji.

^b Jautājums: "Kad PĒDĒJO REIZI izjutāt diskrimināciju savas romu izcelsmes dēļ [noteiktā jomā], vai jūs par to ziņojāt vai iesniedzāt sūdzību?"

^c Rezultāti, kuru pamatā ir mazs atbilžu skaits, ir statistiski mazāk ticami. Tāpēc rezultāti, kuru pamatā ir mazāk nekā 20-49 nesvaroti novērojumi grupas kopējos rezultātos vai arī šūnas, kurās ir mazāk nekā 20 nesvaroti novērojumi, ir doti iekavās. Rezultāti, kuru pamatā ir mazāk nekā 20 nesvaroti novērojumi grupas kopējos rezultātos, netiek publicēti.

Avots: FRA, 2016. g. EU-MIDIS II, romi.

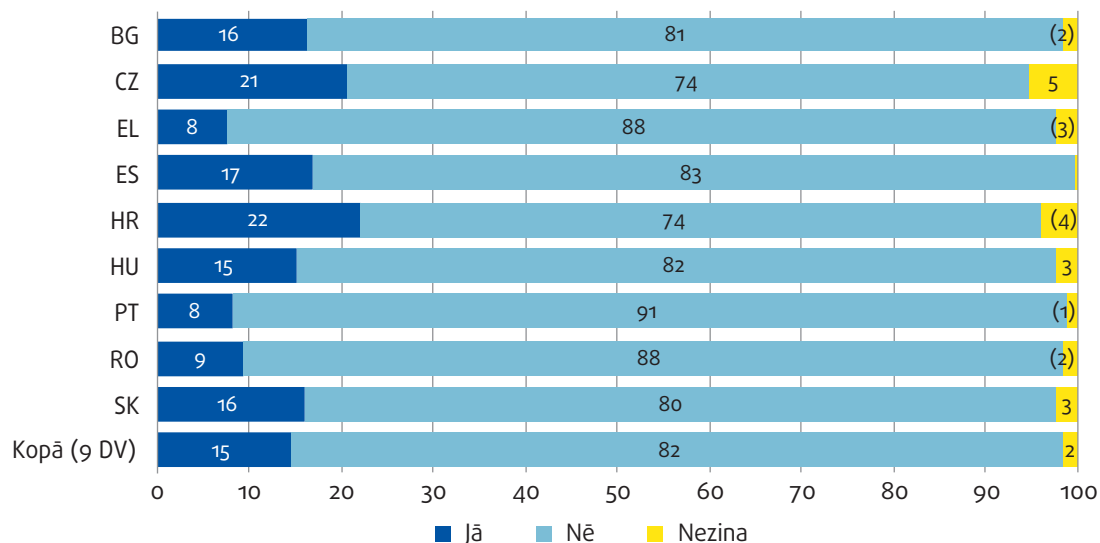
2.6.4. Zināšanas par atbalsta organizācijām, līdztiesības atbalsta struktūrām, tiesību aktiem un kampaņām, ar ko apkaro diskrimināciju

Lai noskaidrotu respondentu zināšanu līmeni attiecībā uz organizācijām, kas sniedz atbalstu un konsultē diskriminācijas gadījumā, viņiem nosauca ne vairāk kā trīs līdztiesības atbalsta struktūras un vaicāja, vai viņi tās atpazīst. Turklāt respondentiem uzdeva vispārīgu jautājumu par to, vai viņi zina kādu organizāciju, kas sniedz atbalstu un konsultācijas cilvēkiem, kuri ir diskriminēti jebkādu iemeslu dēļ.

Vidēji lielākajai daļai respondentu (82 %) nav zināmas šādas organizācijas konkrētajā valstī (23. attēls), kas sasaucas arī ar *EU-MIDIS I* rezultātiem. Grieķijā, Portugālē un Rumānijā teju neviens no apsekotajiem romiem neko nezina par šādiem atbalsta pakalpojumiem vai organizācijām, ar ko varētu skaidrot zemos ziņošanas rādītājus. Nosaucot respondentiem konkrētu organizāciju vai līdztiesības atbalsta struktūru, 29 % romu apgalvoja, ka viņi atpazīst šo organizāciju, tomēr katrā valstī ir atšķirīgi rezultāti.

Vidēji 36 % romu tautības respondentu zina par tiesību aktiem, kas aizliedz diskrimināciju ādas krāsas, etniskās izcelsmes vai reliģijas dēļ (24. attēls), aptuveni viena trešdaļa (35 %) apgalvo, ka nav tādu tiesību aktu, bet 27 % respondentu nezina, vai ir šāds normatīvais regulējums. Katrā valstī ir krasi atšķirīgi rezultāti, un viszemākais zināšanu līmenis ir Portugālē.

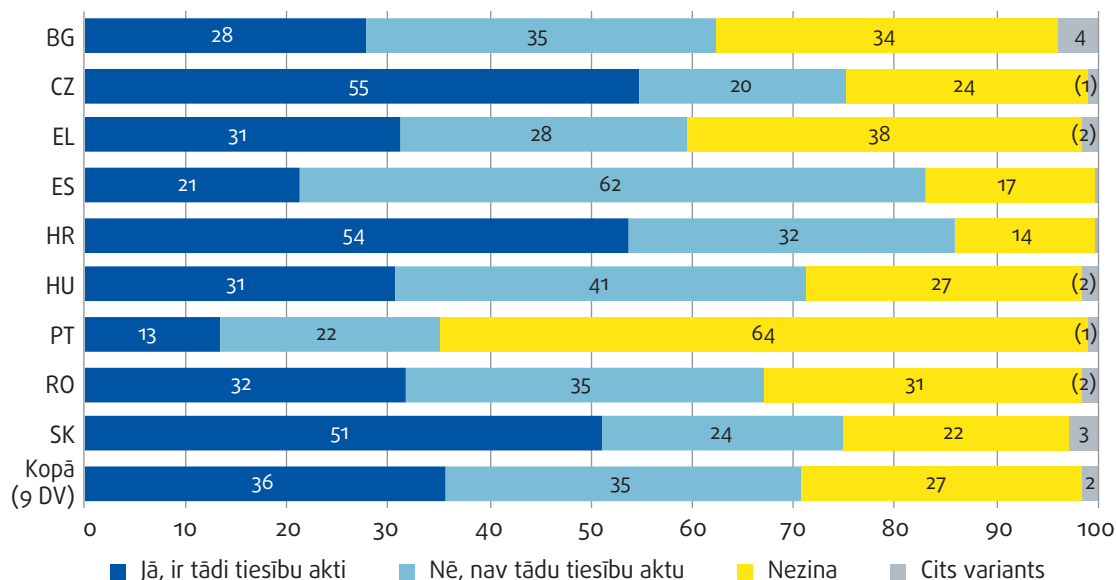
23. attēls. Romu zināšanas par organizācijām, kas sniedz atbalstu vai konsultācijas diskriminācijas upuriem (neatkarīgi no diskriminācijas iemesla), iedalījums pa ES dalībvalstīm (%) ^{a,b,c}

Piezīmes. ^a No visiem romu tautības respondentiem (n=7947); svaroti rādītāji.
^b Apsekojuma jautājums: "Vai jūs zināt kādu organizāciju [VALSTĪ], kas sniedz atbalstu vai konsultācijas cilvēkiem, kuri ir diskriminēti jebkādu iemeslu dēļ?"
^c Rezultāti, kuru pamatā ir mazs atbilžu skaits, ir statistiski mazāk ticami. Tāpēc rezultāti, kuru pamatā ir mazāk nekā 20-49 nesvaroti novērojumi grupas kopējos rezultātos vai arī šūnas, kurās ir mazāk nekā 20 nesvaroti novērojumi, ir doti iekavās. Rezultāti, kuru pamatā ir mazāk nekā 20 nesvaroti novērojumi grupas kopējos rezultātos, netiek publicēti.

Avots: FRA, 2016. g. EU-MIDIS II, romi.

24. attēls. Romu zināšanas par tiesību aktiem, kas aizliedz diskrimināciju ādas krāsas, etniskās izcelsmes vai reliģijas dēļ, iedalījums pa ES dalībvalstīm (%) ^{a,b,c}

Piezīmes. ^a No visiem romu tautības respondentiem (n=7947); svaroti rādītāji.
^b Jautājums: "Ciktāl jums zināms, vai [VALSTĪ] ir tādi tiesību akti, kas aizliedz diskrimināciju ādas krāsas, etniskās izcelsmes vai reliģijas dēļ?"
^c Rezultāti, kuru pamatā ir mazs atbilžu skaits, ir statistiski mazāk ticami. Tāpēc rezultāti, kuru pamatā ir mazāk nekā 20-49 nesvaroti novērojumi grupas kopējos rezultātos vai arī šūnas, kurās ir mazāk nekā 20 nesvaroti novērojumi, ir doti iekavās. Rezultāti, kuru pamatā ir mazāk nekā 20 nesvaroti novērojumi grupas kopējos rezultātos, netiek publicēti.

Avots: FRA, 2016. g. EU-MIDIS II, romi.

Īsumā par apsekojumu

Šajā ziņojumā publicētās rezultātu izlases pamatā ir romu apsekojums deviņās ES dalībvalstīs. Romu apsekojums ietilpst *FRA EU-MIDIS II* apsekojumā, ar kuru apkopoja datus par imigrantu un etnisko minoritāšu pieredzi un viedokļiem visās 28 ES dalībvalstīs. *EU-MIDIS II* apsekojumā izmantotās metodikas pamatā ir pieredze, ko guva, īstenojot *FRA* pirmo apsekojumu par imigrantiem un etniskajām minoritātēm 2008. gadā un 2011. gada romu apsekojumu. Salīdzinot ar iepriekšējiem apsekojumiem, *EU-MIDIS II* apsekojumā izstrādāja plašākas jautājumu grupas un uzlaboja mērķa grupas, izmantojot pilnveidotas izlases metodes.

Atlases kritēriji

Tā kā administratīvo datu avotos trūka uzreiz pieejamas informācijas, kas palīdzētu atlasīt respondentus, *EU-MIDIS II* kritērijiem atbilstīgos respondentus izraudzījās pēc viņu sniegtā pašnovērtējuma; tamlīdzīgu atlases principu izmantoja arī *EU-MIDIS I* un 2011. gada romu apsekojumā. Veicot intervijas romu izlasei, intervētājs vispirms sazinājās ar mājāsaimniecību un iepazīstināja ar apsekojumu, pēc tam uzdeva atlases jautājumu ("Vai šajā mājāsaimniecībā dzīvo kāds romu tautības pārstāvis, kurš sasniedzis 16 gadu vecumu?"), lai noskaidrotu, vai mājāsaimniecībā ir kritērijiem atbilstīgi romi, kas varētu piedalīties apsekojumā. Dažās valstīs terminu "romi" aizstāja ar kartīti, kurā norādīti visi attiecīgie valsti biežāk lietotie termini, ko apzīmē ar apsekojumā izmantoto virsējdzīenu "romi".

Katrā romu mājāsaimniecībā tika intervēta tikai viena persona, kaut arī vairāki apsekojuma jautājumi attiecas uz ikvienu mājāsaimniecības locekli. *EU-MIDIS II* apsekojumā apkopja informāciju par 7947 romu mājāsaimniecībām, tostarp kopumā 33 785 mājāsaimniecību locekļiem. Tāpēc atkarībā no analīzes veida (par respondentiem vai visu mājāsaimniecību) šajā ziņojumā publicēto rezultātu pamatā ir vai nu 7947 respondentu (pa vienam no katras mājāsaimniecības), vai arī 33 785 personu (visas romu mājāsaimniecībās dzīvojošās personas) pieredze. Zem katra attēla un tabulas ir norādīts pieejamais respondentu skaits, no kā ir iegūti publicētie rezultāti.

Faktiskā datu apkopošana

EU-MIDIS II faktisko datu apkopošanu veica liels starptautisks pētniecības uzņēmums *Ipsos MORI*, kas strādāja *FRA* personāla uzraudzībā, lai nodrošinātu atbilstību stingrai kvalitātes kontroles kārtībai. *FRA* piedalījās intervētāju apmācības procesā un uzraudzīja datu apkopošanas darbu.

Galvenais intervijas veids, ko izmantoja *EU-MIDIS II* vajadzībām, bija datorizētas tiešās intervijas (*CAPI*), t. i., intervētāji veic intervijas klātienē, izmantojot datorā sagatavotu aptauju. Romu apsekojuma aptaujas oriģinālu angļu valodā pārtulkoja apsekoto valstu deviņās oficiālajās valodās. Romu tautības respondentu interviju garuma mediāna bija 43 minūtes.

Izlases veidošana

EU-MIDIS II apsekojuma uzdevums bija iegūt romu izlasi pēc nejaušības (varbūtiskā) principa katrā no deviņām ES dalībvalstīm, kur intervēja romus. Romu mājāsaimniecības visās deviņās valstīs atlasīja pēc nejaušā maršruta izlases metodēm, t. i., ja nebija pieejami ne personu, ne adresu saraksti, tad intervētāji saskaņā ar iepriekš noteiktām norādēm nejauši atlasītās apkaimēs sazinājās ar katru n-to mājāsaimniecību. Šeit ietilpa daudzpakāpju sērijveida izlases metode, kuras pirmais posms bija datu apkopošana par iedzīvotāju skaitu viszemākajā reģionu līmenī, kāds iespējams (piemēram, dati, kas iegūti no tautas skaitīšanas vai citiem avotiem). Šo informāciju izmantoja, lai sagatavotu izlases bāzi, t. i., izlasē iekļaujamas jomas, ko dēvē arī par primārajām izlases vienībām (PIV). Grieķijā, Portugālē un Spānijā izmantoja vietējo romu NVO profesionālās zināšanas un 2011. gada romu izmēģinājuma apsekojuma izlases bāzes, lai apzinātu primārās izlases vienības un romu koncentrāciju apkaimēs. Primārās izlases vienības tika atlasītas ar varbūtību, kas proporcionāla mērķa iedzīvotāju grupas lielumam stratā. Primārās izlases vienību atlasīti sīkāk stratificēja pēc reģioniem un pilsētām, lai tiktu iekļautas dažādas valsts daļas, kā arī lauku un pilsētu apvidi. Lai optimālāk izlietotu resursus, dažās valstīs tika pārsniegts izlases skaits primārās izlases vienībām ar lielu blīvumu/koncentrāciju un apsekojumā neiekļāva zema blīvuma apkaimes, ja to iekļaušana izmaksātu ļoti dārgi, bet to ietekme uz kopējiem rezultātiem būtu niecīga.

Deviņās valstīs, kur tika apsekoti romi, izlases bāzē neiekļāva administratīvās vienības, kur romu blīvums nepārsniedz kādu valstī noteiktu sliekšni: piemēram, ja romu mājāsaimniecību daudzums administratīvajā vienībā nesaņem noteiktu skaitu (sākot no 15 Ungārijā un beidzot ar 200 Spānijā) vai romu blīvums nepārsniedz pieņemtu sliekšni (atkarībā no valsts: 5–10 % no kopējā iedzīvotāju skaita apkaimē). Šie sliekšņi ir atkarīgi no PIV, un par tiem vienojās ar uzņēmumu, kas veica praktisko darbu. Tā kā apkaimes ar viszemāko romu blīvumu netika iekļautas izlasē, tad mazliet mazākā mērā tika reprezentēti visi romi deviņās apsekotajās ES dalībvalstīs, proti, attiecīgajās valstīs reprezentējot romus diapazonā no 60 līdz 80 % šo tautības pārstāvju. Bulgārijā,

Rumānijā un Ungārijā izmantoja adaptīvās sērijveida izlases (ASI), lai palielinātu izlases efektivitāti apkaimēs, kur saskaņā ar aplēsēm mazāk nekā 25 % iedzīvotāju bija romu izcelsmes. Ar adaptīvās sērijveida izlases metodi var pārbaudīt citas adreses, kas ir kaimiņos kādai kritērijiem atbilstīgai adresei, lai atlasītu vairāk kritērijiem atbilstīgu adrešu⁴⁷. Neskatoties uz to, kāda metode lietota, lai veidotu mājsaimniecību izlasi, ikvienā no šiem gadījumiem ar nejaušības metodes palīdzību tika atlasīts viens mājsaimniecības loceklis.

Svarošana

Analizējot apsekojuma rezultātus, dati tika svaroti, lai atspoguļotu katras mājsaimniecības un personas atlases un atbilžu varbūtības, pamatojoties uz daudzpakāpju izlases modeli. Tas bija jāveic arī tāpēc, lai koriģētu rezultātus nevienlīdzīgas atlases varbūtību dēļ, ko izmantoja datu apkopošanas efektivitātes palielināšanas nolūkā (dažās valstīs ļoti blīvās apkaimēs tika pārsniegts izlases skaits). Svaros ir ņemtas vērā arī romu tautības iedzīvotāju skaita (lēstās) atšķirības ikvienā no apsekotajām valstīm. Tā kā izlašu lielumi proporcionāli neatbilst romu tautības iedzīvotāju skaitam ikvienā no apsekotajām valstīm, lielākus svarus piešķir attiecīgi valstīm, kurās dzīvo vairāk romu. Tādējādi ir iespējams aprēķināt apkopotus statistikas datus par vairākām valstīm kopumā.

Romu izlases apjomi

Deviņās ES dalībvalstīs, kur veica romu apsekojumu, mērķa izlases apjomu pamatā ir katrā valstī dzīvojošo romu skaits saskaņā ar aplēsēm. Visās deviņās ES dalībvalstīs intervēja kopumā 7947 romu tautības respondentu, sākot no 508 intervētajiem Grieķijā un beidzot ar 1408 intervētajiem Rumānijā, kā norādīts 8. tabulā. Tika apzinātas pavisam 35 400 adrešu, tostarp nederīgas un kritērijiem neatbilstīgas, lai iegūtu 7947 interviju izlasi.

8. tabula. Romu tautības personu un mājsaimniecību skaits, kas piedalījās *EU-MIDIS II*, iedalījums pa ES dalībvalstīm

ES dalībvalsts	Mājsaimniecības, respondentu izlase	Atsevišķas personas romu mājsaimniecībās
Bulgārija	1078	4278
Horvātija	538	2800
Čehija	817	3245
Grieķija	508	2719
Ungārija	1171	4941
Portugāle	553	1992
Rumānija	1408	5764
Slovākija	1098	4987
Spānija	776	3059
Kopā (9 DV)	7947	33 785

Salīdzināmība ar dažādiem apsekojumiem

Līdz šim dati par romiem ir apkopoti trīs *FRA* apsekojumos – *EU-MIDIS I* (2008. gadā), romu apsekojumā (2011. gadā) un *EU-MIDIS II* (2016. gadā), šādās sešās ES dalībvalstīs: Bulgārijā, Čehijā, Grieķijā, Rumānijā, Slovākijā un Ungārijā. Turklāt gan 2011. gada romu apsekojumā, gan *EU-MIDIS II* iekļāva arī romus Portugālē un Spānijā. 2011. gada romu apsekojumu neveica Horvātijā.

EU-MIDIS I uzdevums bija noskaidrot respondentu pieredzi ar diskrimināciju, viktimizāciju, policijas veiktu aizturēšanu un tiesību pārzināšanu, savukārt 2011. gada romu apsekojumā un *EU-MIDIS II* vaicāja plašāku jautājumu klāstu, kas saistīti ar dažādām respondentu ikdienas dzīves jomām. Tāpēc visos trīs apsekojumos apkopoja datus par tādiem jautājumiem kā diskriminācija un savu tiesību zināšana, bet tikai 2011. gada romu apsekojumā un *EU-MIDIS II* apkopoja arī par citiem jautājumiem, piemēram, nabadzība, izglītības līmenis un mājokļi. Dažkārt jautājumu formulējums dažādos apsekojumos ir atšķirīgs, tāpēc rezultātu salīdzināmība var būt ierobežota.

47 Sk. Verma Vijay (2014), kur sniegts šīs metodes apraksts.

Visiem apsekojumiem — *EU-MIDIS I*, 2011. gada romu apsekojumam un *EU-MIDIS II* — izmantoja līdzīgu metodiku, piemērojot daudzpakāpju respondentu atlasī. Lai optimizētu izlases metodi, *EU-MIDIS II* apsekojumā pilnveidoja 2011. gadā izmantoto metodiku. Neskatoties uz to, ka apsekojumos izmantoja līdzīgu metodiku, jāņem vērā daži ierobežojumi rezultātu salīdzināšanai.

EU-MIDIS II apsekojumā pilnveidoja 2011. gada romu apsekojumā izstrādātās izlases veidošanas un svarošanas metodes, tāpēc *EU-MIDIS II* rezultāti uzskatāmi par precīzāku romu situācijas un pieredzes atspoguļojumu valstīs, ko iekļāva abos apsekojumos. Romi ir tā dēvētās grūti sasniedzamās grupas apsekojumu izlašu veidošanai, t. i., daudz grūtāk ir izveidot reprezentatīvu izlasi salīdzinājumā ar visu iedzīvotāju apsekojumiem. Abu apsekojumu salīdzināmību ierobežo šādi faktori.

2016. gada *EU-MIDIS II* apsekojuma dati tika koriģēti, ņemot vērā nevienlīdzīgas atlasē varbūtības un daudzpakāpju izlases veidošanu; 2011. gada apsekojuma rezultāti netika svāroti (sk. informāciju par svārošanu). Tāpēc pat tad, ja izlases kādā valstī ir līdzīgas, 2016. gada dati sniedz precīzākus rezultātus.

Ģeogrāfiskais tvērumš

Septiņās valstīs no astoņām, kur apkopoja datus par romiem gan *EU-MIDIS II*, gan 2011. gada romu apsekojuma vajadzībām, bija līdzīgs reģionu ģeogrāfiskais tvērumš *NUTS*⁴⁸ līmenī. Vienīgi Grieķijā 2011. gada romu apsekojuma izlase aptvēra lielāku skaitu ģeogrāfisko teritoriju nekā *EU-MIDIS II* izlase.

Izlašu atšķirības

Ja salīdzina gan 2011. gada, gan 2016. gada izlases sadalījumus, jāatzīmē, ka pretstatā 2011. gada rezultātiem 2016. gada rezultātu pamatā vienmēr ir svarota izlase.

2016. gada apsekojuma izlasē visās valstīs ir proporcionāli vairāk mazu mājsaimniecību (1 vai 2 personu mājsaimniecības) nekā 2011. gada apsekojuma izlasē. Tas ir saistīts arī ar to, ka 2016. gada apsekojuma mājsaimniecībās dzīvoja mazāk bērnu (vecumā līdz 15 gadiem) un bija augstāka vidējā vecuma grupa. Taču *EU-MIDIS II* apsekojumā iekļauto romu mājsaimniecību vidējais vecums bija zemāks, tajās dzīvoja vairāk bērnu un to vidū bija mazāk vienas personas mājsaimniecību, salīdzinot ar visiem iedzīvotājiem. Minētās mājsaimniecību struktūras atšķirības starp abiem apsekojumiem liecina par romu vispārējām demogrāfiskajām pārmaiņām, tiecoties veidot mazākas mājsaimniecības, kā arī atbalsta pieņemumu, ka 2016. gada metodika ir pilnveidota un aptver daudzveidīgāku iedzīvotāju grupu. Respondentu dzimumu sadalījums ir līdzīgs visās astoņās valstīs, ko iekļāva abos apsekojumos.

Izlases kļūda

Visus izlases apsekojumus ietekmē izlases kļūda, jo tajos intervē tikai nelielu daļu no kopējā iedzīvotāju skaita. Tāpēc visi publicētie dati ir punktveida novērtējumi, kas ir pamatā statistikas datu dispersijai. Mazas atšķirības starp respondentu grupām dažādu procentpunktu apmērā ir uzskatāmas par statistikas datu dispersiju, un tikai būtiskākas atšķirības starp iedzīvotāju grupām būtu jāuzskata par apliecinājumu faktiskām atšķirībām.

48 *NUTS* atšifrējums ir "Statistiski teritoriālo vienību nomenklatūra". Sīkāku informāciju sk. *Eurostat tīmekļa lapā* par klasifikāciju.

Atsauces

Eiropas Komisija (2010), *Eiropas platforma cīņai pret nabadzību un sociālo atstumtību: Eiropas pamatprogramma sociālai un teritoriālai kohēzijai*, COM(2010) 758 galīgā redakcija, Brisele, 2010. gada 16. decembris.

Eiropas Komisija (2015), *Īpašais Eiropabarometrs Nr. 437 "Diskriminācija ES 2015. gadā"*, Luksemburga, Eiropas Savienības Publikāciju birojs (Publikāciju birojs).

Eiropas Komisija (2016), Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai *Apspriešanās sākšana par Eiropas sociālo tiesību pilāru*, COM(2016) 127 final, Strasbūra, 2016. gada 8. marts.

Eiropas Komisija, EACEA, Eurydice (2015), *The Structure of the European Education Systems 2015/16: Schematic Diagrams. Eurydice Facts and Figures*, Luksemburga, Publikāciju birojs.

Eiropas Padome (2012), *Estimates and official numbers of Roma in Europe*, aktualizēts 2012. gada 2. jūlijā.

Eiropas Revīzijas palāta (2016), *ES politikas iniciatīvas un finansiālais atbalsts romu integrācijai: pēdējā desmitgadē panākts ievērojams progress, taču dalībvalstīm jāiegulda papildu darbs*, īpašais ziņojums, Luksemburga, Publikāciju birojs.

Eurostat (2016), *Eurostat Statistics Explained – Europe 2020 indicators – education*.

FRA (Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūra) (2009), *EU-MIDIS – Main Results Report*, Luksemburga, Publikāciju birojs.

FRA (2012), *The situation of Roma in 11 EU Member States – Survey results at a glance*, Luksemburga, Publikāciju birojs.

FRA (2014), *Roma survey – Data in focus: Discrimination against and living conditions of Roma women in 11 EU Member States*, Luksemburga, Publikāciju birojs.

FRA (2016), *Measuring Roma inclusion strategies – a fundamental rights based approach to indicators*, ANO/EEK darba dokuments Nr. 20.

Fundación Secretariado Gitano (ed.) (2009), *Health and the Roma community: Analysis of the situation in Europe. Bulgaria, Czech Republic, Greece, Portugal, Romania, Slovakia, Spain, Cuadernos Técnicos N° 97*, Madride, 2009. gads.

Pasaules Banka (2012), *Towards an equal start: Closing the early learning gap for Roma children in Eastern Europe*.

UNESCO (2010), *EFA Global Monitoring Report 2010, Reaching the marginalized*, Parīze

Verma Vijay (2014), *Sampling Elusive Populations: Applications to Studies of Child Labour*, Ženēva, Starptautiskais Darba birojs.

Willis, Gordon B. (2005), *Cognitive interviewing. A tool for improving questionnaire design*, Londona, Sage, 3. lpp.

KĀ PASŪTĪT ES IZDEVUMUS

Bezmaksas izdevumi

- Viens eksemplārs:
ar *EU Bookshop* starpniecību (<http://bookshop.europa.eu>).
- Vairāk nekā viens eksemplārs vai plakāti/kartes:
Eiropas Savienības pārstāvniecībās (http://ec.europa.eu/represent_lv.htm),
Eiropas Savienības delegācijās valstīs, kas nav ES dalībvalstis (http://eeas.europa.eu/delegations/index_lv.htm),
ar *Europe Direct* dienesta starpniecību (http://europa.eu/europedirect/index_lv.htm)
vai piezvanot uz tālruņa numuru 00 800 6 7 8 9 10 11 (zvanišana bez maksas no jebkuras vietas Eiropas Savienībā) (*).

(*). Informāciju sniedz bez maksas, tāpat arī lielākā daļa zvanu ir bezmaksas (izņemot dažus operatorus, viesnīcas vai taksofonus).

Maksas izdevumi

- Ar *EU Bookshop* starpniecību (<http://bookshop.europa.eu>).

HELPING TO MAKE FUNDAMENTAL RIGHTS A REALITY FOR EVERYONE IN THE EUROPEAN UNION

Šajā ziņojumā ir uzsvērtā satraucoša, kaut arī neizbēgama, realitāte: Eiropas Savienības lielākā etniskā minoritāte joprojām saskaras ar nepieļaujamu diskrimināciju un nevienlīdzīgu piekļuvi svarīgiem pakalpojumiem, jo 80 % apsekoto romu dzīvo zem savas mītnes valsts nabadzības sliekšņa, katra trešā roma mājoklī nav krāna ūdens, katrs trešais romu tautības bērns dzīvo māsaimniecībā, kur pēdējā mēneša laikā kāds vismaz reizi ir devies pie naktsmiera izsalcis, un romu bērni izglītībā atpaliek no saviem citu tautību vienaudžiem.

Ziņojumā ne vien akcentēti pastāvīgi šķēršļi nodarbinātības, izglītības, mājokļu un veselības aprūpes pakalpojumu pieejamībai, bet arī pausts, ka četras desmitdaļas apsekoto romu vismaz reizi pēdējo piecu gadu laikā ir izjūtuši diskrimināciju, no kuriem vien daži par to ir ziņojuši iestādēm. Kaut arī šis ziņojums liek atskārst skaudro patiesību, tas ir arī unikāls resurss politikas veidotājiem, jo sniedz tiem būtisku informāciju par to, kā panākt vienlīdzīgu izturēšanos pret romiem, ievērojot viņu pamattiesības.

Ziņojumā ir izmantots apsekojums, kurā apkopota informācija par teju 34 tūkstošiem cilvēku, kas dzīvo romu tautības māsaimniecībās deviņās Eiropas Savienības (ES) dalībvalstīs, intervijās klātienē iztaujājot gandrīz 8000 romu. Tajā ir iekļauta FRA Eiropas Savienības minoritāšu un diskriminācijas otrā apsekojuma (*EU-MIDIS II*) rezultātu izlase, kas iegūta, apsekojot aptuveni 26 tūkstošus ES iedzīvotāju ar imigrantu vai etnisko minoritāšu izcelsmi. Eiropas Savienības minoritāšu un diskriminācijas apsekojums palīdz lielā mērā īstenot aģentūras apņemšanos apkopot un publicēt datus par grupām, ko neiekļauj iedzīvotāju apsekojumos. Šis ir trešais romu apsekojums, ko veikusi aģentūra.

FRA – EIROPAS SAVIENĪBAS PAMATTIESĪBU AĢENTŪRA

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Vīne – Austrija

Tālrunis: +43 158030-0 – Fakss: +43 158030-699

fra.europa.eu – info@fra.europa.eu

facebook.com/fundamentalrights

linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency

twitter.com/EURightsAgency

Publikāciju birojs

ISBN 978-92-9491-872-7